

T.C.
AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Psikoloji Anabilim Dalı

**DEVLET KURUMUNDA ÇALIŞAN MEMURLARIN BENLİK
SAYGILARI İLE İLETİŞİM BECERİLERİ DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Güldeniz BAKKAL
135101103

Yrd. Doç. Dr. FERDA ŞULE KAYA

İstanbul, 2017

T.C.
AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Psikoloji Anabilim Dalı

**DEVLET KURUMUNDA ÇALIŞAN MEMURLARIN BENLİK
SAYGILARI İLE İLETİŞİM BECERİLERİ DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Güldeniz BAKKAL

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ Devlet Kurumunda alışan Memurların Benlik Saygıları ile İletişim Becerileri Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldııkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28 /09/2017

Güldeniz BAKKAL

ÖZET

DEVLET KURUMUNDA ÇALIŞAN MEMURLARIN BENLİK SAYGILARI İLE İLETİŞİM BECERİLERİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Güldeniz BAKKAL

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ferda Şule KAYA

Temmuz, 2017 – 128 sayfa

Toplumda bireylerin düzenli ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi sağlıklı bir kişilik gelişimiyle mümkündür. Birçok araştırma göre; kişilerarası etkili iletişim kurabilen, benlik saygısı ve empati yeteneği yüksek kişilerle düzenli ve sağlıklı bir toplum oluşturulabilir. Bundan dolayı; toplumda yaşayan insanların davranışları ve kullandıkları beceriler; toplum içerisinde pozitif yönde ilişkiler kurmasında kısacası sağlıklı bir birey olarak toplumda yer almasında etkilidir.

Bu çalışmada, bir devlet kurumunda çalışan memurların benlik saygıları ile iletişim becerileri düzeylerinin arasında ilişki incelenmiştir. Çalışmada; benlik saygısı ve iletişim becerileri düzeylerinin bazı bağımsız değişkenler (cinsiyet, doğum yeri, yaş, mesleki kıdem, öğrenim durumu, medeni durum, kardeş durumu, kaçınıcı çocuk oluşu, aylık gelir, anne ve babanın öğrenim durumu) açısından da ilişki araştırılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, Türkiye'nin çeşitli kurumlarda hizmet veren 158 (75 erkek; 83 kadın) devlet memuru oluşturmaktadır. Araştırmamızda; Ersanlı ve Balcı tarafından (1998) geliştirilen “İletişim Becerileri Derecelendirme Ölçeği“, Rosenberg tarafından geliştirilen (1965) “Benlik Saygısı Ölçeği“ ve katılımcı hakkında bilgi almak için 12 soruluk “Demografik Kişi Formu“ kullanılmıştır. Veri analizleri için SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Yapılan analizler non parametrik testler kullanılmıştır. Analizlerde Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında, benlik saygısı ile iletişim becerileri arasında ($p>0.05$) anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Diğer taraftan; erkeklerin iletişim becerileri ölçeğinin alt boyutu olan davranışsal iletişim becerileri açısından kadınların puanlarına oranla ($p>0.05$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, bireylerin gelir düzeylerine göre gruplar arasında zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçekleri puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Fakat, bireylerin iletişim becerileri ve benlik saygıları; yaş, medeni durumları, mesleki kıdem süreleri, eğitim düzeyleri, kaç kardeş oldukları, kaçınıcı çocuk oldukları, anne ve babalarının eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir farklılık görülememiştir.

Anahtar kelimeler: Benlik saygısı, iletişim, iletişim becerileri, kişilik.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-ESTEEM AND COMMUNICATION SKILLS OF THE OFFICIALS WORKING IN A GOVERNMENT INSTITUTION

Güldeniz BAKKAL

Master Thesis, Department of Psychology

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Ferda Şule KAYA

July, 2017 – 128 page

It is possible for individuals to maintain a regular and happy life in society by developing a healthy personality. According to many researches; a healthy and healthy society can be established with people who have effective communication, self-esteem and empathy. Therefore; the behavior of the people living in the community and the skills they use; In short, to be involved in society as a healthy individual in establishing positive relationships within society.

In this research, the relationship between self esteem and communication skill levels of civil servants working in a government agency has been examined. Here, we investigate the relationship between self-esteem and communication skills levels in terms of some of the independent variables (gender, place of birth, age, occupational seniority, educational status, marital status, sibling status, number of children, monthly income, education status of parents).

The sample of the research consists of 158 (75 male, 83 female) government officers serving in various institutions of Turkey. Our research; "Communication Skills Rating Scale" developed by Ersanlı and Balcı (1998), "Self Respect Scale" developed by Rosenberg (1965) and 12 questions "Demographic Person Form" were used to obtain information about the participant. SPSS 21.0 program was used for data analysis. Non-parametric tests were used for analysis. Mann-Whitney U test and Kruskal Wallis H test were applied in the analyzes.

When the findings of the research were examined, it was found that there was a significant relationship between self esteem and communication skills ($p > 0.05$). On the other hand; Men's communication skills were found to be higher ($p > 0.05$) than

female scores in terms of the subscale of the scale, in terms of their ability to conduct behavioral communication. In addition, a statistically significant difference was found in terms of scores of mental communication skills, emotional communication skills and communication skills (total score) among the groups according to the income levels of the individuals. However, the individual's ability to communicate and self-esteem; Age, marital status, vocational seniority, education levels, sibling status, number of children, and the educational levels.

Key Words: Self- esteem, communication, communication skill, personality.

ÖNSÖZ

İnsan ilişkilerinin yoğun olduğu çalışma ortamında sosyal bir varlık olan insanın, konuşmak, düşüncelerini aktarmak, anlaşıldığını hissetmek gibi ihtiyaçlarının olduğu görülmüştür. Birey bu ihtiyaçlarını gidermek için karşısındaki insanlarla iletişim kurmak zorundadır. İletişim ve iletişim becerisi sağlıklı bir toplumun gelişebilmesi ve insanların bu toplum içerisinde sağlıklı yaşabilmesi için ön şartlardan biridir. Benlik saygısı yüksek olan bireyler iletişim becerilerini sosyal hayatta iyi kullanabilmektedir. Benlik saygısı ve iletişimin özellikle çalışma hayatında kapladığı alan küçümsenmeyecek kadar fazladır. Bireyin sahip olduğu bilgi, beceri ve yeteneklerle işe yönelik olarak sergilediği her türlü davranış da çalışma hayatını etkilemektedir. İnsanların sosyal çevresinde ve iş yaşamında iletişim becerilerine yardımcı olacağı, bireysel başarısını ve iş verimliliğini etkilediği düşüncesi böyle bir çalışma yapılmıştır.

Öncelikle bu araştırmada, bana o kadar yoğunluğunun arasında zaman ayırarak yol gösteren, cesaretlendiren tez danışmanım; Sayın Yrd. Doç. Dr. Ferda Şule KAYA hocama tüm içtenliğimle çok teşekkür ederim.

Bu eğitim boyunca benden desteğini ve izinlerini eksik etmeyen Buca Cezaevi Müdürü Sayın Remzi ULUŞAHİN'e, anketlerin dağıtılmasında bana yardımcı olan tüm meslektaş ve çalışma arkadaşlarıma, tez aşamasında yardımlarını esirgemeyen dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Gösterdiği anlayış için, maddi manevi desteği ve emeği için sevgili eşim Ahmet Bora BAKKAL'a, aileme, tüm sevdiklerime en içten teşekkürleri sunuyorum. Canım eşim ve ailem bu tezi sizlere ithaf ediyorum. Sizleri çok seviyorum ve sizin desteğinizle bu tezi bitirmeyi başarabildim.

Güldeniz BAKKAL

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
Çev.	: Çeviri
DTCF	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
EEÖ	: Empatik Eğilim Ölçeği
İBDÖ	: İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği
İBE	: İletişim Becerileri Envanteri
RBSÖ	: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
V.d.	: Ve diğerleri
YO	: Yüksekokul

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1.	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Cinsiyet ve Yaşları.....	45
Tablo 4.1.	Araştırmaya Katılan Bireylerin Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Dağılımı (n=158).....	50
Tablo 4.2.	Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı.....	52
Tablo 4.3.	Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı.....	52
Tablo 4.4.	Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	53
Tablo 4.5.	Bireylerin Yaşlarına Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	53
Tablo 4.6.	Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	54
Tablo 4.7.	Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	55
Tablo 4.8.	Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	55

Tablo 4.9.	Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	56
Tablo 4.10.	Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	57
Tablo 4.11.	Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	57
Tablo 4.12.	Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	58
Tablo 4.13.	Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	59
Tablo 4.14.	Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	60
Tablo 4.15.	Bireylerin Yaşlarına Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	61
Tablo 4.16.	Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	62

Tablo 4.17.	Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	63
Tablo 4.18.	Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	64
Tablo 4.19.	Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	65
Tablo 4.20.	Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	66
Tablo 4.21.	Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	67
Tablo 4.22.	Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	68
Tablo 4.23.	Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerilerinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	70
Tablo 4.24.	Bireylerin Benlik Saygısı ve İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi.....	71

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek-1 : Kişisel Bilgi Formu.....	108
Ek-2 : Ölçek 1: Rosenber Benlik Saygısı Ölçeği.....	110
Ek-3 : Ölçek 2: İletişim Becerileri Envanteri.....	111

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3 . Problem Cümlesi ve Alt Problemler.....	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	7
1.5. Araştırmanın Sayıtları.....	7
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.7. Tanımlar.....	8

2. BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Kişilik Tanımı.....	10
2.2. Kişilik ile İlgili Temel Kavramlar.....	10

2.2.1. Kişiliğin 3 Temel Özelliği.....	11
2.2.2. Kişiliğin 3 Yönü.....	11
2.3. Benlik ve Benlik Saygısı.....	12
2.3.1. Benlik Kavramı.....	12
2.3.1.1. Benlik İmgesi.....	13
2.3.1.2. İdeal Benlik.....	14
2.3.2. Benlik Saygısı.....	14
2.3.3. Benlik Kavramına Kuramsal Çerçveden Bakış.....	23
2.3.3.1. William James ve Benlik Kavramı Kuramı.....	23
2.3.3.2. Sigmund Freud ve Psikanalitik Yaklaşım Kuramı.....	24
2.3.3.3. Karen Horney ve Nevrozlar.....	25
2.3.3.4. Carl Rogers ve Benlik Gelişim Kuramı.....	26
2.3.3.5. Alfred Adler ve Yaratıcı Benlik Kuramı.....	26
2.3.3.6. Eric Fromm ve Varoluşçu Yaklaşım Kuramı.....	26
2.3.3.7. Carl Jung ve Analitik Kuramı.....	27
2.3.3.8. Eric Ericson ve Psikososyal Gelişim Kuramı.....	27
2.3.3.9. Abraham Maslow ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı.....	30

2.3.3.10. Diğer Kuramcılar ve Kuramları.....	31
2.3.4. Benlik Saygısı ile İlgili Araştırmalar.....	31
2.4. İletişim.....	35
2.4.1. Kişilerarası İletişim Çatışmalarının Nedenleri.....	39
2.4.2. İletişim Becerileri.....	41
2.4.3. İletişim Becerileri ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	41

3. BÖLÜM YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	45
3.2. Evren ve Örneklem.....	45
3.3. Veri Toplama Araçları.....	46
3.3.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ).....	47
3.3.2. İletişim Becerileri Envanteri (İBE).....	47
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu.....	48
3.4. Verilerin Toplanması.....	48
3.5. Verilerin Analizi.....	49

4. BÖLÜM BULGULAR

4.1. Bireylerin Demografik Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri.....	50
4.2. Bireylerin Benlik Saygısı ve İletişim Becerileri Ölçeklerine İlişkin Betimleyici İstatistikleri.....	51
4.3. Bireylerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Kişisel ve Demografik Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	52

4.3.1. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	53
4.3.2. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	53
4.3.3. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Medeni Durumlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	54
4.3.4. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	54
4.3.5. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	55
4.3.6. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	56
4.3.7. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	56
4.3.8. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	57
4.3.9. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	58
4.3.10. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	58
4.4. Bireylerin İletişim Becerileri Düzeylerinin Kişisel ve Demografik Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	59

4.4.1. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	59
4.4.2. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	60
4.4.3. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Medeni Durumlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	61
4.4.4. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	62
4.4.5. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	63
4.4.6. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	64
4.4.7. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	66
4.4.8. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	67
4.4.9. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	68

4.4.10. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden	
Aldıkları Puanların Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre	
İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	69
4.5. Bireylerin Benlik Saygısı ve İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden	
Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	70

5. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Tartışma ve Yorum.....	72
------------------------	----

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç ve Öneriler.....	86
Öneriler.....	88
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	113

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Hızlı bir yaşam döngüsünün var olduğu günümüzde bireylerin kişisel gelişimlerini üst seviyelere taşıyabilmeleri için çeşitli yetenek ve becerilere sahip olması beklenmektedir. Bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve daha sağlıklı bir hayat sürdürebilmeleri için bu donanımların kullanma becerilerini kazanmaları gerekmektedir. Toplumda bireylerin düzenli ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi sağlıklı bir kişilik gelişimiyle mümkündür. Güneysu'ya (1986) göre, günümüzde davranışlarında başkalarına bağımlı olmayan, atılgan, kendine güveni tam, dış etmenleri kontrol edebilen, stres yaratacak durumlardan yalıtılmış bir ortamı sağlayan ve denetleyebilen, bireylerle etkili iletişim kurabilen, empati yeteneği ve benlik saygısı yüksek kişilerle sağlıklı bir toplum oluşturulabilir.

Sosyo-ekonomik olumsuzluklar, parçalanmış aile sayılarının giderek artması, ilgisiz ebeveyn tutumu, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve yetersizliği, gelir düzeyinin azlığı kişilerin sağlıklı bir toplum oluşturmaya engel teşkil edebilecek olumsuz unsurlardandır. Olumsuz çevresel veya sosyal koşullar bireylerin iletişim engellerini arttırmakta, empati yeteneği ve kendine olan özsaygısını da azaltmaktadır.

Bireylerde kişilik sadece kitle iletişim araçları, sosyal yapı, yaşadığı çevre ve arkadaş faktörleriyle gelişmemektedir. Kişinin benlik saygısından, kullandığı etkili iletişimden, kendini kabul etme davranışından, empati becerisinden ve aile ilişkilerinden önemli derecede etkilenmektedir (Şimşek ve Eroğlu, 2013: 240).

Bireyin ruh sağlığını, benlik saygısını ve diğerleriyle olan etkili iletişimini koruması açısından empati becerisine (diğerlerini etkin dinleme, anlama ve hissetme potansiyeline) önemli bir görev düşmektedir (De Wied, Goudena ve Matthys, 2005). Empatik etkilişime geçilen kişi, kendisinin duygu ve düşüncelerinin doğru anlandığını, etkin dinlendiğini hissederek kendisini daha açık, kolay bir şekilde ifade eder.

Dökmen (2005: 135) empatiyi “bir insanın kendisini, karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması“ diye tanımlarken, Rogers (1983: 103) bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara

onun bakış açısı ile bakması kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve anladıklarını karşısındaki kişiye iletmesi süreci olarak ifade etmiştir. Mc.Whirter ve Voltan-Acar (1985) empatiyi diğerinin duygularının yoğunluğunu ve anlatımını, algılama ve anlama yeteneği olarak; Hoffman (2000: 29) ise empatiyi sadece bir duygu değişimi değil aynı zamanda diğerinin deneyimlerini paylaşma ve o deneyimlerden anlamlar yaratmayı sağlayan bir ilişki olarak tanımlamıştır.

Kişiliğin gelişiminde empati becerisi kadar önemi olan aile ilişkileri, toplum hayatı için de son derece önemli bir yerde olmaktadır. Kişilerarası iletişim ve etkileşim sağlıklı bireylerin yetişmesinde temel unsur olduğu düşünülebilir. Ortak paylaşımda bulunan bireylerin iletişim ve empati becerileri düzeyi yüksek olduğunda bu direkt olarak toplumdaki diğer bireylerin aktarımlarını da olumlu yönde etkileyip, benlik saygısı yüksek bireyler yetiştirmekte etkili olacaktır (Yılmaz ve Ekinci 2001). Doğumundan itibaren kişi, çevresine uyum sağlarken aile içindeki etkileşim ve tutumlardan etkilenecek üretken, kendine güvenen, topluma katılan birey olarak hayata uyum savaşı verir. Aile bu kavramların oluşmasında ve sürdürülmesinde önemli bir rol alarak kişinin toplumsallaşmasını ve kendi benliğini tanımasını sağlar (Aruoba 2005: 13).

Tüm ebeveynler çocuklarını sever, en temel ihtiyaçlardan biri olan korunma ihtiyaçlarını gidermeye çalışır. Bu ihtiyaçlarını giderme anında benliğe koyulan her tuğla kendi çocuğuna olan sevgisini inşa etme güdüsünden ileri gelmektedir. Bu benliği inşa ederken aile bireylerle sorun yaşayabilmektedir. Bu çıkan sorunlardan yola çıkarak kişi kendini beğenmeyebilir, egemelik sahasına girilmiş hissedebilir ve olumsuz bir benlik algısı oluşturarak hiçbir zaman başarılı olamayacağı düşüncesine kapılabilir. Bu gibi durumlarla toplum içerisinde sıklıkla karşılaşılmakta, ortaya çıkan sorunların bir çok kaynağının bu durumlar olduğu görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2003).

İletişim becerileri ve benlik saygısı bu araştırma için kullanılacak kaynaklardan olup, bireyin hayatını olumlu yada olumsuz yönde etkileyecek faktörlerdendir. Yapılan araştırmalar güvenli bir ortamda büyümeyip, etkili iletişim ortamında bulunmayan kişilerin olumsuz kendilik anlayışı geliştirdiklerini göstermiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

İnsan var olabildiği her etkileşim ortamında insanlarla temas halindedir. Bu etkileşim ortamında elde ettiği ilişkileri yürütmek zorundadır. Karşılıklı etkileşen, ortak paydada fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen bireylerin iletişim becerileri gelişmekte, benlik saygısı ve kendilik değeri yüksek olmaktadır (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002) .

Kişinin benlik saygısı anne-babalarının kendi aralarındaki ilişkilerle, çocuk ve kardeş sayısı, büyümüş olduğu toplum ve aile yapısıyla, ebeveyn ile olan iletişimiyle, kazanılan problem çözme becerisi ve empati yeteneğiyle belirlenir (Uzuner, 2003: 40-50).

Kişiler doğuştan herşeyi sorgulama ve merak içerisinde olup, hal ve hareketlerinde özgür olma isteği içerisinde dirler. Anne ve babalar egemen sahalarını her zaman kendi ahlak ve disiplin yöntemleriyle yoğurup, yol göstermek isterler. Bu disiplin anlayışı kişide problem çözme yetilerini, benlik saygısını, etkili iletişimi pozitif yönde etkileyebileceği gibi, iletişim ve benlikte negatif yönde bir etkiye sebep olabilmektedir (Kutlu ve arkadaşları, 2007).

Bireyin sahip olduğu benlik saygısı arkadaş, aile, meslek hayatı gibi değişkenleri etkilerken, sosyal ve fiziksel çevreye uyum sağlarken önemli rol oynayıp ilk özdeşim kurduğu kişilerin davranış ve iletişim tarzları; bireyin sosyo-ekonomik düzeyi, kaçınıcı çocuk olduğu, cinsiyeti, ailesi ile birlikte kalıp kalmaması ve dış görünüşü vb. özellikler gibi bir çok değişkenin de benlik saygısı üzerinde etkisinin olduğu gözlenmiştir (Rice, 1990).

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalarda benlik saygısını etkileyen ve benlik saygısının etkilediği değişkenler olduğu görülmüştür. Baykara (1989), benlik saygısını incelediği araştırmasında ailelerinin iletişim tarzlarının çocuklarını pozitif yönde etkilediğini, gençlerdeki kendini kabul ve benlik saygısını olumlu yönde arttırdığını görmüşlerdir. Ailenin bireye gösterdiği olumlu veya olumsuz tepkiler, bireyin kişilik geliştirmesinde rol oynar, kendini nasıl görüp ve algıladığını belirler. Benlik saygısı kavramı, bebeklik çağında gelişmeye başlar ve hayatın her evresinde rol alıp kişinin hedeflerini hep daha ileriye götürmek için çabalar (Altunay ve Öz 2006).

Cevher ve Buluş (2007), benlik saygısı yüksek olan bireylerin, olumsuz durumlara karşı pozitif özellik ve düşüncelere sahip, atılgan, kendine güvenen, toplumda katılımcı ve üretken bireyler olduğunu, kendilerini önemli ve değerli gören niteliklere sahip olma özellikleri taşıdıklarını araştırmalarında bulmuşlardır. Ayrıca yüksek benlik saygısına sahip bireylerin mesleki hayatlarında daha aktif, mutlu ve iletişim becerilerinin diğerlerine göre daha kuvvetli olduğunu yaptıkları araştırmalarda da görmüşlerdir. Benlik saygısı düşük olan bireylerin ise, iletişim engellerinin olduğunu, sosyal ve fiziksel çevreye karşı uyum sorunları yaşadıklarını, pasif ve içe dönük kişilik özellikleri sergilediklerini belirtmişlerdir.

Morganett (2005: 119)'a göre, benlik saygısının yüksek veya düşük oluşu kişinin sosyal çevresi ve ailesi ile kurduğu etkili iletişime bağlıdır. Düşük benlik saygısına sahip bireylerin, ailenin kendi değer yargılarına göre ahlak kurallarını belirlediği, çocuğun söz sahibi olmadığı bir ortamda büyüyerek ebeveyn baskısı gördüğü gözlemlenmiştir. Farklı ödül ve ceza anlayışı uygulandığı için çocukların kendisini iletişime kapattığı görülmüş ve bu gibi faktörlerin benlik saygısı ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

Kişilerarası iletişimin sağlıklı sürdürülebilmesi için bireylerin toplumdaki kişilerle etkili bir şekilde iletişim kurabilmesi gerekir. Bu etkili iletişim kişilerin empati yetenekleri ve iletişim becerileriyle sağlanabilir (Kansız ve Arkar, 2011). Kazanılan beceriler sayesinde etkili iletişim modelini kullanan kişiler bireylere olumlu mesaj ve tepki verirken kendisi ile barışık, özgüveni oluşmuş bir toplum kazanılmasında önemli bir yer tutmaktadır.

İnsanoğlunun hayatta kalabilmesi için ilk önce fizyolojik ihtiyaçlarını karşılaması gereklidir. Fizyolojik ihtiyaç kadar öneme sahip en temel psikolojik ihtiyaçlardan birisi de iletişimdir. Hayatın her alanında gereksinim duyacağı iletişim, insanoğlunun yaşamında olmazsa olmazlarından. İletişimin olmadığı bir yerde yaşam döngüsünü devam ettirmek oldukça zor olabilmektedir. İletişim sorunu yaşayan bireylerin popülasyonda azımsanmayacak kadar çok sayıda olduğu düşünülmektedir. Meslek toplulukları içerisinde belli bir seviyede iletişim becerisi barındırmalıdır. İletişim becerisinin beraberinde getireceği özgüven kavramına da iş hayatında ihtiyaç vardır. Kamu personeli çalışanlarının gün içerisinde daha fazla insan ile iletişime geçtiği düşünülmektedir. İnsan ilişkilerine dayalı, diğer mesleklere

göre daha sosyal ilişkilerin ön planda olduğu iş alanlarında çalıştıkları için, bu alanda çalışan bireylerin hem iletişim becerilerinin hem de benlik saygılarının yüksek olması beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada devlet kurumunda çalışan memurların benlik saygıları ile iletişim becerisi düzeyleri arasında ilişki incelenmiştir. Çalışmada ayrıca iletişim becerileri ve benlik saygısının, demografik değişkenler açısından da (yaş, cinsiyet vb.) farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkeni benlik saygısı, bağımlı değişkeni iletişim becerileri olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, cinsiyet, doğum yeri, yaş, mesleki kıdem, öğrenim durumu, medeni durum, kardeş durumu, kaçınıcı çocuk oluşu, aylık gelir, anne ve babanın öğrenim durumu kategorik değişkenler olarak belirlenmiştir.

Bu amaçlar doğrultusunda problem cümlesi “Devlet kurumunda çalışan memurların benlik saygıları ile iletişim becerisi düzeylerinin arasında ilişki var mıdır?” olarak tanımlanmaktadır. Çalışmamızda; devlet memurlarının iletişim becerilerini ve benlik saygısı ilişkisi demografik özelliklerde dikkate alınarak araştırılacaktır.

1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmanın amacı çerçevesinde problem cümlelerine cevap araştırılmıştır:

1. Benlik saygısı ile iletişim becerileri arasında ilişki var mıdır?

1.1. Benlik saygısı yüksek olan çalışanların iletişim becerileri yüksek midir?

2. Cinsiyet değişkeni ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?

3. Yaş değişkeni ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?

4. Mesleki kıdem süreleri ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
5. Öğrenim durumları ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
6. Medeni durumları ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
7. Kaç kardeş oldukları ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
8. Kaçınıcı çocuk oldukları ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
9. Gelir düzeyleri ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
10. Bireylerin annelerinin eğitim durumları ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
11. Bireylerin babalarının eğitim durumları ile iletişim becerileri (zihinsel, duygusal ve davranışsal alt boyutları) arasında ilişki var mıdır?
12. Cinsiyet değişkeni ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?
13. Yaş değişkeni ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?
14. Mesleki kıdem süreleri ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?
15. Eğitim düzeyi ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?
16. Medeni durumları ile benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında ilişki var mıdır?
17. Kaç kardeşi oldukları ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında ilişki var mıdır?
18. Kaçınıcı çocuk oldukları ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?
19. Gelir düzeyleri ile benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında ilişki var mıdır?

20. Bireylerin annelerinin eğitim durumları ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?

21. Bireylerin babalarının eğitim durumları ile benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

İletişim becerisi ile benlik saygısı arasında doğrusal ve pozitif bir ilişki vardır. İletişim becerilerine sahip olmayan bireylerin benlik saygısında problem yaşayabileceği, benlik saygısına sahip bireylerin ise sağlıklı bir kendilik kavramı geliştireceği düşünülmektedir. Bireyin sağlıklı iletişim becerilerini geliştirmesi ruh sağlığı, hayat başarısı ve meslek başarısı açısından önemlidir. Çalıştığı kurum açısından da verimli olma oranını artırıp toplumsal kalkınmaya destek olma oranını arttıracaktır. Benlik saygısı da kariyer planlaması ve kendisiyle barışık olması açısından önemli olup, özel hayatında ve iş yaşamındaki doyumunu etkilemektedir.

İletişim engelleri insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. İletişim becerilerine sonradan sahip olunabileceği, öğrenilen bir davranış ve hayat boyu süren bir kazanım olduğu ve geliştirildiği takdirde işten ayrılmaların azaltabilecek, insanların mutlu, verimli ve başarılı olmaları için yol gösterebilecek konu olması sebebiyle iletişim becerileri ve benlik saygısı araştırılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Çalışma grubunu oluşturan bireylerin ölçek sorularına (Kişisel Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve İletişim Becerilerini Derecelendirme Ölçeği) içten ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Türkiye popülasyonundan kolayda örneklem yöntemi ile yapılmış olup, 83 kadın 75 erkekten toplamda 158 kişiden oluşmakta ve sadece bu kadar kişi ile sınırlı kalmaktadır.

2. Çalışılan grubun Benlik saygıları düzeyleri, *Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği*'nin, İletişim Becerileri Derecelerinin ise *İletişim Becerileri Envanteri*'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Kişilik: Bireyin toplum hayatı içinde edindiği tutumların, davranışların, kişiye has olan özelliklerin bir araya gelerek oluşturduğu bir davranışlar topluluğudur (Köroğlu ve Bayraktar, 2011: 3).

Benlik (Self-concept) : Bu kavram Aristo'ya dayanır. Bir kimsenin öz varlığı, şahsiyeti ve ne olmak istediğidir. Kişinin dünyaya bakış ve kavrayış tarzı, ruhsal ve zihinsel özelliklerinin tamamı, bunların kendinde bulunuş seviyesi hakkındaki tüm değerlendirmeleridir (Lawrence,1996: 1).

Benlik Saygısı: Kişinin kendisini, merkezde tek ve kendine has olan beni nasıl değerlendirdiğine ilişkin algı ve yargılarıdır. Yörükoğlu'na (1993: 93) göre benlik saygısı “kişinin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu ve özüne güvenmeyi sağlayan olumlu ruh hali” dir. Fontane ve Coopersmith, benlik saygısının kişinin kendisi ile ilgili süregelen değerlendirme döngüsü olduğunu belirtmektedir. Değerlendirici bir tutum, algılanan başarının oranı, benliği beğenme derecesidir (Dinç ve Hotun, 1993).

Benlik saygısı, kişinin kendinden memnun bir tavır sergileyerek kendini olduğu gibi sevmeye hazır olması, bireyin kendine özgü bir şekilde değerlendirilmesi sonucu içsel dünyasını değerli bulduğu bir durumdur (Tufan ve Yıldız, 1993: 88). Rosenberg (1965: 177) de benlik saygısının kişinin kişiliğinin bir parçası ve kendine olan davranışların iyi yada kötü olmasını sağlayacağı bir gösterge olduğunu söylemiştir.

Benlik Saygısı Envanteri: Kişinin kendini nasıl değerlendirdiğini ve motivasyonunun ölçütü olan benlik saygısını nasıl yordadığını anlamamızı sağlayan bir ölçektir. 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiş, Çuhadaroğlu (1986) tarafından geçerlik ve güvenilirliği test edilmiş topluma uyarlanmıştır.

İletişim: Demirel'e (2000) göre iletişim, bir düşüncenin, bir davranışın veya bir tutumun sözlü veya sözsüz iletişimi kullanarak bir kimseden başka bir kimseye

aktarılmasıdır. İletişim insanın yaşam dokusunun içinde var olmaktadır. Cüceloğlu'na (2011) göre ise iletişim çift yönlü olarak gelişen; bilgi, düşünce ve tutumların karşılıklı alışverişidir. Komünis'ten türeyen Latince'de “ortaklık oluşturma” anlamına gelen; tutumların ve bilgilerin iletimi; insanları birbirine bağlayan ve birleştiren, köprü olmasını sağlayan bir araçtır (Oskay, 1993: 2).

İletişim Becerileri: İletişim, bilgiyi, düşünceyi ve duyguları semboller kullanarak iletmek olarak tanımlanırken, iletişim becerilerini de bu mesajlara olan duyarlılık, ne söylemeye çalıştığını anlamak ve söylenilene ayna tutarak kişiye geri iletmek şeklinde ifade edilmiştir (Baker ve Shaw, 1987; Egan 1994). İletişim becerilerinin doğuştan değil, hayat boyu öğrenilebilir ve öğretilerebilir yetiler olduğunu gösteren araştırmalar vardır (Buckman, 2001).

İletişim Becerileri Envanteri: Ersanlı ve Balcı tarafından geliştirilmiş bu ölçek, kişileri bilişsel, zihinsel ve davranışsal boyutta ele alarak iletişim becerilerinin ölçülmesini amaçlar (Ersanlı ve Balcı, 1998: 7).

2. BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Kişilik Tanımı

Kişilerden söz ederken "güzel" "enerjik" "huzurlu" "mutsuz" "iyimser" "güçsüz" gibi tanımlamalar, bireyin gösterdiği davranış özelliklerini içeren terimler kullanılır. Kişilik, kişinin kendine has olan özelliklerin bir araya gelerek bir harmoni oluşumu, biricik ve tek olan belirgin özelliklerin, tutumların bir araya geldiği bir örüntü topluluğudur. Kişilik, bireylerin kalıtsal özellikleriyle çevresel faktörlerin bir sonucudur. Kişiye ait belirgin özelliklerin örgütlenip bütünleştiği, bireyin öteki kişilerin yanında göstermiş olduğu birtakım tutarlı davranışlar örüntüsüdür (Koroğlu ve Bayraktar, 2011: 3).

Kişilik ile ilgili milyonlarca tanım, çalışma ve bilimsel kuramlar yapılmış olmasına karşın psikoloji alanında kabul görmüş ortak bir tanım yapılamamıştır; ancak kişiliğin ne olduğunu açıklamak için bir çok kuram geliştirilmiştir. Gelişim alanları içinde en yoğun çalışan kişilik psikolojisi ile ilgili çalışan psikologlar (Ericson, Freud vb.) kişilik gelişiminin farklı dönemlerde ortaya çıktığını söylemişlerdir (Erden ve Akman, 2004: 85).

2.2. Kişilik ile İlgili Temel Kavramlar

İnsanoğlu kişiliğin gelişim evrelerini ve yapısını bilmedikçe ne evreni, ne kendini, ne de çevresini tanıyabilir. İnsanın gelişimi çeşitli boyutlardan oluşan karmaşık bir süreç olup, tüm boyutlar birbirleriyle etkileşim halindedir. Kişilik bireyi temsil ederken, kalıtsal olarak anne ile babadan çocuğa geçen özellikler ve çevresel faktörler kişiliğin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Anne ve babadan kalıtsal olarak geçen zeka, kişilik gibi özellikler yaşadığı ortama veya bulunduğu ortama göre şekil alır. Kişiliğin hayat boyu gelişme gayesinde olduğunu, amacının da benliği korumak ve dengede tutmak olduğunu söyleyebiliriz (Çamlıbel, 2012).

2.2.1. Kişiliğin 3 Temel Özelliği

Benzersiz ve biriciktir; insanlar biyo-psikososyal bir varlık olduğu için birbirlerinden etkilenir ve gelişirler; ancak her kişi kendine has ve özel kişiliklere sahiptir.

Tutarlıdır; düşünce, duygu ve davranış yapıları birbirleri ile etkileşim halindedir. Bu yapılar birbirlerini etkileseler dahi kişilik benzer davranışta bulunur.

Değişmez ve durağandır; Kişilik gelişiminde çalışan, yaşamda etkin rol alan insanın gelişimindeki emeği gözardı edilemez. Genelde şartlar ne olursa olsun her koşulda tutarlı, benzer tepkiler veren insanın hayatının ilerleyen yıllarında stabil hale geçtiğini söyleyebiliriz (Nutku, 1998: 14).

2.2.2. Kişiliğin 3 Yönü

Kişiliğin üç yönü vardır. Bunlar; mizaç, karakter ve yetenektir.

Karakter: Kişiliğin toplumsal değer yargılarını ve ahlaki özelliklerini kullanma biçimidir. Çevreden kazanılmasıyla beraber eğitim ile şekillenebilir.

Mizaç: Halk arasında huy diye tabir edilen bu özellik kişiliğin kalımsal ve değiştirilemez özelliğini temsil eder. Dışa-içe dönüklük, atılganlık, sorumsuzluk vb. özellikler bu kavramın içinde yer alır.

Yetenek ise; zihinsel ve bedensel olmak üzere iki bölümden oluşur. Doğuştan insanın getirdiği özelliklerin çevre tarafından işlenerek yararlı hale getirilebilecek halidir. Zihinsel yetenek; kişinin muhakeme gücünü, problem çözme yetisini vb. özelliklerini gösterir. Bedensel yetenek ise; kişinin beş duyu organını kullanarak kendinde var olan yetiyi farklı alanlarda kullanma özellikleri gösterir (Eroğlu, 2004: 150).

Kişiliğin hayatın her evresindeki amacının biraz daha iyiye gitmek, benliği korumak ve tutarlı olmasını sağlamak olduğu söylenebilir. Benlik çoğunlukla kişinin benlik algılamalarına atıfta bulunur. Bu bağlamda benlik kavramı çok boyutludur ve kişilikle etkileşim halindedir. Benlik, kişinin kendi olması ve kimliğidir. Özsaygı ve özgüven gibi öğeleri içinde barındırır.

Özgüven: Kişinin kendine güvenmesi ve olumlu şeyler yapabileceğine karşı inancın derecesini belirtir.

Özsaygı (benlik saygısı): Kendinde var olan cevherleri kabul etmesi, onaylaması ve saygı duymasındır. Yüksek benlik saygısına sahip kişi, yüksek özgüvene sahip olacaktır. Döngüsel bir şekilde bu öğeler birbirlerini etkilerler (Temel ve Aksoy, 2001).

2.3. Benlik ve Benlik Saygısı

2.3.1 Benlik Kavramı

Birey doğduğu andan itibaren kendisini sosyalleşme içerisinde bulur ve yaptığı eylemlere karşı farklı tepkiler alır. Bu değerlendirmeler karşısında kendisine ilişkin olumlu veya olumsuz düşünceler geliştirebilir. Bu gelişim süreci içerisinde kendisine verilen rolleri nasıl oynayabileceğini belirler. Kendisine ilişkin yapmış olduğu değerlendirmeler alacağı rolde önemli bir yer tutmaktadır (Cevher ve Buluş, 2007). Bu kavramın öneminden dolayı sosyal psikoloji ve psikolojide benlik araştırmaları önemli bir yer tutmuştur. Dünyayı ve insanlığı algılayışımız, başkalarına karşı yapmış olduğumuz çıkarımlarımız tamamiyle kendi bakış açımızın görmek istediğiyle alakalıdır. Benlik bulunduğumuz toplum ve kültürden etkilenir; ayrıca bulunduğumuz sosyal çevre tarafından da bir şekilde sokulur. Bireyin kendini fark edip değerlendirmesinde aile ve sosyal çevresinin etkisi gözardı edilemez (Dökmen, 2014: 169).

İnsanlığın ortaya çıkışından bu yana benlik kavramı ve gelişimine dair düşünceler, yorumlar ve tanımlar yapılmıştır. Benlik kavramı kuramsal olarak farklı araştırmalara konu olmuş ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Kişilik kavramı ile benzer sözcüklerle betimlenen benlik; insanın kendini algılama ve kavrama biçimi olup, ben kimim neyim sorusuna olumlu yada olumsuz cevap verdiği, ne kadar değerliyimi tahlil edebildiğini anlatmayı sağladığı, kısacası hayattaki değer yargıları, ben olarak nitelendirdiği herşey, kendi dünyasının merkezidir (Baymur, 1989: 266). Benlik kişiye biricik olan, insan zihninin farkında olduğu ve olmadığı mekanizmalar bütünüdür (Alkın,1993).

Psikoloji kuramcıları benlik ile ilgili açıklamalarında duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere olarak üç boyutunu ele almış, ayrıca benlik saygısı, benlik imgesi ve ideal benlik kavramlarını da içine almıştır. Benliğin gelişimiyle beraber bu üç kavramda gelişmeye devam edecektir. Benlik kavramının ilk bileşeni olan benlik imgesi bireyin sahip olduğu zihinsel ve fiziksel yetinin farkında olması anlamına gelmektedir. İdeal benlik ise benlik imajının gelişmiş hali olmakla beraber aslında bireyin olmak istediğidir. İdeal benlik ve benlik imajını dengede tutmuş bireyin benlik saygısı da o oranda artacaktır. Bir çatı altında toplanmış olan bu boyutlar birbirlerinin gelişimlerini takip ederler ve birbirlerinden etkilenirler (Pişkin,2003: 99). Kişilik kavramları arasında benlik, özgüven ve benlik saygısı tanımlarına sık sık yer verildiği, benlik ile ilgili çalışılmış birçok alan (özellikle sosyal psikoloji) olduğu, yazılmış birçok kitap ve makale olduğu literatürlerde görülmüştür (Cemalcılar ve Kağıtçıbaşı, 2014).

2.3.1.1. Benlik İmgesi

Benlik imgesi üzerinde uzun yıllardır çalışmalar yapılmaktadır. Fakat benlik imgesi gelişimi ve içeriği ile ilgili tartışmalar hala daha yoğun bir şekilde devam etmektedir. İnsanoğlu evrende var olduğundan bu yana kendini tanımaya ve geliştirmeye çalışmaktadır. Benlik imgesi bireyin dış dünyayı kendi varsallığında değerlendirip, anlamlandırıp, algıladığı kısacası zihinsel, fiziksel özelliklerine bir pencereden kendine özgü bir biçimde baktığı ve fark ettiği bir durumdur (Yalom, 1999). Çocuğun ilk imgesinin oluştuğu yer aile ortamıdır. Ailede çocuğa karşı sergilenen tutumlar, iletişim kurarken söylenen sözler veya beden diliyle hissettirdiği duygular, düşünceler ile çocuktaki imaj hızlı bir şekilde oluşmaya başlar. Yaşı ilerleyip, gelişim evrelerini tamamladıkça farkındalık seviyesi artmakta bu da benlik imajının hızlı bir şekilde inşa olmasına neden olmaktadır (Kuzgun, 2002).

Horney ve Rogers (1996) kişinin kendini gerçekleştirme halinde ahenkli bir benliğe ulaşabileceğini, engellerle karşılaştığı takdirde de izole bir hayat yaşayıp, yalnızlık duygusunu tadacağını ifade etmişlerdir (Akt: Ünal, 2007).

2.3.1.2. İdeal Benlik

Kişinin arzu ettiği ve istediği özellikleri içeren bu kavramı geliştirmek için birey bir çaba içerisinde girer. Benlik imgesinin gelişmesiyle beraber kişi ideal olan benliği yaratmak ister. Genelde toplum tarafından kabul görmüş standart özellikleri içerir. Gerçek benlik ve ideal benlik kişide tam olarak doldurulamamış ise kişide savunma mekanizmaları devreye girer (Cüceloğlu, 2006).

Sağlıklı bir beden ve benlik için kişinin kendine mal ettiği davranış ve değer yargıları ile gerçekte yaşananların birbiri ile tutarlı olması gereklidir. Benlik tasarımını iyi oluşturmuş, kendiyi ters düşmeyen birey hayatta da kendisine bir o kadar huzurlu yer bulur ve yaratır. Kendi ideallerine uygun tutum ve davranışlarda bulunan bireyler sağlıklı bir toplum yaratmanın ilk ögesini oluştururlar (Baymur, 1989).

Benlik imgesi bebeklikten itibaren başlar, çocuğun okula başlamasıyla bir ivme kazanır. Kendisini, yeteneklerini fark ederek başarılı olabileceği durumlar yaratır. En iyi, en başarılı olmak, ideal benliğe ulaşmak, ailesinden takdir almak için sürekli çalışır ve çabalar. Eğer ulaşırsa mutlu ve yeterli hissedecek, ulaşamazsa hayal kırıklığına uğrayıp, örselenecektir. İdeal benliğin gerçekçi olması önemlidir. Çocukların ideal hedeflerini belirlemede etrafındaki kişilerin veya ailenin önemi büyüktür. Çocukların ideal standartlara ulaşma gayelerinin olması sıkça görülen bir davranış örüntüsüdür (Yörükoğlu, 1993).

2.3.2. Benlik Saygısı

Benlik, kişinin özelliklerini anlamasından ve ben nasılım düşüncesinden oluşurken; benlik saygısı kendine güveni ve değerlendirmelerini içerir. Kişinin benliğine karşı olan tutumuna göre benlik saygısı şekillenmektedir. Eğer kişi benliğinden memnun ve sıkıntı yaşamıyor, olmak istediği yerde olduğunu düşünüyor ise benlik saygısı da bundan o yönde etkilenecektir. Bu durumda benlik saygısı olumlu olacağından kendini olduğu gibi değiştirmeden kabul edecektir (Burger, 2006).

Benlik saygısı; kişinin merkezde olan beni nasıl gördüğüne ilişkin algısıdır. Yörükoğlu'na (1993: 93) göre benlik saygısı “kişinin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu ve özüne güvenmeyi sağlayan olumlu ruh hali” dir. Rosenberg (1965), benlik saygısını kişinin kendine yönlendirmiş olduğu olumlu veya olumsuz değerlendirmeler olduğunu, bu değerlendirmelerin sonucunun olumsuz olması halinde benlik saygılarında düşüş olacağını, olumlu olması halinde ise benlik saygısında yükselme olacağını ifade etmiştir. Benlik saygısının yüksek olması kişinin kendisini faydalı, saygı duymaya değer olarak görmesine sebep olacak, kendine güvenme, başarılı olma isteğini de beraberinde getirecektir. Rosenberg kısaca benlik saygısının kişinin kendi düşünce ve davranışlarına karşı gösterdiği bir tavır olduğunu, kişiden kişiye bu durumun pozitif yada negatif olabileceğini belirtmiştir. Psikoloji kaynaklarında benlik saygısı “özseverlik, kendine saygı, özsaygı, benlik tasarımı, benlik sistemi vb.” isimlendirilip, insanın kişiliğinin en temelinde olan, kendimize yönelik beğendiğimiz veya beğenmediğimiz düşüncelerin, tutumların hepsini içerir (Öner, 1996).

Benlik saygısı, kişinin kendisini ödüllendirmesi, onaylaması, davranış ve düşüncelerini pekiştirmesi için takdir etmesi, kendine değer verme duygusu şeklinde de tanımlanmaktadır. Benlik saygısı genellikle benlik kavramının değerlendirilen ögesi olup, değerlendirici veya etkileyici yönlerinin yer aldığı geniş bir temsilcidir. Bireyin benlik imgesi ile olmak istediği benlik arasındaki fark ne kadar fazlaysa, değerlendirici görevi olan benlik saygısının düzeyi de o kadar düşük çıkacaktır (Pişkin, 2003).

Benlik saygısının yüksekliği kişiliğin olumlu bir özelliğidir. Benlik saygısı, kendini sevmeye, kendine değer verme, toplumda kendini bir yere koyabilme ve toplum içerisinde kabul görebilme, ben kimim ve kabul edilebilirliğim nedir sorusuna cevap verebilmesini sağlama, kendine ve sosyal çevresine iyi gelişim sürecinin olduğunu gösterme, kısacası kişiliğin önemli bir uzantısıdır (Hamarta ve Demirtaş, 2009). Benlik saygısı, insanın kendisine atfettiği algıları, kendi değer yargılarının derecelendirmesidir. Bu derecelendirmeyi tamamen bilinç dışı yapar. Bunu yaparken ise çocukluk döneminde bizi yetiştiren, bakım veren kişilerin değerlendirmelerinden etkilenmektedir. Güvenli bağlanmanın sağlıklı bir benlik saygısında oynadığı rol büyüktür (Jacoby, 1996).

Bireyin güvenli bağlanma ve ayrışma kazanımının sağlıklı yapılmış olması olumlu bir benlik saygısı için en önemli temellerden biridir. Çocuk yetiştirirken çevrenin ve bakım veren kişilerin tutum ve davranışları bireyin güven gelişiminin temelini oluşturmaktadır (Bowlby, 1973: 31).

Benliği araştıran James benlik saygısı ile başarı kavramlarının ilişkilerini incelemiştir. Başarı beklentisi büyükse benlikteki değerlilik düşünceleri bundan o oranda etkilenecektir. Coopersmith de benlik saygısını ele alarak, bireyin (sosyal hayat, statü, gelir vb.) kendini hayatta koyduğu yere yeterli hissetme durumunda benlik saygısının değişeceğini iletmiştir (Akt: Aktaş, 2011). Burdan yola çıkarak kişinin kendi gücüne olan yetersizlik inancı ve hissettiği başarısızlık duygusu, bireyin kendi kapasitesini ve donanımını yetersiz görmesine sebep olacaktır (Dalgas, 2006). Coopersmith ayrıca benlik saygısında savunucu ve gerçek olmak üzere iki tip bulunuşundan bahsetmektedir. Savunucu benlik saygısının kendini sevmeyen ama bunu da kabullenmeyen kişilerde görüldüğünü ifade ederken, diğer yandan gerçek benlik saygısının da kendini değerli, kıymetli hisseden bireylerde görüldüğünü söylemiştir (Akt: Sarıyüce Körükçü, 2004).

Benlik saygısı hayat boyu sürmekte ve insanların tüm hayatında önemli bir yerde durmaktadır. Kişinin kendini önemli kılması, değerli hissetmesi benlik saygısını onayladığının ve kabul ettiğinin göstergesidir. Benlik saygısı dış etkenlerden, sosyal ilişkilerden, kişinin bulunduğu ana kadar yaşamış olduğu hayattan etkilenir (Çuhadaroğlu, 1986).

Benlik kavramını bazı kuramcılar kullanmamış; fakat kendini kabul ve saygı kavramlarını betimleyerek benlik saygısına da dolaylı yoldan bir açıklama getirmişlerdir. Kişinin benliği kendisi ile ilgili algılamaları kapsamaktadır. Benliğin alt tabanındaki fark ne kadar çok olursa yani ideal ve gerçek ben ne kadar birbirinden uzaklaşırsa kişinin kendine ve topluma o kadar uzaklaşıp, yalnızlaşacağı düşünülmektedir (Aydın, 1997).

Benlik saygısı kendini değerli kılma olarak tanımlanmış, bireyin benliğin duygusal boyutuyla bilinçsiz olarak ilgilendiğini, kim olduğu ile ilgili düşüncelerle beraber kim olduğuyula ilgili duygulara da sahip olduğunu ifade etmişlerdir (Hamarta ve diğerleri 2009).

Ericson ise bireyin gelişimini 8 boyutta incelerken, ilk basamak olan kazanımın benlik saygısını kazanmada önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir. Kimlik edinip, tutarlı davranış ve düşünce sergileyen, üretken kişileri kendine rol model alan, başka insanlarla etkileşime giren, yeteneklerini fark ederek başarılı olabileceği durumlar oluşturan, gerektiğinde başarılarını övme gibi yönlerde kazanımlar elde eden kişilerin sağlıklı bir benlik saygısı geliştirebileceğini söylemektedir (Eriş, 2013).

Benlik saygısı bireyin etkileşimde olduğu çevrenin kendisini kabul görmesinden etkilenir. Birey topluma adapte olup, toplum tarafından onaylanan davranışlar geliştirmek için benliğinde inançlar ve beklentiler oluşturur. Benlikteki beklentilerin karşılanmadığı veya karşılanmadığı durumlarda benlik saygısında düşüşler olduğu görülebilmektedir (Crocker ve Wolfe, 2001).

Benlik saygısı insancıl bakış açısına göre, doğal bir şekilde ortaya çıkar ve koşulsuz kabullenme ile beraber gençlik döneminde oluşur. Örneğin; Maslow'un kuramında sağlıklı benliğin sebebinin hiyerarşinin bir evresinde takılmak olduğu söylenmektedir. İnsancıl bakış açısı ise benlik saygısına insanın gerektiğinde kullanacağı bir ihtiyaç olarak bakar (Saygın, 2008).

Arieti (1975) benlik saygısına 3 boyuttan baktığını, benlik saygısının benlik imgesini içinde barındığını ve bu öğelerin birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olduğunu ifade etmektedir.

Kuzgun (2002) ise benlik saygısına ideal benlik ve benlik imgesi kavramlarından yola çıkarak incelemelerini sürdürmüştür. İdeal ben hayaldeki ben, benlik imgesi halihazırda şu anda bulunan ben olarak kabul edilir. Şimdi, şu andaki durum ile hayaldeki durum arasındaki fark benlik saygısı düzeyini verir. Önemli olan nokta bunları fark etmektir. Benlik saygısının çeşitli davranışlarla ilişkisi vardır. İhtiyaçlarının farkında olması, yeteneklerinin bilincinde olup bunu ortaya çıkaracak durumlar yaratması, kendi biricik bedenini tanıyıp sınırlarını kestirebilmesi, olumlu yönlerinin daha iyi ve fazla olabilmesi için olumsuz yönlerinin de farkında olması onları değiştirmek veya olduğu gibi kabul etmek için çaba göstermesi vb. düşünce ve davranış kalıplarıyla ilişkilidir (Bogenç, 2011).

Kişi kendisinde eksiklikler bulabilir, kendini eleştirebilir ya da kendini tümünden olumlu bulup beğenebilir. Kendini kabul eden, iletişime açık kişinin benliğe saygı duyması için üstün niteliklerde olması gerekmez, kendini olduğundan aşağı yada

olduğundan üstün görmeksizin kendilerinden memnundurlar. Kendini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevmeye değer bulurlar (Yörükoğlu, 1993). Kendi olumlu ve olumsuz özelliklerini olduğu gibi kabul eden, yaşadığı çevre hakkında pozitif duygulara sahip olan bireyler uyumlu, sağlıklı ve yaşamda başarılıdırlar (Gür, 1996).

Benlik saygısının gelişimi, ortaya çıkışı ile ilgili farklı ifadeler yer alsa da herkesin ortak paydada bulunduğu nokta benlik saygısının hayatının her evresinde önemli bir yerde olduğudur. Benlik saygısı yüksek olan bireylerin kişilerarası iletişimi de iyidir. İletişimi etkili bir şekilde kullanmakta zorluk yaşamazlar. Amaçlarını araç için değil, araçlarını amaç için kullanmayı iyi bilirler. Dışadönük ve atılgandırlar. Kendini kabul ve gerçekleştirme üzerine giderler. Özgüvenleri ve kişilikleri güçlüdür. Problem çözme yetenekleri gelişmiştir. Bu öğeleri kişiliğin içinde barındıran bireyler anne ve babalarıyla kurulan güçlü ilişkinin yansıması olarak istikrar, güven ve önemlilik duygularını hissedeceği ve hissettireceği ilişkiler kurarlar (Tutar ve diğerleri, 2009).

Kendini kabul ve benlik saygısı, kişinin başkalarına saygı duymasını, kişilik özelliklerini toplum düzenine uydurarak yaşamasını sağlayarak beraberinde atılganlığı da getirmektedir (Oral, 1986). Kişiler duygu ve düşüncelerini ifade ederken bazı temel davranışlarda bulunurlar. Bu davranışlar çevresine kişinin benlik saygısıyla ilgili ipuçları vermektedir. Atılgan, saldırgan ve çekingen olarak adlandırılan üç tip davranış özelliği, benlik saygısı hakkında yorum yapılmasını sağlamaktadır (Bozkurt ve Çok, 1990).

“Atılganlık; kişinin düşüncelerini, duygularını, inançlarını dolaysız dürüst bir biçimde ve uygun yollarla, başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyabilmesidir” (Karabacak, 2005). Olumlu, atılgan bir davranış modeline sahip kişiler, çocuklar; eksik ve yetersiz benlik değerine sahip kişiler ve çocuklara göre içinde var olan beni tam olarak gerçekleştirme potansiyeline sahip olmaya daha fazla eğilimlidirler (Şimşek ve Eroğlu, 2013).

Psiko-sosyal gelişimini sağlıklı sürdüren, atılgan, benlik saygısı yüksek olan bireylerde iletişimin önemi büyük olmuştur. Bu bağlamda iletişim alanında atılgan olan birey ne saldırgan olan birey gibi haklarını, düşüncelerini ve inançlarını diğer insanların haklarını çiğneyerek elde etme yoluna gitmiştir, ne de çekingen olan birey gibi kendi hakları çiğnendiğinde kendini savunamayan, kişiliğini ortaya koyamayan

birey gibi davranmıştır. Her zaman kazanamayabileceğinin farkında olmuş ve kısıtlılıklarını kabul etmiştir (Bozkurt ve Çok, 1990). Kendi olumlu ve olumsuz özelliklerinin farkına varmış, üstüne daha çok öğeler koyarak kendini geliştirmek için sürekli çaba sarf etmiştir (Gür, 1996).

Yüksek benlik saygısına sahip olan kişi kendini değiştirmeye çalışmaz, halihazırda var olan kimliği ile barışıktır. Başetme mekanizmalarını doğru yerde kullanır ve sürekli geliştirir. Motivasyonu yüksek olduğundan pozitif duygu durumuna sahiptir. Kendi ve yetenekleri konusunda bilinçlidir. Başkalarını suçlamak yerine kendi hatalarını kabul ederek daha iyisini yapmak için çabalar. Benlik saygısının yüksek oluşu bireyin yaşam kalitesini arttırır (Öner, 1987). Yaşam kalitesinin artması ile birey hayata karşı daha dik durur. Bir takım ruhsal bozukluklara karşı kendini savunması için görev alan yaşam kalitesi kalkan görevi üstlenir. Depresyona ve bunalımlara karşı önleyici bir misyon üstlenir. Diğer yandan düşük benlik saygısına sahip bireyler ise kaygı, çarpıntı, obsesyon, sinirlilik, yeme bozuklukları, baş ağrısı gibi ruhsal ve davranışsal bozukluklarla karşı karşıya kalabilirler (Başbakkal ve diğerleri, 2007).

Benlik saygısı düşük olan bireylerin kendilerini kabul etmeme, sevilebilir özelliklerden eksik hissetme, kendinden memnun olmama ve nefret etme gibi duygular yaşayacağı öngörülmüştür. Kendileri hakkında hep bir acabaları vardır. Hayal dünyasında yaşayıp, içgörü sahibi değildirler. Hayata karşı gerçek olmayan umutlar beslerler. Kendilerine ait fikirleri olmadığı için hep insanların gölgesinde kalır ve bu düşüncelerden fazlasıyla etkilenirler (Temel ve Aksoy, 2001).

Benlik saygısı, bireyin psikolojik gelişiminin bir sürecidir. Benlik, bireyin çocukluk çağlarından itibaren ayrı bir birey olduğunun farkına varmasıyla ve kişiler arası ilişkilerle başlar. Ailede kazandırılan bu beceriler sayesinde kişilerin benlik saygısı yüksek olur. Kişilerarası ilişkilerde daha samimi, daha tutarlı, daha toleranslı ve birine bağımlı olmadan hayat mücadelelerini sürdürürler. İş yaşamlarında rekabete açık, bunu yaparken de adil şartlarda olmasına özen gösteren, başarılı olmak için kendine hedefler koyan bireylerdir. Grup etkileşimlerinde de oldukça başarılı oldukları görülmüştür (Öztürk ve diğerleri, 2000).

Benlik saygısının yüksek oluşu kişiliğin sağlam olması açısından önemli bir unsurdur. Çocuğun kişiliğinin temel belirleyicisidir. Anne ve baba tutumlarından

başlayarak okul hayatında hız kazanır, bu da dolaylı yoldan okul başarısına olumlu katkıda bulunur. Sınıf ortamı güvenli bir aile ortamından ayrılan çocuk için ayrı bir öneme sahiptir. Başarma isteği ile hep daha iyisini yapma güdüsüyle yoğurulurlar. Düşük benlik saygısına sahip olanlar ise duygularını kontrol etmede sıkıntı yaşar, sürekli olarak kendisinden şüphe duyduğu için insan ilişkilerinde de başarıya ulaşamazlar. İncinme, yanlış yapma, toplum ve sınıf içinde küçük düşme korkusundan dolayı grupta çekingen ve pasif bir rol alırlar. Benlik saygısı örselenmiş bir çocuğa karşı öğretmenin tutumu oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Grup içindeki tutumları, çocuğu yargılar tarzındaki ifadeleri kendini iyice içe çeken çocuğu derinden etkileyecektir. Bu da ona başarısızlığı getirdiği için benlik saygısındaki düşüş sürekli olarak pekişecektir (Ulupınar, 1991).

Benlik saygısı yüksek bireyler; toplum ile birlikte tutarlı davranışlar gösteren, değişime karşı katı olmayan, içgörü sahibi, üretken olmak için atılım yapan, toplumsal olaylara karşı daha gerçekçi bir yorum yaparak bunlardan daha az etkilenen, mantıklı, kendini sürekli yenileyen ve geliştiren, olumlu ruh haline sahip olan; benlik saygısı düşük olan bireyler ise aşağılık duygusuna kapılmış, her olaydan kendini sorumlu tutan, yaptığı kötü şeyleri abartıp iyi şeyleri küçümseyen, yapay olan ve kendisi ile tutarlı olmayan olarak ifade edilmiştir (Bilgin, 2001).

Yavuzer (2005), düşük benlik saygısına sahip bireyleri; aşırı derecede yardım eden veya hiç etmeyen, beğeni ve takdir sözlerini kabulde belirsizlik yaşayan, görevleri ve sorumlulukları almaktan kaçınan, en ufak başarısızlık durumu sezdiğinde doğruları ve gerçekleri konuşmayan, insanlardan yalıtılmış bir yaşamı tercih ederek sosyal çevresinde azalma yaşayan, bir işe başladıktan sonra zorluklarla karşılaşınca o işi yarım bırakan, grup içinde veya okulda davranış bozuklukları gösteren (grubun dinamiğini bozmak, dersi bölmek vb.), kendi başarısızlığını dış etkenlere ve kişilere bağlayan, kendine karşı eleştirilerinde acımasızca davranan olarak ifade etmiştir.

Benlik saygısı yüksek olan bireyler kendi kapasitelerinin farkında oldukları için kendilerine dönük olacak ve beklentilerini de o oranda yükselteceklerdir. Olumlu davranışlardan, elde ettikleri başarılarından ötürü kendilerine ve ulaştıkları sonuçlara güvenleri tam olacaktır. Bundan dolayı yeni fikirlere karşı kendi düşüncelerini korkusuzca savunabilir, başka fikirleri de kabul edip kendilerine birşey katabilirler (Korkmaz, 1996).

Benlik saygısı düşük olan bireyler, değişik veya onay almayacak düşünceleri söyleyeyip, grup tarafından bu düşüncelerin kabul görmeyeceği görüşüne kapılıp kendileri için endişe duymaya başlarlar. Bu yüzden grupta aktif rol almayı, dinleyici olmayı daha çok tercih ederler. Kendilerini yaratıcı, bağımsız düşüncelere sahip görmediklerinden dolayı karşıdan gelen mesajları da algılamada ve almada yeterli görmeyeceklerdir (Dinç ve Hotun, 1993).

Düşük benlik saygısına sahip birey kendisine olumsuz özellikler yüklediğinden kişilerarası sorunlar yaşar ve bundan iletişim becerileri de negatif yönde etkilenir. Literatürlerde ve araştırmalarda; benlik ve benlik saygısının birçok çevresel, ailesel faktörlerden etkilendiği görülmektedir. Benlik ve benlik saygısı gelişiminin bireyin yaşamındaki birçok etmenle doğrudan veya dolaylı yoldan ilişkili olduğu ve bu etmenleri de etkilediği ifade edilmektedir. Tüm bu durumlar üzerinde durulan kavramın insan hayatındaki önemini gözler önüne sermektedir. Özellikle kişiliğın gelişmesinde benlik saygısının gelişimi oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Coopersmith anne-baba tutumlarını araştırmıştır. Aileden çevresel desteği ve sevgiyi alan çocukta benlik saygısı gelişimi olumlu bir artış göstermiştir. Belli bir saygı çerçevesi ve alan içinde hareket eden çocuğın pozitif bir bakış açısı geliştirdiği, empati yeteneği kurduğu, iletişim becerilerini de etkin bir şekilde kullandığı görülmüştür (Buluş ve Cevher, 2007: 55).

Benlik saygısı yüksek olan çocukların ilişkilerinde ve okul hayatlarında daha başarılı oldukları görülmüştür. Okul başarıları iyidir. Girişimci, üretken ve atılgandırlar. Yeni olayları deneyimlemekten uzak durmazlar. Benlik saygısı düşük olan bireyler ise okulda daha siliik bir kişilik yapısı sergiler, pasiftir, yanlış yapmaktan korkar, okulda başarısız olacağını düşünür. Kuzgun (2002), bu tarz durumlarda öğretmen faktörünün etkililiğinden bahsetmiştir. Benlik saygısında düşüş yaşayan çocuğa karşı öğretmenin tutumu onu doğrular nitelikte olursa çocuk daha da umutsuzluk girdabının içine çekilecektir. Ona gerekli desteği veren öğretmen ise yeniden özgüven kazanması için çocuğa bir umut ışığı olacak, benlik saygısında olumlu bir artışta rol oynayacaktır.

Benlik saygısı etkileyen faktörlerden birisi de ailenin sosyoekonomik düzeyidir. Ekonomik gelirin artmasıyla beraber sosyokültürel ortam güzelleşir. Alım gücü arttıkça daha fazla imkanlara kavuşacağı, benlik saygısının gelişiminin de o oranda artış yaşanacağı düşünülmektedir (Sayan ve diğerleri, 2001: 28-31).

Gelirin düşmesi veya artması benlik saygısının gelişiminde değişimlere neden olmaktadır. Maddi kaynaklar ailenin geçimde temel ögesidir. Kısıtlı maddi olanaklara sahip ailede sorunlar artacak, aile içi bağları güçsüzleşecektir. Sosyoekonomik düzeyin düşmesiyle beraber çocuk alt kültüre ait bir ailenin üyesi konumuna gelecektir. Toplumla ilişkiye girmesiyle kendisi ile kendisi gibi olmayan akranların arasındaki uçurum farkını görecektir. Bu fark benlik saygısının gelişiminde olumsuz etkilenmeye neden olacak, kaygıyı ve geleceğe karşı umutsuzluğu beraberinde getirecektir. Büyükşehirlerde yaşayan bireylerin, kırsal yerlerde yaşayan bireylere göre daha fazla imkana ulaşması özsaygısının gelişmesinde yardımcı olabileceği düşünülmektedir (Erşan ve diğerleri, 2003 : 42).

Bireyin bedensel imajı hakkındaki algıları gelişim döneminde önemli yer tutmaktadır. Çocukluk döneminden ergenliğe geçişte ilk değişimi bedeni ile başlar. Ergen arkadaş grubuna dahil olmak isterken kendi fiziksel yapısını oluşturma gayesindedir. Hangi fiziksel görünüşe sahip olursa olsun beden imajına karşı olumlu algılar geliştirmeli ve kendini kabulü sağlamalıdır. Çünkü fiziksel görünüş ve bunu kabul ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır (Gün, 2006). Bazı çocuklar yaşlarına göre daha yavaş gelişim gösterebilirler. Hatta kronik rahatsızlığa veya bedensel-zihinsel engelle sahip olabilirler. Bu engeller ve rahatsızlıklar çocuğun toplumda utanmasına, bir sürü olumsuz algı üretmesine neden olabilir. Bu durumda topluma ve etrafındakilere büyük iş düşer. Sağlıklı bir benlik saygısı geliştirmesi için çevresindekilerin tutum ve davranışları önem kazanır (Kahrıman ve Polat, 2003).

Anne- baba eğitimi çocuklarının davranışlarında etkilidir. Eğitim seviyesine göre çocuğun yetiştirildiği görülmüş, annenin eğitim seviyesi düştükçe anlayış ve empati yeteneklerinden uzaklaştığı, baskıcı bir tutum sergilediği yapılan araştırmalarda bulunmuştur. Eğitim düzeyi ile davranış birlikte şekillenmekte, benlik saygısının gelişimine etki etmektedir (Ertem ve Yazıcı, 2006: 63). Daha fazla eğitim görmüş ailede yetişen çocuğun benlik saygısı daha sağlıklı gelişirken, okuma yazma bilmeyen cahil annede büyüyen çocuğun benlik saygısı daha sağlıksız gelişmektedir. Eğitim düzeyinin yanında annenin sahip olduğu meslek de önemli bir unsurdur. Annesi memur olan bireylerin en yüksek benlik saygısı gelişimine sahip olduğu araştırmalarda görülmüştür (Baybek ve Yavuz, 2005: 90).

Cinsiyet, benlik saygısını etkileyen başka faktörlerden biridir. Yapılan araştırmalarda benlik saygısına ilişkin çok çeşitli sonuçlar bulunmuştur. Kahrıman ve

Polat (2003), ergenlikte olan kızların erkeklerden daha fazla benlik saygısına sahip olduğunu, Razi ve diğerleri (2009), kadınların benlik saygılarının erkeklere oranla daha düşük çıktığını, bazı çalışmalarda ise her iki cinsiyetin birbirine yakın benlik saygısı gelişimi gösterdiği; fakat anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Yaş faktörüne bakıldığında ise benlik saygısına olan etkisi görülmüştür. Yaş arttıkça benlik saygısı artış göstermeye devam etmektedir. Yapılan çalışmalarda ergenlerin önemli değişiklikler yaşadığı, yaş ile beraber değişikliklerin ivme kazandığı ve niteliklerinin değiştiği, bunun da benlik saygısının gelişiminde değişimlere yol açtığı söylenmiştir (Koçak, 2008).

Benlik saygısının geleneksel ailede (anne, baba, çocuklar, büyük baba ve anne, amca, dayı, teyze, hala vb.) yetişen çocuklarda daha düşük olduğu görülmüştür. Kardeşler arttıkça benlik saygısının düştüğü, dört ve daha üzeri kardeşe sahip olan bireylerde ruhsal bozuklukların daha çok olduğu araştırmalarda görülmüştür. Kardeş sayısı azaldıkça benlik saygısının gelişiminin artışı ortaya çıkmıştır (Baybek ve Yavuz, 2005: 90). Ayrıca bir çocuğun kardeşlerinin olup olmaması, kişilik özelliklerinin gelişmesi ile şekillendirilmiş, yapılan araştırmalarda ilk doğanların en akıllı ve başarılı olanlarken, en son doğanların en değişmez, en asi, en şımarık olduğu sonucuna varmışlardır. İlk doğan çocuğun daha uyumlu, yetişkinlere dönük olduğu söylenmiştir. Daha yakın dönemde yapılan araştırmalara göre doğum sırasının davranışı kestirme gücünün düşük olduğu, tüm faktörlerin bir arada ele alınarak tam olarak bir sonuca ulaşılabileceği söylenmiştir.

Benlik saygısını etkileyen faktörleri anlamak için bu konuda yapılmış araştırmalara bakmak gerekir. Yapılan araştırmalar benlik saygısının nasıl geliştiğini, nelerden etkilendiğini ve ne sonuçlar çıktığını gösteren bilgi kaynaklarıdır. Yapılan araştırmalara geçmeden önce benlik ve benlik saygısı kavramını açıklayan kuramcıların bakış açıları incelenecektir.

2.3.3. Benlik Kavramına Kuramsal Çerçveden Bakış

2.3.3.1. William James ve Benlik Kavramı Kuramı

William James (1890), benlik kavramını ilk kullanan araştırmacı olarak kabul görmektedir. Benliğin ruhsal benlik, maddesel benlik ve sosyal benlikten oluştuğunu,

bireyin sergilemiş ve geliştirmiş olduğu performansın sonunda benlik dinamiğini oluşturduğunu ifade eder. Maddesel benlik sahip olduğu herşey ve çevresini temsil ederken, sosyal benlik üstlendikleri roller karşısında çevresinin ona verdiği değer ve koyduğu statüyü, ruhsal benlik ise istek, duygu, düşünce, ilgi ve yetenek gibi unsurları içerir. Subjektif olduğundan dolayı kişinin kendini koyduğu yer ve algılarıyla değişebileceğini ifade eder. İnsan kendi benliğini koruma çabasıdadır ve benlik, bireyin gördüğü, kavradığı, bildiği herşeyin tümünü içerir (Damon ve Hart, 1988).

2.3.3.2. Sigmund Freud ve Psikanalitik Yaklaşım Kuramı

Psikanalitik kurama önemli katkılar sağlayan Freud'a göre ego benliğin içerisinde yer almaktadır. Benliği id, ego, süperego olarak üç boyutta ele alır. Bazı kaynaklarda id, ego, süperego ifadesinin karşılığı olarak ilkel benlik, ben ve üst ben olarak ifade edilmektedir. Bu ifadeler birlikte aynı katmanlarda yer alsalarda işlevsellik ve fonksiyon anlamında birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Alt benlik ile gerçek dünyanın arasında tampon görevi gören yapıya ego yani benlik adını vermiştir (Gençtan, 2005: 44).

Sigmund Freud modern psikolojisinin babası olarak kabul edilmektedir. Psikoseksüel kuramında çocuklukta yaşanmış olan travmaların ileriki yaşantıda etkisi olacağı düşüncesi üzerinde durmuştur. Psikoanalitik yaklaşımla rüya çözümlemesi, serbest çağrışım tekniklerini kullanmıştır. İnsanın farkında olmadığı üç sistemi açıklayarak (itileri, içgüdüleri ve gereksinimleri) farklı ortamlarda farklı davranışlar sergileyen bireylerin davranışlarını tutarlı hale getireceğini savunmuştur (Morgan, 1998).

Freud, insanın kişiliğinin üç sistemden oluştuğunu ve bu üç temel birimin birbirleriyle etkileşime girerek davranışları ortaya çıkarttığını söylemektedir. İnsan bilincini buzdağına (iceberg) benzeterek id, süperego ve ego diye düzeylere ayırmaktadır (Cüceloğlu, 2006).

Id (ilkel benlik) kişiliğin biyolojik, genetik bir parçası olup, insanın doğuştan getirdiği en ilkel, en kaba arzu ve isteklerini içeren dürtülerin kaynak kısmıdır. Freud'a göre insan cinsellik ve saldırganlık olmak üzere doğuştan getirdiği iki temel eğilime sahiptir. Zevk ve haz odaklarının ilkesine (pleasure principle) göre işleyen ve

bilinçaltı dürtülerden oluşan id, fazla enerji birikimine dayanamaz ve isteklerinin hemen yerine getirilmesini bekler. Böyle bir durum organizmada gerilim yaratır (Santrock, 2011).

İd'i denge ve denetim altında tutmaya çabalayan, gerçeklik ile ilkel benlik arasında arabulucuk yapan birim ego (ben) dur. Doğuştan kişide var olan ve gelişen ego, id'in haz dünyasında olan, gerçeklere uygun düşmeyen tüm davranışlarını bastırır, mantık ve gerçekçi düşünceyi ön plana çıkarır. Id'in yolladığı "Hemen ve şimdi" mesajına karşılık ego "'Şartlar uygun ve akılcı durumda olduğumuzda olabilir" mesajını yollayarak ahlaksal bir tutum izler.

Superego (üst ben) ise toplumun yasaları ve değer yargılarına göre davranır. Ahlak kurallarının kaynağıdır. Kişiyi uyan, cezalandıran ve dizginleyen bir misyonu vardır. Bu üç mekanizma egonun önderliği ile bütün olarak hareket ederler. Kişiliğin katmanlarını id kalıtsal, ego psikolojik, superego ise toplumsal bölümlerini içine alarak oluşturur. Kaygı büyüyüp şiddetlendikçe ego problemle başa çıkabilmek için birtakım savunma mekanizmaları kullanarak, benlikte istenmeyen sorunlar yaratabilir. Freud ayrıca psikoseksüel gelişimin öneminden bahsederek, kişinin gelişimini beş dönemde incelemiştir: Oral, anal, fallik, latent ve ergenlik dönemidir (Cüceloğlu, 2006).

2.3.3.3. Karen Horney ve Nevrozlar

Horney (1950: 19) ise benliği ideal ve gerçek benlik diye iki boyuttan ele almıştır. Olumlu sosyal ilişkiler üzerinde durmuştur. Sağlıklı bir benliğe sahip insanlarda pozitif veya negatif durumlar karşında benliklerinde esneme meydana gelebileceği, duruma göre benliklerini dengede tutabileceklerini söylemiş, sağlıklı (nevrotik) bir benliğe sahip bireyin ise idealize edilmiş, değişmeyen benlik yapısına sahip olacağını, en ufak bir anksiyete durumunda veya ulaşmak istediği ideal kişiliğe ulaşamadığında kendilerine olan güvenlerinin düşüş göstereceğini ifade etmiştir. Bireyin güveninde bir düşüş olması halinde de insanlardan uzaklaşarak izole bir tutum sergileyeceğini, benliğine daha da yabancılaşmasına neden olacağını söylemiştir (Cevher ve Buluş, 2007).

2.3.3.4. Rogers ve Benlik Gelişim Kuramı

Rogers, Horney'e benzer bir şekilde benliği ele alarak, iki boyutta açıklamıştır. Çevre ile etkileşime giren insan kendisiyle ilgili bir benlik imgesi geliştirir. Rogers, kendini kabul kavramı üzerinde yoğunlaşmış, bu kavramın hayat boyu devam ettiğini düşünmüştür. Gerçek benlik, kişinin sahip olduğu, doğuştan getirdiği özellikler hakkındaki düşünceleri, ideal benlik ise düşler, ulaşmak istediği yer olarak açıklanabilir (Akt: Atkinson vd, 2002). Eğer gerçek benlik, ideal benliğe ulaşırsa benlikte bir uyum olacağı aksi takdirde benlikte olumsuzluklar yaşanabileceği düşünülmektedir (Altunay ve Öz, 2006). Birey kendi kararını kendi alan, benlik bütünlüğüne sahip, değişime açık, kendi dünyasına gerçeklikle bakan ve ona göre davranan bir organizmadır. Benlik kendinin nasıl algılandığına, başkaları tarafından koşulsuz sevgi ile büyümeye göre değişiklik gösterebilir (Yanbastı, 1990).

2.3.3.5. Alfred Adler ve Yaratıcı Benlik Kuramı

Freud'un izinden giden psikolog Adler; kişiliğin temelinde sosyal belirleyiciliğin önemini savunmuş; ancak Freud'dan ayrıldığı en önemli nokta, üstünlük çabasına verdiği önem olmuştur. Adler (1927) yaratıcı benlik kavramını öne sürmüştür. İnsan sosyal bir varlık olduğu için sürekli iletişim halindedir. İnsanoğlu var oluşundan itibaren bir eksiklikle dünyaya gelmiştir. Çocukluktan başlayan bu çaresizlikten dolayı devamlı olarak doyum sağlayacak ve gücünü gösterecek alanlar aramaktadır. Kusursuz benliği inşa etmek içinde üstün olma çabasına girer (Yörükan, 2000).

2.3.3.6. Eric Fromm ve Varoluşçu Yaklaşım Kuramı

Eric Fromm kişilik ve benliğin sosyal yaşamda öğrenilen davranışlarla beraber deneyimlenerek oluştuğunu, sosyal-çevresel etkilerin getirdiği kazanımlarla geliştiğini ifade eder. Olumlu bir benlik geliştirmek için birey toplum ve kendi beklentileriyle ortak hareket etmelidir. Kalıcı olan kişilik, genetik olarak anne ve babadan alınan kalıtımsal yönler ile toplumsal yapının ortak ürünüdür. Eric Fromm toplumun giderek bireyselleşmeye başladığını bu yuzdende toplumun belirlediği ve

sınırladığı kadar benlik gelişiminin olduğunu ifade etmiş, benlik gelişiminde engeller yaratarak kişilerin yalnız kalabileceğini savunmuştur (Akt: Oğurlu, 2006).

2.3.3.7. Carl Jung ve Analitik Kuramı

Analitik psikolojinin ve başlarda Freud'un takipçisi olan Carl Jung; hazların psikoanalitik yaklaşımda fazla abartıldığını düşünmüş, kendi kişilik kavramını oluşturmuştur. Egoyu kişisel ve ortak bilinçdışı olmak üzere ikiye ayırmıştır. Kişisel bilinçdışı, bastırılmış davranışlar; ortak bilinç dışı, toplumun ortak yaşayışlarından oluşan davranış kalıpları olarak tanımlanmıştır. Bunları da arketip diye adlandırmıştır. En önemli arketipi de maske (persona) dir. Maske ve dışa vurumda davranışlar ne kadar tutarsızsa, kişide kişilik bozukluğunun çıkması da o kadar muhtemeldir. Kadın (anima), erkek (animus) arketiplerini de her kadında bir maskülenlik, her erkekte de bir feminenlik olduğunu, seçilen eşlerin de bu arketiplerin yansıması olarak ortaya çıktığını söylemiştir (Tuna ve Kayaoğlu, 2013). İlgî yönünü de içe dönük (introvert), dışa dönük (extravert) diye bireyleri kategorilendirmiş, kişiliğin dört ana işlev ve görevlerini de betimlemiştir. Benliğin bütünleştirici bir yapısı vardır ve bunun için çalışır. Benlik yaşam döngüsü içinde kişiliğin tamamlanmasına yardımcı olacak bir misyon üstlenmiştir (Öngay, 1998).

2.3.3.8. Eric Ericson ve Psikososyal Gelişim Kuramı

Eric Erikson da Freud'un izinden giden kurumacılar olup, Freud'un temel kişiliğin ilk beş yılda gelişip şekillenmesi düşüncesine katılmayarak gelişimsel değişimin hayat boyu sürdüğünü ifade etmiştir. Freud erken yaşantılara daha çok ağırlık verirken, Eric Erikson hem geç hem erken yaşantıların önemini vurgulamaktadır. Kuramında kişilerin olumlu-olumsuz yaşamları boyunca çözmeleri gereken sekiz yaşam karmaşasından bahsetmiştir. Kişilerin her dönemde çözmesi gereken aşamaları olduğunu, bu krizlerin çözülmesi gerektiğini aksi takdirde bir sonraki evrede sağlıklı gelişim göstermede zorlanılabileceğini belirtmiştir. Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri;

1. Güvene karşı güvensizlik (Bebeklik 0-1 yaş) : İlk psikososyal dönemi olup, 0-1 yaş aralığında deneyimlenir. Diğer insanlara karşı güven veya düşmanca duygular geliştirirler. Erikson'a (1968) göre temel güven duygusunu kazanmış olan bebekte, evrenin yaşanılabilir bir yer olduğu, diğer kişilere bağlanılabileceği ve o kişilerin olumlu duyguları olabileceği şeklinde yaşam boyu sürecek bir beklentiye yol açmıştır. Güvensizlik yaşaması halinde hayata karşı olumlu düşünceler geliştirmesi zorlaşacaktır. Bu yüzden bebeğin güvenilir ve güvenli bir kişilik geliştirecek şekilde yetişmesi için anne-baba veya bakım verecek kişiye önemli görevler düşmektedir (Arı, 2005).

2. Özerkliğe karşı utanç ve kuşku (İlk çocukluk 1-3 yaş): Erikson'un ikinci gelişim dönemi olup, temel güven duygusunu kazandıktan sonra kendi iradeleriyle özerk olarak hareket etmek isterler. Yani psikomotor hareketlerindeki kontrolü kendileri sağlamak isteyerek bundan yoğun şekilde haz alırlar. Bu dönemdeki gelişimsel görevini başarıyla tamamlayan çocuğun yeterlilik duygusunu ve benlik saygısını kazanmış olacağı, sert ceza veya uyarılarla engellenirse, kuşku ve utanç duygusunu geliştireceği ön görülmektedir (Özbay, 2003).

3. Girişkenliğe karşı suçluluk (Okul öncesi dönem 3-6 yaş): Bağımsız bir şekilde davranabilen okul öncesi dönem çocukları, dil gelişimiyle birlikte iyice özerkleşmeye başlayacaklardır. Sosyal ilişkilere daha çok katılmaya, çevresinde olup bitenlerle daha çok ilgilenmeye, yetişkin rollerindeki ayrıntıları merak etmeye başlayacak çevresindekilere sürekli sorular sorarak, girişimlerde bulunacaklardır. Eğer çocuk çok fazla kaygı ortamına maruz kalırsa bu onda sorumluluk almama veya suçluluk hissetme duygularının ortaya çıkmasına sebep olabilir (Dereboy, 1993).

4. Başarılı olmaya karşı yetersizlik (İlk ve ortaokul çağı 6-12 yaş): Erikson'un dördüncü gelişim evresidir. Çocuk enerjisinin, bilgisinin, zihinsel ve bilişsel becerilerinin en iyisini oluşturmak için çalışma duygusunu geliştirir. Cinsiyet rollerini fark ettikleri için cinsellikle ilgili merakı ve soruları başlar. Bu soruları engellenen çocuk suçluluk duygusu hissedecektir. Yeteneklerini fark ederek başarılı olabileceği durumlar oluşturma kazanımını ve çalışma tutumunu bu gelişim evresinin belirlediği söylenmektedir (Arı, Üre ve Yılmaz, 1998).

5. Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası (Ergenlik 12-18 yaş): Ergenlik döneminde inançları, tutumları, davranışları, kim oldukları ergenler tarafından sorgulanmaya

başlar. Bedensel ve sosyal değişimle beraber çocukluktan yetişkinliğe adım attıkları bu beşinci evrede, değişikliğe uyum sağlamaları pek kolay olmamaktadır. Sağlıklı bir şekilde rollerini keşfedemeyen ergenlerde ise kimlik karmaşası yaşanması ortaya çıkar. Erikson (1980)'a göre, ergenlikte yaşanan kriz dönemi önceki yaşantılarında kabul edilen düşünce, tutum ve değerlerin yordanması için bir fırsat yaratmaktadır. Bunu kişilik gelişiminin normal bir parçası olarak görmektedir.

6. Yakınlığa karşı yalıtılmışlık (Genç yetişkinlik 20-40 yaş): Bireyin ilk yetişkinlik yıllarını kapsar. Genç yetişkinin gelişimsel görevi diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmaktır. Dost kazanmaya karşı yalıtılmışlık döneminde çıkara dayalı olmayan ilişkiler ön plandadır. Başka kişilerle yakın ilişkilere girerler. Yakınlık, altta yatan kaygı, öfke, düşünce ve umutlarını diğer insanlarla paylaşabilme yeteneği; kişinin kendi benlik bütünlüğünü koruyarak bir başkasının kimliği içindeki beni bulmasıdır. Sağlıklı arkadaşlık ve duygusal birliktelik kurma yeteneğine sahip olan bireyler kimliklerini kaybetme endişesi yaşamazlar. Eğer yakınlık başılamazsa, kişi yalıtılmışlıkla ve izole bir yaşamla karşı karşıya kalır. Yakın ilişkilerde bulunmaktan kaçınır ve yalnız kalır. Kişi bunun sonucunda başkalarıyla anlamlı ilişkiler kurmaz ve başarısızlık hissi yaşar. Önceki dönemleri başarılı atlatan birey bu dönemde iş ve çocuk sahibi olma gibi konularda üretkendir. Çocukları yoluyla neslini bir sonraki kuşağa aktarma gayesindedir. Topluma faydalı olmak, gençlere yaratıcılık konusunda rehber olmak birey için önemlidir. Eğer bu düşünce ve davranışlar gerçekleşmezse işe yaramadığı fikrine kapılıp durgunluk safhasına geçiş yapabilir. Çevresine karşı vurdumduymaz tavırlar sergileyip, yakın ilişkiler yerine yüzeysel ve çıkarlarına yönelik ilişkiler kurabilir.

7. Üretkenliğe karşı durgunluk (Yetişkinlik 40-65 yaş): Üretkenlik, yaratıcı ve üretici olarak bir sonraki kuşağın hayat döngüsüne faydalı olmak anlamını taşımaktadır. Bu dönemde bir sonraki nesile yapılan hiçbir şey olmadığını hisseden birey kendini verimsiz hissedecektir.

8. Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (Yaşlılık 65 yaş ve üstü): Erikson'un son gelişim dönemidir. Yaşlılık dönemine kapanış dönemi de denilebilir. Bu dönemde kişi geçmişine geri dönüp baktığında, iyi geçirilmiş bir hayat görürse benlik bütünlüğüne ulaşacak, olumlu değerlendirmeler içeren düşüncelere sahipse ölümü kabullenecek, huzurlu bir birey olacaktır; eğer yapamadığı, uygulayamadığı birçok

karar ve eylem olduğunu düşünüp, yaşamı daha henüz tamamlamadığını hissederse korku ve üzüntü yaşayacak bunun sonucunda da umutsuzluğu yaratacak, ölümden korkacak ve topluma karşı uyumsuz davranışlar sergileyecektir (Ulusoy ve diğerleri, 2005).

2.3.3.9. Abraham Maslow ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı

Maslow ise; gereksinimler hiyerarşisi piramidini yaparak insan gereksinimlerini ve bu gereksinimlerin kişilik ile bağlantılarını piramide dayandırarak açıklamıştır (Şimşek ve Eroğlu, 2013).

Fizyolojik gereksinimler; hiyerarşinin en alt basamağını oluştururken, insanın biyolojik olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli açlık, susuzluk, barınma, uyku ve dışkılama gibi fizyolojik ihtiyaçlarının doyurulmasını ifade eder. Fizyolojik ihtiyaçların doyurulması ile beraber bir üst gelişim evresine sağlıklı bir geçiş yapılabilir. İnsanların temel biyolojik gereksinimlerini karşılamak günümüz dünyasında biraz daha zorlaşmaktadır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2014).

Güvenlik gereksinimleri; korku, endişe, dış faktörlerden korunma, kargaşa ve karmaşadan uzak olma ve düzeni içerir.

Ait olma ve sevgi gereksinimi; Hiyerarşideki güvenlik ve fizyolojik ihtiyaçlar karşılandığında insan birine ihtiyaç duymaya başlayıp, yanında var olmasını istediği kişinin eksikliğini çekmeye başlar. Sosyal olarak ihtiyaçlarının giderilmemesi halinde kendisini yalnız ve terk edilmiş hissettiği görülmüştür.

Saygı gereksinimi; Bu ihtiyaç gereksiniminde iki bileşen vardır. Kişi kendini başarılı ve yeterli görmek ister. Dışarıdan da beğenildiğinin ve saygı duyulduğunun mesajını almak ister. Maslow burada dış faktörlerin beğeni ve saygı duymasının kendi başına yeterli olmadığını göstererek araştırmanın konusu olan benlik saygısına da dikkati çekmiştir.

Kendini gerçekleştirme gereksinimi; Kişi doğuştan getirdiği yeteneğini ve potansiyelini keşfederek yaşama geçirmek ister. Tüm hiyerarşideki gereksinimlerini karşıladığı halde kendisini tam olarak gerçekleştiremediğini düşünen birey hoşnutsuzluk ve rahatsızlık yaşayacaktır. Gereksinimlerin doyurulmasında sıranın

önemi büyüktür. Maslow, bireyin basamakları birer birer çıkıp ihtiyaçlarını karşılaması halinde, kendini gerçekleştirmesinin orta yaşlarda olabileceğini söylemektedir. Rogers ise kişinin yaşamı boyunca kendini gerçekleştirmesinin devam edeceğini, bunun sonu olmadığını savunmuştur.

2.3.3.10. Diğer kuram ve kuramcılar

Hans Eysenck; faktör analizi yönetimi ile içe dönüklük-dışa dönüklük ve oturmuş- uçarı olmak üzere kişiliğin iki temeli olduğunu söylemiş, Skinner ve onun gibi davranış üzerine çalışan psikologlar; kişiliğin öğrenilmiş bir davranış olduğunu, klasik ve edimsel koşullanmanın kişiliğin oluşumunda yer aldığını ifade etmiş, Sheldon kişilerin bedensel yapılarına göre mezomorf, ektomorf ve endomorf olarak üç kişilik tipinin belirlendiğini, Bandura; kişilerin gözlem ve taklit yoluyla öğrendiğini, kişiliğin açıklamasını sosyal öğrenme kuramlarına dayandırdığını ifade etmişlerdir (Şimşek ve Eroğlu, 2013).

2.3.4. Benlik Saygısı İle İlgili Araştırmalar

Can (1990) yaptığı çalışmada, 1094 lise öğrencisini örneklem olarak almıştır. Ailenin sosyoekonomik düzeyinin ve kültür yapısının bireylerde ne gibi benlik değişimlerine neden olacağını incelemiştir. Orta ve yüksek gelire sahip aile bireylerinin çocukları daha alt düzeydekilere göre yüksek benlik saygısı geliştirmiştir. Aile bireylerindeki davranışların daha demokratik görüldüğü bir yapıda büyüyen çocukların, daha baskıcı olarak büyüyen çocuklara göre yüksek benlik saygısına sahip olduğunu saptamış, cinsiyet değişkenine göre ise anlamlı bir fark bulamamıştır.

Torucu (1990) tarafından yapılan çalışmada, 13-14 yaş aralığı içindeki öğrencilerin benlik saygısı gelişimini incelemiştir. Yaşanılan yer, cinsiyet, anne ve babanın sağ olması gibi değişkenlerin benlik saygısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkide olmadığını ifade etmiştir. Ekonomik düzeyin bireyler üzerindeki etkisi incelendiğinde üst statü ve gelire sahip olan bireylerin çocuklarında benlik saygısının yüksek olduğu görülmüştür. Sahip olunan mesleklere göre de benlik saygısının değiştiğini ifade etmiştir. Ayrıca ebeveynlerin eğitim seviyelerinin yükselmesi ile benlik saygısı arasında paralel bir artış olduğu görülmüştür.

Karaaslan (1993) 589 sağlık meslek lisesinde öğrenim göreni ile yaptığı çalışmasında, kişilerin bireysel özellikleri ve bunun benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemiştir. Yaşanılan yerin, kardeş sayısının, anne ve babanın okuma oranının benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuştur.

Jacobvitz ve Bush (1996) yaptığı araştırmada 93 katılımcıdan oluşan yaşları 19-22 arasında değişen kızların aile ile olan ilişki ve bağlarının, benlik saygısı, depresyon ve kaygı düzeyi ile ilişkisinin olup olmadığına bakmıştır. Baba- kız ilişkisi ve bağının, kaygı ve düşük benlik saygısı ile anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu, anne-kız ilişkisinin de kaygının ortaya çıkmasında sebep olduğu saptanmıştır.

Yüksel (2002) tarafından 202 niversite ğrenci üzerinde yapılan çalışmada, utanganlık düzeyleri ve benlik arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Benlik saygısı arttıka utanganlık düzeyinde bir azalma olduğu sonucu bulunmuştur.

Ünüvar (2003) yaptığı araştırmada, ebeveyn ve sosyal vrenin desteğini hisseden bireylerde problem çözme ve baş etme stratejilerinin daha sağlıklı geliştiğini, bununla beraber benlik saygılarının da yükseldiğini bulmuştur.

Maşrabacı (1994) niversite ğrencilerinin fiziksel ve ruhsal durumlarının, sosyal vre ve ailesi ile geliştirdiği ilişkilerinin benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre bedensel imajından hoşnut olma durumu, ruhsal sıkıntı düzeyinde dş olmasđ, ekonomik gelirin iyi seviyede olmasđ, kız-baba ilişkisinin artmasđ ile kişilerdeki benlik saygısı gelişmiş ve yükselmiştir. Kardeş durumu, kardeşi varsa kaıni ocuk olduğu, ebeveyn ilgisi ile benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Abramowitz ve diğerleri (1984) yaptıkları çalışmalarında erken ergenlik dönemindeki gençleri ele almışlardır. Kızların erkeklere göre benlik imajlarında dş olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu da benlik saygılarının gelişimini olumsuz etkilemekte ve kendilerini çirkin, kötü, kilolu olarak algılamalarına sebep olmaktadır. Bu sonuçların ortaya çıkmasında sosyal medyanın önemi oldukça fazladır.

Razđ ve diğerleri (2009) 79 çalışan gencin zsaygđ, iletişim becerileri ve stresle baş etme mekanizmalarını incelemiştir. İletişim becerileri ve sorun ile başa çıkma becerilerinin gelişimi, olumsuz şartlarda çalışsalar bile ruh sağlıklarını korumada

onlara yardımcı olmuş, benlik saygılarının da olumlu yönde artış yapmasına olanak sağlamıştır.

Çuhadaroğlu (1986) 205 öğrenci üzerinde yapmış olduğu çalışmada benlik saygıları ile cinsiyetin arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu araştırmanın sonucunda öğrencilerin benlik saygıları orta seviyede çıkmış, iki cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Mullis ve diğerleri (1992) tarafından yapılan araştırmada benlik saygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulmadıkları görülmüştür.

Güven (1992) erkek ve kızlarla yaptığı benlik tasarımı araştırmasında, kızların savunma mekanizmalarını karşılaştığı ruhsal durumlarda daha iyi kullandıklarını, erkeklerin ise en ufak bir olumsuz durumla karşı karşıya kaldıklarında kendilerini depresif ve ruhsal olarak sorunlu algılama eğiliminde olduklarını söylemiştir. Benlik tasarımını iyi düzenleyen kızlarda benlik saygısının gelişimi de yüksek olmuştur.

Houtte (2005) 720 meslek ve teknik okullarda okuyan öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada cinsiyet ve benlik saygısı arasındaki ilişkiye bakmıştır. Araştırmanın sonucunda kızların erkeklere oranla daha düşük benlik saygısına sahip olduğunu bulmuştur. Ayrıca okullar arasındaki farkın (meslek lisesi, düz lise vb.) benlik saygısının gelişiminde önemli bir faktör olduğu sonucuna da varmıştır.

Kawash (1982) benlik saygısının anksiyete ve dışa dönüklük ile ilişkisine bakmıştır. Kaygının az olduğu dönemde kişi daha dışa dönük bir yapıya sahip olmaktadır. Dışa dönük insanların grup ve sosyal yaşamla etkileşimleri oldukça iyidir. Sosyalleşme beraberinde yüksek benlik saygısını getirmiştir. Benliğin, kaygı ile ters yönde, dışa dönüklük ile doğrusal yönde bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür.

Pişkin (1996) 315'i Türk, 190'ı İngiliz öğrenci olmak üzere toplamda 505 lise öğrencisi ile kültürlerarası bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonucunda İngiliz öğrencilerin Türk öğrencilerinden daha yüksek benlik saygısı puanlarına sahip olduğunu bulmuştur. Cinsiyet ve kültürün benlik saygısıyla bir ilişkisine rastlanamamıştır. Türk öğrencilerinin cinsiyet ile benlik arasında fark olmazken, İngiliz öğrencilerinde cinsiyet ve benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Doğru ve Peker (2004) araştırmasında dokuzuncu sınıf öğrencileriden oluşan 16 kişilik grupla benlik saygısının gelişimine bakmıştır. 16 kişiden oluşan bir deney grubu oluşturmuştur. Bu deney grubuna benlik saygısını geliştirebilecekleri bir eğitim uygulamıştır. Çalışmanın sonunucunda deney ve kontrol grubu arasında istatistiksel anlamda bir fark çıkmıştır. Deney grubunun benlik saygısı kontrol grubuna oranla daha yüksek çıktığı görülmüştür.

Geist (1983) yaptığı araştırmasında 143 niversite ğrencisi ile çalışmış, sosyal çekingenliğin benlik ile olan ilişkisine değinmiştir. Benlik saygısı azaldıkça sosyal çekingenliğin, ie dönmenin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Sosyal ekingenlik düştükçe kişiler gerçek beni ortaya koyabilmekte, sosyal ilişkilere girebilmekte, bu da kişiye benlik saygısının yükselişini getirmektedir.

Aktaş (2011) aynı olmayan iki lisede yaptığı çalışmasında benlik saygısı ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Kardeş olup olmadığına, cinsiyet değişkenine göre benlik saygısında anlamlı bir sonuç bulmadığını, kendine zaman ayıran, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bireylerde benlik saygılarının yüksek ve anlamlı bir ilişki içerisinde olduğunu söylemiştir. Ayrıca benlik saygısı ile anne-baba tutumunun pozitif bir korelasyonda olduğunu da ifade etmiştir.

Bilgin (2001) benlik saygısı ile sürekli kaygı düzeyini konu edinmiştir. Kişilerin kaygı düzeyleri ile benlik saygılarının arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmuştur. Sürekli kaygı düzeyi arttığı kişilerde benlik saygısı düşmektedir. Turan ve diğerleri (1998)'nin araştırmaları da Bilgin'in araştırması ile paralellik göstermiş ve araştırmayı desteklemiştir. Benlik saygısı arttığı kişilerin depresif duygu durumunda, anksiyetesinde ve ruhsal sıkıntılarında azalma ortaya çıkmıştır. Ayrıca ankaya (1997)'nin da benzer sonuçlara ulaştığı görülmüştür. Sınav kaygısına sahip bireylerin benlik saygılarında azalma olacağı sonucununa ulaşmıştır.

Yılmaz ve Ekinci (2001) yaptığı araştırmasında atılganlık düzeyleri ve hemşirelik meslek yüksekokulu ğrencilerinin benlik saygısı üzerinde çalışmıştır. Atılganlık düzeyi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Benlik saygısı yükseldikçe bireylerin atılganlık düzeyleri de yükselmektedir.

Uğurluoğlu (1996) öğrencilerde benlik saygısı ve atılganlık düzeyini çalışmış, kızların ve derslerinde başarılı olan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin ve benlik saygılarının yüksek olduğunu bulmuştur. Yaşa, kaçınıcı çocuk olduğuna ve kardeş sayısına göre anlamlı bir fark çıkmadığını ifade etmiştir. Atılganlığın, iletişim becerilerinin en önemli unsurlarından biri olduğu, atılganlığı yüksek olan bireylerin toplumsal yaşamında başarılı olduğu ve daha etkili iletişim becerileri edindiği belirtilmektedir.

2.4. İletişim

Birey, diğerleri ile olan bağlarını yaşadığı evrende geliştirmek için sürekli olarak çaba harcar. Hayat standartlarını iyileştirmek, yaşadığı alanın veya çevrenin daha yaşanılabilir bir yer olması için üretken olmak gibi davranışlarla toplumun içinde rol alan birey, hayatı kontrol altına alıp anlamak için iletişim becerilerini de geliştirmek ister (Önür, 2002: 62).

İnsanoğlu iletişimin var olduğu bir dünyaya gözlerini açar. Zaman kaybetmeden düzeyi ne olursa olsun kişilerle iletişime geçer. İletişim bireyin hayatını idame ettirebilmesi, etrafını, diğer insanları ve en önemli olanı kendisini diğer bir deyişle beni algılayabilmesi için temel ihtiyaçtır. Bu ihtiyaçlar istikametinde zekasından ve becerilerinden yararlanan insan, iletişimi bir bütün haline getirme gayesindedir. Çünkü insanın yaşamındaki en ciddi mecburiyetlerinden birisi iletişimdir (Çamdereli, 2008).

İletişim kavramının araştırılan konu ile ilintili olarak akla gelen ilk anımsaması, kişilerarası etkileşim ile fikirlerin, isteklerin ve tecrübelerin paylaşımının kanallar aracılığıyla karşıdakine geçirmek olduğu söylenilebilir. Ruhsal gereksinim ihtiyacı duyan organizma karşıdakine isteklerini ve düşüncelerini geçirmek ister. Karşıdakinden de düşüncelerin kendilerine ulaştığına dair geri bildirim alma amacını güder. Bu gereksinimler çerçevesinde organizma sözlü olan veya olmayan iletişim ağına girmek için çaba sarf eder. Başvurulan bu iletişim ağları ruhsal gereksinimlerin ürünüdür. Kendini algılayışı, algılatışı ve insanlardan geri bildirim alarak kendini belli bir yere koyması, kişinin iletişim sürecinde önemli rol oynar. Literatürde yapılan tanımların hepsinin bulunduğu ortak payda iletişimin ruhsal nitelikli bir değiş tokuş olduğudur (Kuzu, 2003:158).

Yaşamda varlığını sürdürebilme eylemi tek başına iletişim sürecini ve etkinliklerini kapsayan örüntüye örnektir. İnsanoğlu hayata geldikten sonra çevresindeki kişilerle, etrafında olup bitenlerle hep etkileşim ve iletişim halinde olur. Bilinç dışı bir eylemle etrafındakileri etkilemeye, var olanı değiştirmeye, yine farkında olmadan etkilenmeye, etrafına uyarlanmaya başlar. Bu iki taraflı alışveriş döngüsü doğumdan ölüme kadar sürer gider. Benliği iletişim alışkanlıklarıyla ve çabayla ortaya koyar. Öğrenilenler, görülenler, duyulanlar, yapılabilenler hep iletişim tavrıyla belirlenir. Bireyler arasındaki ikişkinin aracı da iletişimdir. Anlamak, algılamak, başka insanlara ulaşmak için kişi bu aracı kullanır (Usluata, 1994: 5).

İnsanların kendi kişiliklerini daha iyi algılayıp, çevresindekilerle sağlıklı iletişime geçmeleri toplum her manada olumlu özellikler ve değerler kazanacaktır. Toplum zincir gibidir. En zayıf olan noktadan zincir kopabilir. Kopma yaşanmaması için onu oluşturan her zincirin sağlam, kuvvetli ve mükemmele yakın olması gerekir.

İnsanın özelliklerinden birisi de toplumsallıktır. Toplumsal yaşayışta bireyler kendi çıkarlarını koruma altına almak için diğer insanlarla işbirliği yapmak zorundadır. Bu işbirliğinin en temel ögesi de iletişimdir. Sadece karşıdaki bireyle iletişime geçilerek yaşantılar, deneyimler, bilinenler paylaşılır. İnsanoğlu uygarlık tarihi boyunca kendini ve kendi dışında olanı yani evrendeki herşeyi öğrenmek için çaba harcamıştır. İnsan yalnız kalmamak için diğerleriyle iletişim kurmak ve bunu sağlıklı bir şekilde geliştirip, sürdürmek zorundadır. Toplumsal hayatta var olan insanlar birbirleriyle anlaşır, birbirlerini inandırır. İletişim kavramı bireylerin karşılıklı etkileşimde olabileceği her unsuru içinde barındırır. Müzik, şiir, resim, sanat, beden hareketi gibi unsurlar iletişimin anlaşmada kullanabileceği yollardan sadece birkaçıdır (Yüncü, 1990: 1).

İletişim her canlının bildiği ancak çok az kişinin tanımlayabildiği ve yapabildiği insan etkinliğidir. İletişim bazen bir bakış, bazen bir saç şekli bazen de hayata karşı duruştur. Sözlü, sözsüz her türlü iletişim içinde kodlar ve göstergeler barındırır. İnsanın başkalarına karşı yaptığı davranışlara atıf yapan örüntülere gösterge denir. Kodlar, anlamlandırma örüntülerinin yani göstergelerin birbirleri içerisinde düzene koyulduğu, şifrelendiği sistemdir (Fiske, 2003: 15).

Psikolojide iletişim türleri kişi içi iletişim, kişilerarası iletişim, örgüt-içi iletişim, kitle iletişimi olarak dört başlık altında toplanmıştır. Değişkenin temeline göre

iletişimin kategorilendirme şekli vardır. Antropologlara göre iletişim kültür; sosyal psikolog ve psikologlar için kendisi ve kişilerarası iletişim; kamu yönetimi ve işletme için yurttaş, müşteri; dilbilimciler dil ve ortak semboller paradigmasında incelediği görülmüştür. Dolayısıyla iletişimin tanımları bilimde ve araştırmada geniş bir yer tutmaktadır (Erdoğan, 2005: 25).

İletişim kavramı gündelik hayatımızda en çok kullandığımız kelimedir. Toplum içinde artık iletişim çağı diye bir kavram oluşmuştur. İletişim; kişilerarası bilgi aktarımını sağlayan, insanların birbirini karşılıklı etkileme işidir. Duyguları ifade etme eylemi iletişimdeki en önemli noktalardan biridir. İletişimi anlamak için literatürlerde ve araştırmalarda çok fazla tanıma yer verilmiştir. Cüceloğlu'na (2011) göre, insanlar birbirleriyle homurdanmasa, tek bir laf etmese bile insanın orada olmasıyla iletişim başlar. İletişim insanın yaşam dokusunun içinde var olmaktadır.

İletişim; başkasıyla diyalog, radyo, sözel veya yazısal eleştiri, orhun anıtları, beş duyu organımızla algılayabildiğimiz herşeydir. Bazen bir ses, bazen dokunuş bazen de sessizliktir. İnsan faaliyetlerinin ve bağlantılarının hepsi iletişimle alakalıdır. Hayatta olan etkinliklerin hepsini tanımlamak, anlatmak, anlaşılmasını sağlamak çokta kolay bir iş değildir. İletişim kavramı hayatın içerisinde farklı anlamlarda sürekli dile getirilmektedir (Zıllıoğlu, 1994: 2).

Eğitim terimleri sözlüğünde, fikirlerin ve eylemlerin beden dili ile anlatılması, kafa sallanması, suratta oluşan mimikler; bazı iletişim araçları ile kişinin diğerleriyle olan bağlatısı olarak ifade edilmektedir. Başka bir anlatımla, mesajı yollayan kaynağın, mesajı alan alıcı arasında algıların değiştirilmesi ve anlamlandırılması için gerekli olan kişilerarası iletişimidir (Oğuzkan, 2003: 3).

İngilizce ve Fransızca da yazılışı birebir aynı, söylenişi farklı communication kavramı Latince'deki communicatio kavramına eşittir. Komünis'ten türeyen Latince'de "ortaklık oluşturma" anlamına gelen; tutumların ve bilgilerin iletimi; insanları birbirine bağlayan ve birleştiren, köprü olmasını sağlayan bir araçtır. Dilimize Fransızca'dan ve Fransızca söylenişi ile girmiştir. Komünikasyon kavramı ile beraber haberleşme sözcüğü de kullanıldığı görülmüştür (Oskay, 1993: 1).

Andersan iletişimi, kapasite, idrak etme olarak ifade etmiş; kişinin diğerlerini, diğerlerinin de seni zaman içerisinde anlaması olarak tanımlamıştır (Ergin ve Birol, 2005: 3). İletişim, günlük rutin yaşantının başlamasıyla beraber güne uyanan, kişiye

bir takım sembollerle sürekli bir mesaj ileten, davranışları yönlendiren, insan ilişkilerinin hepsini içinde barındıran bir etkileşimdir. Topluma mal olmuş değerlerin, yargıların ve tutumların ortak bir dille ifade edilmesidir. İnsanın her türlü aklının erebileceği olguların, düşüncelerin benzer şekilde ve derecede açık anlaşılır şekle bürünmesi, kişilerarası aktarım yapılması ve kişilerde bu etkinin karşılıklı oluşturulmasıdır (Yüncü,1990: 28).

İletişim, karşılıklı olarak haber alıp vermeyi bünyesinde taşır. İletişimden söz edebilmek için bazı koşulların oluşması gerekir. Karşılıklı olarak etkileşimde iki alıcının olması, bu iki alıcının arasında duygu ve mesaj alışverişinin olması, bu mesaj alışverişininse iki alıcının üzerinde eylem farklılığının oluşmasına neden olması gerekmektedir. Başka bir deyişle, bir birimden çıkan düşünce, duygu, bilgi vb. mesajların karşı taraf ulaşması, onda bir fikir ve his oluşması ile beraber bunun tekrar ilk birime dönmesi olarak ifade edilebilir (Menteş, 1986: 17).

Kişilerarası bağlantıların kurulma süreci, yaşayan bir evrenin parçalarının ilintilenmesi, belli bir konumdan diğerine geçiş süreci olarak tanımlanan iletişim, ortak davranışa imkan veren etkileşimin esas yapısını oluşturur. Günlük hayatında bireyler kişilerarası ilişkileri kullanır. Bu ilişkilerle hayatını şekle sokar. Kişinin tekelinde olan mesajın başkalarıyla paylaşılması ve aktarılması süreci olan iletişim sayesinde insan olayları keşfeder. Doğumla beraber belli bir takım özelliklere sahip olsa da iletişim kalıpları ve kazanımları etkileşime girerek, öğrenilerek oluşturulur (Deniz, 2003).

İki kişi birbiriyle dil aracılığı ile iletişim kurduğunda doğada hiçbir yerde bulunmayan çok özel bir şey gerçekleşir. İletişim aracılığıyla anlamsız olan homurdanmalara anlamlar yüklenir. Bu özellik bireye iletişim kurmayı getirir ve kişileri diğer bütün canlılardan ayırır (Bolton, 1979).

Bir kişi yada birşeyin başka bir diğer kişi veya bir şeye değiş tokuşla dönüşme ve değişme süreci, yani kaynaktan mesajın çıkması, sonra iletiyi alan için bir uyarıcı davranış veya tepki olması durumudur (Oğuzkan, 2003: 2).

İletişim ilk sezi durumunda beynin kavradığı temel düşüncelerin, simgelerin, anlamlı izlerin, hareketlerin, istemsiz olarak yapılan duyguların, düşüncelerin yüzde beliren hareketlerin olduğu yerden karşı tarafa geçmesi durumudur (Budak, 2005: 390).

İletişim, iki sistem arasında çıkan kaynağın (bu kaynak iki canlı veya iki cansız yapıda olabilmektedir) sistemin diğer tarafındaki kişiye veya nesneye ulaşması, onda bırakılan izlenimin mesajı ilk verene geri iade edilme sürecidir (Köknel, 2005: 35).

İletişimde tek yönlü olan bilgi akışını iletişim olarak değerlendirmeyip buna da enformasyon yani haber verme, tanıtma adı verilir. Enformasyonlar işlevselliğe göre şekil değiştirip iletişim halini alabilir. Örneğin satılık levhasını gören bir kişi durmayıp geçip gidebilirken, satın alması gereken durumda nesnenin sahibine ulaşım gerekse yüzyüze gerekse iletişim araçlarıyla temas kurması halinde iletişim ortaya çıkacaktır (Dökmen, 2005: 19).

2.4.1. Kişilerarası İletişim Çatışma Nedenleri

Kişilerle olumlu bir iletişim kurmayı engelleyen, insanlar arasında iletişim çatışmalarına sebep olan temel faktörler vardır. Bunlar 11 maddede toplanmaktadır.

1-Bilişsel yapı: Algı, hafıza, düşünme gibi zihinsel etkinliklere biliş denilmektedir. Duygularla ulaşılan donelere atfedilen anlamlar, olumlu-olumsuz tüm hatıralar, hatırlanmamak istenilen veya hatırlar gibi olunan anılar, kalıplaşmış yargılar, inançlar ve otomatik şemalar vb. yaşamda kullanılmak zorunda olunan iletişimi etkileyen öğelerdendir. Bilişsel çarpıtmada kalıplaşmış düşünceler, aşırı genelleme, ya hep ya hiç tarzı düşünme (kutuplaştırma), kişiselleştirme, -meli -malı kurallar (mutlakacılık), değiştirme gayreti, değişime zorlama, aşırı fedakarlık, keşkecilik gibi faktörlerin biri veya birkaçının kişide olması rahatlıkla iletişim çatışmalarına girebileceğinin göstergesidir.

2-Algı: Duyu organlarına gelen iletiler tek başına algılama olmaksızın pek bir anlam içermezler. Duyular bu iletileri beyne göndererek onlara değer yüklerler. Beyne gelen iletiler bir araya gelerek algılanır ve anlam kazanır. Algı, organize etme ve anlam yükleme süreci olduğuna göre, algılamadaki bireysel değişkenlikler çeşitli çatışmalara yol açmakta önemli bir faktör olmaktadır.

3-Duygu: Sinir sistemlerinin faaliyete geçmesiyle bedende gözlemlenen farklılıklar olarak ifade edilir. İçinde bulunduğu ruhsal durum yaşananlara karşı kişinin nasıl tavır ve tutum sergileyeceğini belirlemektedir. Bu tavır ve davranışlar iletişimin olumlu ya da olumsuz gerçekleşmesi için önemlidir.

4-Bilinç dışı: Bilinçli davranışları güdüleyen rehber bilinç dışıdır. İnsanların bastırılmış yasak duyguları, kalıplaşmış düşünceleri, içsel kavgaları içinde barındırır. Bu gözle görülmeyen güdüler ise bireylerin davranışlarını yönetir. Ruhsal dengeyi sürdürebilmek için ise bir takım savunma mekanizmaları kullanılır. Bu mekanizmalar da iletişim çatışmalarına yol açabilir.

5-İhtiyaçlar: Güdülerdir. İstekleri, ihtiyaçları, dürtüleri içinde barındıran genel bir kavramdır. Güdüler tutumları yönlendiren, insanlarla olumlu iletişime ya da iletişim çatışmalarına girebileceğini belirleyen önemli faktörlerdendir.

6-İletişim Becerisi: Bireylere ne kadar çok sergilediği yanlış tutum, davranış ve söylemleri hakkında geri bildirim yapılır, kişilerle etkileşim ortamı sağlaması için bilgilendirilirse, birey de o kadar çok iletişim çatışmalarından uzak tutulacaktır. İletişim becerilerini geliştirmek için eğitim vermek, kişilerin karşısındakini daha iyi anlamasına olanak sağlayacaktır.

7-Kişisel Faktörler: Cinsiyet açısından bakılırsa kadınların ve erkeklerin sergiledikleri iletişim şekilleri ve algıları birbirinden farklıdır. Farklı algılara sahip olmak iletişim çatışmalarına yol açabilir. Fiziksel görünüm ile karşıdaki insan hakkında belli düşüncelere sahip olunur. Bu bilişsel kalıplara göre iletişim şekillenir, çatışma kaynağı olabilir. Tutumlar ise kişilerin belirli nesnelere duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını düzenli bir şekilde oluşturduğu eğilimleridir.

8-Kültürel Faktörler: Kültür içinde kuralları, dili ve dini barındırır. Bireyler içinde yaşadığı kültürün, dinin, dilin ve kuralların özelliğinden kaynaklanan çatışmalar yaşayabilirler.

9-Roller: Toplumda belli bir statüde olan bireyden uygun tutum ve davranışlar beklenmektedir. Toplumun bu biçtiği davranış örüntülerine rol adını verilmektedir. İnsanlar üstlendikleri rollerin özelliğine göre diğer kişilerle birtakım çatışmalar yaşayabilirler.

10-Sosyal ve Fiziksel Çevre: Sosyal ve fiziksel çevre ile kişilerin davranışları arasında paralellik bulunmaktadır. İçinde yaşanan çevreden kaynaklı kişilerarası iletişim etkilenebilir, bu da çatışmaların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

11-Mesajın Niteliği: Kişilerarası çatışmalara bazen de kişilerin kendilerine ait nitelikleri değil, ürettikleri ve birbirlerine ilettikleri mesajlar yol açar. Mesajın anlamı, çatışmanın kaynağını oluşturabilir (Dökmen, 2005: 82).

2.4.2. İletişim Becerileri

İletişim becerileri etkili dinleme ve sözel tepki verme biçiminde tanımlanabilir. İletişimin geliştirilebilmesi için etkili dinleme ön koşuldur. Etkili iletişim becerileri hayatın her alanında gerek sosyal ilişkilerde gerekse iş hayatında karşılıklı ilişkileri kolaylaştıran bir unsurdur. İletişim becerisi, fikirlerini olduğu gibi sen dili kullanmadan ifade edebilmeyi, diğer insanları aşağılamadan kendini savunabilmeyi, gelen iletileri anlamlandırmayı ve karşısındakine bu aktarımı yapabilmeyi, yaptıkları ve söylemleriyle başkalarından pozitif geri bildirimler almayı ifade eder. Kişinin grup içerisinde barınmasını, gruptaki diğer insanlarla ilişki kurmasını basitleştiren öğrenilmiş eylemlerdir (Yüksel Şahin, 2010: 32).

Etkileşime geçen kişiler kanallar aracılığıyla birbirlerine mesajlar iletilirler. Yanlış algılamaya, iletişimde engele maruz kalmamak için iletişimde bazı kazanımlara ve bilgiye ihtiyaç duyduklarını hissederler. İletişim becerileri ihtiyaç duyulan noktada işin içine girer ve birey için oldukça önemli bir rol üstlenir. Bazı araştırmacılar bu kazanımın doğuştan geldiğini iddia etselerde bu alanda yapılan çalışmaların çoğu bu becerilerin öğrenilen ve öğretilen niteliklere sahip olduğunu göstermiştir (Egan,1994).

2.4.3. İletişim Becerleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Loy (2006) 4. sınıfı okutan öğretmenlerin iletişim becerilerinin hangi düzeyde olduğunu çalışmasında konu edinmiş, iletişim ve dinleme becerileri ölçeğini kullanmıştır. Araştırmanın bulguları şu şekilde çıkmıştır. Deneyimi çok olan öğretmenlerin iletişim becerileri düzeyi deneyimi az olan öğretmenlere göre daha düşük çıkmıştır. Cinsiyet faktörüne göre bakıldığında ise kadın-erkek arasında istatistiksel anlamda bir fark bulunamadığı görülmüştür.

Korkut (2005) yetişkinlere iletişim becerileri programı uygulamış ve çalışmanın bulgularında kişiler kendilerinde var olan iletişim becerileri düzeyini verilen bu eğitim ile yükseltmiştir.

Kumcağız ve arkadaşları (2011) Samsun ve çevre ilçelerinde çalışan hemşirelerin iletişim becerileri düzeyinin çeşitli faktörlerden etkilenip etkilenmediğini araştırmışlardır. İletişim becerilerinin alt boyutlarından biri olan davranışsal boyutun, lisans ve üzeri eğitim alanların diğer eğitim seviyelerine göre

daha yüksek çıktığını, istatistiksel olarak anlamlı olduğunu bulmuşlardır. Diğer iki alt boyuta göre de anlamlı bir fark bulmamışlardır. Çalışma senelerine göre bakıldığında 20 yıl ve üzeri meslek hayatı olan hemşirelerin iletişim becerileri düzeyinin davranışsal alt boyutunun diğerlerine göre daha yüksek çıktığı, diğer alt boyutlarının ise anlamlı bir farka sahip olmadığı görülmüştür. Medeni durum, yaş, çocuk sahibi olma veya olmama durumları ile iletişim becerileri ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamışlardır.

Erözgen (2007) çalışmasında Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 380 kişiden oluşan bir örneklem grubunda (190 kız-190 erkek) iletişim becerileri ile benlik saygısının ilişkisine bakmıştır. Bulunan sonuçlarda iletişim becerisi ile benlik saygısının orta düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu bulmuştur.

Yüksel-Şahin (1997) 12 oturumdan meydana gelen iletişim becerileri eğitimini deneklere uygulamıştır. İletişim becerileri düzeylerindeki değişimi bulmayı amaçlayan Yüksel-Şahin kontrol ve deney grubu yaparak araştırmasına devam etmiştir. Deney grubuna bu eğitim verilmiş, kontrol grubuna ise iletişim becerileri eğitimi verilmemiştir. Çalışmanın bulgularında deney grubunun sahip olduğu iletişim becerileri düzeyi kontrol grubuna kıyasla daha fazla artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çiftçi ve Taşkaya (2010) araştırmalarında meslek olarak sınıf öğretmenliğini tercih edip okuyan kişilerin öz yeterlilik inancı ve iletişim becerileri düzeylerine bakmışlardır. Araştırmada sınıf öğretmenliğini tercih edip okuyan bireylerin cinsiyetleri ile iletişim ve öz yeterlilik kavramı arasında bir ilişki olmadığı, iletişim becerileri ile öz yeterlilik algıları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıktığı görülmüştür.

Pehlivan (2005) sınıf öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin üzerinde yaptığı çalışmasında, iletişim becerisi algılarının 1., 2., 3. ve 4. sınıfta okumaları ve cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını araştırmıştır. 592 örnekleme çalışan Pehlivan'ın bulgularına göre iletişim becerileri algılarında anlamlı bir sonuç çıktığı, kız-erkek değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı, sınıflarına göre bakıldığında ise 1. ve 4. sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık çıktığı görülmüştür.

Demirci (2002) meslek eğitim kurslarına giden yaşlı olmayan çalışan bireylere İBDÖ uyguladıktan sonra kontrol ve deney grubu olmak üzere iki gruba ayırmış, 5

oturumluk uygulamalı eğitimi deney grubuna uygulamıştır. Kontrol grubuna ise hiçbirşey yapılmamıştır. Yapılan bu eğitim sonrasında deney grubunun iletişim becerileri gelişimine bakılmıştır. Eğitim verilen grubun yani deney grubunun, programı almayan yani kontrol grubuna göre iletişim becerilerini daha pozitif şekilde yorumladıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu program ile iletişimi olumsuz yönde etkileyebilecek faktörlerin algılanma ve yorumlanmasında farkındalık oluşturulmuş, iletişimi olumsuz etkileyecek tutumlara karşı kaçınma davranışı sergiledikleri görülmüştür.

Köroğlu (2006) emniyet mensuplarının iletişim becerileri ile sosyodemografik bazı değişkenlerin ilişkisini incelemiştir. Çalışmasında şu bulgulara rastlamıştır. Yaş ile iletişim becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç bulunamamış, kadın-erkek değişkenlerine göre kadınların iletişim becerilerinin bilişsel alt boyutuna kıyasla erkeklerden daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. İletişim becerilerinin duygusal ve davranışsal alt boyutları ile kadın-erkek değişkenlerinde anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır.

Altıntaş (2006) Eskişehir'de ikamet eden ve okuyan 895 lise öğrencisi ile yapmış olduğu araştırmasında lisede okuyan ergenlerin iletişim becerilerinin ve akılcı olmayan inançlarının, bazı sosyodemografik değişkenler ile ilişkisinin olup olmayacağına bakmıştır. Araştırmanın sonucunda iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançlar arasında olumlu bir ilişki çıkmıştır. Kızlarda bulunan iletişim becerilerinin ve akılcı olmayan inanç düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek çıktığı, istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim durumlarına göre bakıldığında ise annesi lise ve üstü öğrenim görmüş bireylerin iletişim becerileri ve akılcı olmayan inanç düzeylerinin daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan babanın almış olduğu eğitim ile iletişim ve akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşamamıştır.

Berglund ve diğerleri (2005) 1019 anne üzerinde 1.5 yaşında olan bebeklerinin gelişim dönemlerindeki iletişim becerileri düzeyini puanlamalarını içeren bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın bulguları ışığında ilk çocuk ve kız olarak yaşamını ve gelişimini sürdüren bebeklerin, ikinci veya daha sonra doğan ve erkek olarak dünyaya gözlerini açan bebeklere göre daha yüksek değerlendirildiği saptanmıştır.

Toy (2007) 'un yaptığı çalışmada, üniversitenin mühendislik bölümünde okuyan 195 kişi ile hukuk bölümünde okuyan 215 öğrenci olmak üzere toplamda 410 kişinin iletişim becerileri karşılaştırılmıştır. Ayrıca bazı demografik değişkenlerin

iletişim becerisi ile ilişkisine de bakmıştır. Hukuk fakültesinde okuyan öğrencilerin puanları, mühendislik okuyan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. İletişim becerilerinin alt boyutu olan bilişsel iletişim becerileri açısından olumlu ve anlamlı bir fark çıkmıştır. Cinsiyet açısından bakıldığında ise kızların erkeklere oranla bilişsel alt boyuta göre daha yüksek çıktıkları, istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim durumuna bakıldığında anne ve babanın eğitim seviyesi ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir sonuç çıkmamıştır. Ayrıca sosyoekonomik düzey, kardeş olma durumu ve sayısı ile iletişim becerisi arasında bu araştırmada bir ilişkiye ulaşılamamıştır.

Dilekman ve diğerleri (2008) eğitim fakültelerinin çeşitli bölümlerinde okuyan 283 öğrenci bu araştırmada kullanılmıştır. Araştırmanın amacı iletişim becerileri düzeyinin, kız-erkek olma durumuna, okudukları sınıfa ve bölümüne göre değişip değişmediğinin incelenmesidir. Araştırmanın sonucunda okuduğu sınıfın ve kız-erkek olma durumunun iletişim üzerinde bir etkisi olmadığı, farklı bölümlerde okuyan öğrenciler ile iletişim becerileri düzeyleri arasında istatistiksel bir anlamda fark olduğu ve anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür.

Tutuk ve arkadaşları (2002) yaptıkları araştırmada 269 hemşirelik okuyan öğrenciden oluşan bir örneklem kullanmış, öğrencilerin iletişim becerileri ve empatik eğilim düzeylerine bakmışlardır. Genel geçerliği kabul edilen ölçekleri uyguladıktan sonra araştırmalarının sonucu hemşirelik bölümü okuyan öğrencilerin empatik eğilim ve iletişim becerileri düzeyi değerleri orta düzeyde olduğu yönündedir. Eğitim kademesi yükseldikçe empatik eğilim ve iletişim becerileri düzeyinde de artış olduğu görülmüştür.

Çiftçi ve Taşkaya (2010)'nın yapmış olduğu araştırmalarında sınıf öğretmenliğini tercih edip okuyan öğrencilerin öz yeterlilik algıları ve iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka ulaşıldığı, aynı şekilde Erözgen (2007)'nin yaptığı araştırmada Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerin iletişim becerileri ve benlik saygısına baktığı, pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaştığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında çalışan bireylerde benlik saygısı ve iletişim becerileri arasında anlamlı bir sonuç çıkması beklenmiştir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme ilişkin bilgiler ile çalışmanın yöntemi (verilerin toplanması ve analiz edilmesi) konuları açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada Spss 21.0 programı kullanılmıştır. Ulaşılan veriler yorumlanırken tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik model, bir gruba ait belli değişkenlerin değerleri hakkında bilgiyi özetlemeyi amaçlayan bir çalışmadır. Bireylerdeki benlik saygıları ve iletişim becerileri düzeylerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma konusu ve amaçları doğrultusunda var olan değişkenlerin aralarındaki ilişki ve birbirlerini nasıl etkiledikleri incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın örnekleme seçilirken seçkisiz örneklem yolu kullanılmıştır. Örneklem Türkiye'nin her bölgesinde çalışan kamu personelinden oluşmaktadır. Araştırmada 83 bayan, 75 erkek katılımcı toplamda 158 memur bulunmaktadır. Örneklemin %47.5 oranı erkekten, %52.5 oranı kadından oluşmaktadır. Yaş aralığı 20-55 arasında değişmektedir. 18- 30 yaş arası %44.9'unu, 31-40 yaş arası %42.4'ünü, 41 yaş ve üzeri %12.7'sini oluşturmaktadır.

Tablo 3.1. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Cinsiyet ve Yaşları

Kişisel Özellikler	F	%
Cinsiyet		
Erkek	75	47.5
Kadın	83	52.5
Yaş		
18-30 yaş arası	71	44.9
31-40 yaş arası	67	42.4
41 yaş ve üzeri	20	12.7

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan memurlara, *Demografik Bilgi Formu*, Morris Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ve Çuhadaroğlu'nun (1986) Türkçe'ye uyarlamış olduğu *Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği- RBSÖ*, Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen *İletişim Becerileri Envanteri- İBÖ* uygulanmıştır. Ayrıca memurların demografik niteliklerine ilişkin bilgilere ulaşmak için "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Bireylere uygulanan benlik saygısı ölçeğinin genel güvenilirliği $\alpha=0.633$ bulunmuştur. Bireylere uygulanan iletişim becerileri ölçeğinin genel güvenilirliği $\alpha=0.785$ bulunmuştur. Bireylere uygulanan iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinin genel güvenilirlikleri aşağıda yer almaktadır:

1. Bireylere zihinsel alt ölçeğinin genel güvenilirliği $\alpha=0.622$ olarak bulunmuştur.
2. Bireylere uygulanan duygusal alt ölçeğinin genel güvenilirliği $\alpha=0.447$ olarak bulunmuştur.
3. Bireylere uygulanan davranışsal alt ölçeğinin genel güvenilirliği $\alpha=0.728$ olarak bulunmuştur.

Cronbach's Alpha Katsayısının değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme kriteri (Özdamar, 2004);

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Aşağıda araştırmada kullanılmış olan veri toplama araçları hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

3.3.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Benlik saygısı ölçeği 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçekle amaçlanan bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmenin ve yorumunun ne olduğunu öğrenmektir. Kendini koyduğu yeri bulmayı amaçlayan bu ölçek 63 soru maddesini içermektedir. Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği 12 alt boyuttan meydana gelmektedir. Bu 12 alt ölçek: benlik saygısı, kendilik kavramı, insanlara güven duyma, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, anne-baba ilgisi, baba ile ilişki ve psişik izolasyonu içerir. Bu çalışmada 12 alt boyutu olan ölçeğin sadece birinci alt ölçeği olan benlik saygısı boyutu ele alınmıştır. Diğer alt boyutlar bu araştırmada kullanmamıştır.

Ölçek 10 maddeden oluşmakta, 1-4 arası likert tipi puanlanmaktadır. Her doğru cevap için bir puan verilmektedir. Olumlu ve olumsuz maddeler kendi içlerinde arka arkaya gelecek şekilde sıralanmıştır. Ölçeğin kendi sistemine göre olan değerlendirmesinde 0-6 puan arasında değişen değerler almaktadır. Yüksek; 0-1, orta 2-4; düşük 5-6 puan şeklinde değerlendirilmeye sokulmaktadır. Çuhadaroğlu (1986) tarafından bu envanterin Türkçe'ye uyarlanması yapılmış, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları tamamlanmıştır. Yapılan bu uyarlama ve geçerlik çalışmasında katsayısı .71 bulunmuştur. Bir aylık zaman zarfı içinde tekrar test yapılmış ve bu yapılan tekrar testin güvenirliği .75 olarak bulunmuştur.

3.3.2. İletişim Becerileri Envanteri (İBE)

1998 yılında Ersanlı ve Balcı tarafından geliştirilen envanter, 45 madde içermekte, likert tipi 1-5 arası (“her zaman”, “genellikle”, “bazen”, “nadiren”, “hiçbir zaman”) puanlanmakta olan bir ölçektir. Bu maddelerin 15 tanesi olumsuz, 30 tanesi olumlu soru maddelerini içermektedir. Olumsuz ifade içeren sorular 5, 4, 3, 2, 1; olumlu ifade içeren sorular 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde puanlanmaktadır. Uygulamada en düşük değer ile en yüksek değer 45 ile 225 arasında değişmektedir. İletişim becerilerini ölçen bu envanter duygusal, bilişsel (zihinsel), davranışsal olmak üzere 3 alt boyutta ele alınmıştır. Her bir boyutu içeren ve ölçen 15 maddeyi içinde barındırmaktadır.

Zihinsel boyut alt ölçeğinin maddeleri: 1, 3, 6, 12, 15, 17, 18, 20, 24, 28, 30, 33, 37, 43, 45; Duygusal boyut alt ölçeğinin maddeleri: 5, 9, 11, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 44; Davranışsal alt boyut alt ölçeğinin maddeleri: 2, 4, 7, 8, 10,

13, 14, 16, 19, 21, 22, 23, 25, 32, 41. Ölçeğin puanlanması sırasında 3, 5, 9, 10, 11, 16, 23, 24, 27, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 41, 42. maddeler ters çevrilip hesaplanmaktadır. Bu hesaplama sistemi ile toplam puana bunun yanında alt boyutlarının puanlarına ulaşılmaktadır.

Ersanlı ve Balcı üniversitede okuyan 500 öğrenci üzerinde uygulamayı yaptıktan sonra geçerlik ve güvenilirliği test etmek için belli bir süre içerisinde 170 bireyden oluşan gruba tekrar testi uygulamışlardır. İki yarım test tekniğini yaparak güvenilirlik kat sayısını $r=.64$ bulmuş, tekrar test ile $r=.68$ sonucuna ulaşmışlardır. İç tutarlılığı ise $.72$ olarak saptamışlardır. Boyutlardan her biriyle toplam iletişim becerileri puanı arasındaki korelasyonlar sırası ile $.83$, $.73$ ve $.82$ 'dir. Korkut (1996) tarafından geliştirilen "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" ile yapılan geçerlik çalışmasında da ölçeğin geçerlik katsayısı $.70$ bulunmuştur.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Bu formda katılımcılara yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, doğum yeri, kardeş durumu, kaçınıcı çocuk olduğu, medeni durumları, anne-baba ve kendisinin eğitim durumu, aldıkları maaş gibi 12 adet soru sorulmuştur. Veriler, kullanılan veri toplama araçlarının tümünü içeren anket formlarının katılımcılara dağıtılması ve toplanmasıyla elde edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Yapılan çalışmada kullanılan veri toplama araçları 2017 yılında Ocak-Temmuz ayları arasında örnekleme bulunan memurlara uygulanmıştır. Demografik özellikler ile ilgili bilgi toplamak üzere kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, İletişim Becerileri Envanteri İzmir ve çevresinde görev yapan memurlara form haline getirilerek uygulanmıştır. Türkiye'nin diğer bölgelerinde görev yapan kamu personeli çalışanlarına ulaşmak için ise e-mail yolu veya çeşitli kitle iletişim araçları tercih edilmiş ve veri toplama araçları bu yollar kullanılarak kişilere yollanmıştır. Veriler, kullanılan veri toplama araçlarının tümünün deneklere dağıtılması ve toplanmasıyla elde edilmiştir. Kişilere araştırmanın amacı anlatılmış, uygulamayla ilgili gerekli yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllüğün esas alındığı belirtilmiştir. Uygulamalar yaklaşık 10-15-20 dakikalık süre almıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiş, değerlendirme sürecinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır.

Benlik saygısı, zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek örneklem Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ölçeklerin dağılımının normal dağılmadığı saptanmıştır (sırasıyla; $z=0.251$, $p=0.001$; $z=0.087$, $p=0.006$; $z=0.080$, $p=0.015$; $z=0.084$, $p=0.009$ ve $z=0.072$, $p=0.045$; $p<0.05$).

Araştırma verileri normal bir dağılım göstermediği için istatistiksel analiz için nonparametrik testler uygulanmıştır. Bu yüzden araştırmada grupların ihtiyacı olan testler Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi olarak belirlenmiştir. Benlik saygısı, zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki farka Spearman Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

Araştırmadaki verilere %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde bakılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde bireylerin benlik saygısı ile iletişim becerileri ölçeklerinden toplanan veriler ile araştırmacının hazırladığı genel bilgi formundan elde edilen veriler yer almaktadır.

4.1. Bireylerin Demografik Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri

Araştırmaya katılan bireylerin “Kişisel Bilgi Formu”na vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda demografik değişkenlerini incelemek için betimleyici istatistiksel analiz yöntemi uygulanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin demografik değişkenlere göre dağılımları Tablo 4.1.’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Dağılımı (n=158)

Bireysel Özellikler	f	%
Cinsiyet		
Erkek	75	47.5
Kadın	83	52.5
Yaş		
18-30 yaş arası	71	44.9
31-40 yaş arası	67	42.4
41 yaş ve üzeri	20	12.7
Medeni durum		
Bekar	52	32.9
Evli	106	67.1
Mesleki kıdem süresi		
1-5 yıl arası	68	43.0
6-10 yıl arası	48	30.4
11 yıl ve üzeri	42	26.6
Eğitim düzeyi		
Lise mezunu	18	11.4
Üniversite mezunu	120	75.9
Yüksek lisans mezunu	20	12.7

Bireysel Özellikler	f	%
Kardeş Durumu		
Kardeşi yok	6	3.8
1 kardeş	56	35.4
2-3 kardeş	67	42.4
4 kardeş ve üzeri	29	18.4
Doğum sırası		
İlk çocuk	58	36.7
Ortanca çocuk	45	28.5
Son çocuk	55	34.8
Gelir düzeyi		
3000 TL ve altı	101	63.9
3001 TL ve üzeri	57	36.1
Annelerin eğitim düzeyi		
Okur yazar ve altı	30	19.0
İlkokul mezunu	70	44.3
Ortaokul mezunu	19	12.0
Lise mezunu	23	14.6
Üniversite mezunu	16	10.1
Babaların eğitim düzeyi		
İlkokul mezunu ve altı	59	37.3
Ortaokul mezunu	22	13.9
Lise mezunu	40	25.3
Üniversite mezunu	37	23.5

Tablo 4.1.'de görüldüğü gibi; araştırma dahilinde kişisel bilgi formunu ve anket sorularını yanıtlayan bireylerin %52.5'i (n=83) kadınlardan ve %47.5'u (n=75) erkeklerden oluştuğu görülmüştür. Bireylerin %44.9'u (n=71) 18-30 yaş arasında olduğu, %67.1'i (n=106) evli olduğu, %43.0'ünün (n=68) mesleki kıdem süresinin 1-5 yıl arası olduğu, %75.9'u (n=120) üniversite mezunu olduğu, %42.4'ünün (n=67) 2-3 kardeşi olduğu, %36.7'si (n=58) ilk çocuk olduğu, %63.9'unun (n=101) geliri 3000 TL ve altı olduğu, %44.3'ünün (n=70) annesi ilkokul mezunu olduğu ve %37.3'ünün (n=59) babası ilkokul mezunu ve altı olduğu görülmüştür.

4.2. Bireylerin Benlik Saygısı ve İletişim Becerileri Ölçeklerine İlişkin Betimleyici İstatistikleri

Araştırmaya katılan bireylerin benlik saygısı ve iletişim becerileri ölçeklerine ilişkin değişkenlerini incelemek için betimleyici istatistiksel analiz yöntemi uygulanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin benlik saygısı ve iletişim becerileri ölçeklerine ilişkin değişkenlere göre dağılımları Tablo 4.2.'de ve Tablo 4.3.'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı

Ölçek	Ort. ve SS	Minimum	Maximum
Benlik saygısı ölçeği	0.99±1.19	0.00	6.0

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi; bireylerin benlik saygısı ölçeğinin ortalaması 0.99±1.19 olduğu saptanmıştır. **Ortalama değere baktığımızda ortalama değer 0-1 değer arasında olduğu için grubun benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.**

Tablo 4.3. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı

Ölçek	Ort. ve SS	Minimum	Maximum
Zihinsel iletişim becerileri alt ölçeği	57.22±5.32	35.00	70.00
Duygusal iletişim becerileri alt ölçeği	55.37±4.91	39.00	66.00
Davranışsal iletişim becerileri alt ölçeği	57.56±6.10	19.00	72.00
İletişim becerileri ölçeği	170.17±13.91	93.00	200.00

Tablo 4.3.'te görüldüğü gibi; bireylerin davranışsal iletişim becerileri alt ölçeğinin ortalaması 57.56±6.10 olduğu, zihinsel iletişim becerileri alt ölçeğinin ortalaması 57.22±5.32 olduğu, duygusal iletişim becerileri alt ölçeğinin ortalaması 55.37±4.91 olduğu ve iletişim becerileri ölçeğinin ortalaması 170.17±13.91 olduğu görülmüştür.

4.3. Bireylerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Kişisel ve Demografik Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı düzeylerinin sırası ile cinsiyet, yaş, medeni durum gibi kişisel ve demografik bazı özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir.

4.3.1. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.4.'de verilmiştir.

Tablo 4.4. Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Benlik saygısı ölçeği	Erkek	75	76.60	5745.00	2895.00	-0.806	0.420
	Kadın	83	82.12	6816.00			
	Toplam	158					

Tablo 4.4.'de görüldüğü gibi; bireylerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmıştır ve anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [U=2895.00 ; p>0.05].

4.3.2. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.5.'de verilmiştir.

Tablo 4.5. Bireylerin Yaşlarına Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Benlik saygısı ölçeği	18-30 yaş arası	71	83.61	2	2.382	0.304
	31-40 yaş arası	67	73.38			
	41 yaş ve üzeri	20	85.40			
	Toplam	158				

Tablo 4.5.'de görüldüğü gibi; bireylerin yaşlarına göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin yaşları bakımından bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$\chi^2 = 2.382$; $p > 0.05$].

4.3.3. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Medeni Durumlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Benlik saygısı ölçeği	Bekar	52	89.05	4630.50	2259.50	-1.955	0.051
	Evli	106	74.82	7930.50			
	Toplam		158				

Tablo 4.6.'da görüldüğü gibi; bireylerin medeni durumlarına göre benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmıştır ve anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$U=2259.50$; $p > 0.05$].

4.3.4. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4.7. Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Benlik saygısı ölçeği	1-5 yıl arası	68	86.33	2	3.124	0.210
	6-10 yıl arası	48	75.76			
	11 yıl ve üzeri	42	72.71			
	Toplam	158				

Tablo 4.7.'de görüldüğü gibi; bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin mesleki kıdem süreleri bakımından bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$x^2 = 3.124$; $p > 0.05$].

4.3.5. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.8.'de verilmiştir.

Tablo 4.8. Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Benlik saygısı ölçeği	Lise mezunu	18	85.25	2	2.275	0.321
	Üniversite mezunu	120	80.81			
	Yüksek lisans mezunu	20	68.45			
	Toplam	158				

Tablo 4.8.'de görüldüğü gibi; bireylerin eğitim düzeylerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin eğitim düzeyleri bakımından bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık

olmadığı görülmüştür [$x^2 = 2.275$; $p > 0.05$].

4.3.6. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin kaç kardeşi olduğuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.9.'da verilmiştir.

Tablo 4.9. Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Benlik saygısı ölçeği	Tek çocuk	6	102.58	3	1.840	0.606
	1 kardeş	56	79.34			
	2-3 kardeş	67	78.52			
	4 kardeş ve üzeri	29	77.29			
	Toplam		158			

Tablo 4.9.'da görüldüğü gibi; bireylerin kaç kardeşi olduğuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin kaç kardeşi olduğu bakımından bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$x^2 = 1.840$; $p > 0.05$].

4.3.7. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.10.'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Benlik saygısı ölçeği	İlk çocuk	58	83.98	2	1.415	0.493
	Ortanca çocuk	45	73.82			
	Son çocuk	55	79.42			
	Toplam	158				

Tablo 4.10.'da görüldüğü gibi; bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$\chi^2 = 1.415$; $p > 0.05$].

4.3.8. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.11.'de verilmiştir.

Tablo 4.11. Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Benlik saygısı ölçeği	3000 TL ve altı	101	79.70	8049.50	2858.50	-0.077	0.939
	3001 TL ve üzeri	57	79.15	4511.50			
	Toplam	158					

Tablo 4.11.'de görüldüğü gibi; bireylerin gelir düzeylerine göre benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmıştır ve anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$U=2858.50$; $p > 0.05$].

4.3.9. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.12.'de verilmiştir.

Tablo 4.12. Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Benlik saygısı ölçeği	Okur yazar ve altı	30	86.53	4	5.500	0.240
	İlkokul mezunu	70	73.98			
	Ortaokul mezunu	19	92.92			
	Lise mezunu	23	84.74			
	Üniversite mezunu	16	67.00			
	Toplam	158				

Tablo 4.12.'de görüldüğü gibi; bireylerin annelerinin eğitim düzeylerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin annelerinin eğitim düzeylerine bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$x^2 = 5.500$; $p > 0.05$].

4.3.10. Bireylerin Benlik Saygısı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların babalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.13.'de verilmiştir.

Tablo 4.13. Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Benlik Saygısı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Benlik saygısı ölçeği	İlkokul mezunu ve altı	59	80.08	3	5.427	0.143
	Ortaokul mezunu	22	87.84			
	Lise mezunu	40	86.40			
	Üniversite mezunu	37	66.16			
	Toplam	158				

Tablo 4.13.'de görüldüğü gibi; bireylerin babalarının eğitim düzeylerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin babalarının eğitim düzeylerine bireylerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$\chi^2 = 5.427$; $p > 0.05$].

4.4. Bireylerin İletişim Becerileri Düzeylerinin Kişisel ve Demografik Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri düzeylerinin sırası ile cinsiyet, yaş, medeni durum gibi kişisel ve demografik bazı özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir.

4.4.1 Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.14.'de verilmiştir.

Tablo 4.14. Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Zihinsel alt ölçeği	Erkek	75	82.95	6221.00	2854.00	-0.902	0.367
	Kadın	83	76.39	6340.00			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Duygusal alt ölçeği	Erkek	75	82.85	6213.50	2861.50	-0.876	0.381
	Kadın	83	76.48	6347.50			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Davranışsal alt ölçeği	Erkek	75	88.01	6600.50	2474.50	-2.226	0.026*
	Kadın	83	71.81	5960.50			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
İletişim becerileri ölçeği	Erkek	75	86.91	6518.50	2556.50	-1.937	0.053
	Kadın	83	72.80	6042.50			
	Toplam	158					

*p<0.05

Tablo 4.14.'de görüldüğü gibi; bireylerin cinsiyetlerine göre zihinsel, duygusal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmıştır ve anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; U=2854.00, U=2861.50 ve U=2556.50 ; p>0.05].

Bireylerin cinsiyetlerine göre gruplar arasında davranışsal iletişim becerileri ölçeği puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0.05). Davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanları açısından erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır [U=2474.50, p=0.026]. **Erkeklerin davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanları kadınların davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanlarına oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.**

4.4.2. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların bireylerin yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.15.'de verilmiştir.

Tablo 4.15. Bireylerin Yaşlarına Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Zihinsel alt ölçeği	18-30 yaş arası	71	75.20	2	1.428	0.490
	31-40 yaş arası	67	84.43			
	41 yaş ve üzeri	20	78.25			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Duygusal alt ölçeği	18-30 yaş arası	71	78.25	2	0.456	0.796
	31-40 yaş arası	67	82.12			
	41 yaş ve üzeri	20	75.15			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Davranışsal alt ölçeği	18-30 yaş arası	71	74.85	2	1.441	0.487
	31-40 yaş arası	67	84.15			
	41 yaş ve üzeri	20	80.45			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
İletişim becerileri ölçeği	18-30 yaş arası	71	75.04	2	1.353	0.508
	31-40 yaş arası	67	84.10			
	41 yaş ve üzeri	20	79.93			
	Toplam	158				

Tablo 4.15.'de görüldüğü gibi; bireylerin yaşlarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin yaşları bakımından bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; $x^2 = 1.428$, $x^2 = 0.456$, $x^2 = 1.441$ ve $x^2 = 1.353$; $p > 0.05$].

4.4.3. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Medeni Durumlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.16.'da verilmiştir.

Tablo 4.16. Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Zihinsel alt ölçeği	Bekar	52	79.01	4108.50	2730.50	-0.095	0.925
	Evli	106	79.74	8452.50			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Duygusal alt ölçeği	Bekar	52	69.66	3622.50	2244.50	-1.898	0.058
	Evli	106	84.33	8938.50			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Davranışsal alt ölçeği	Bekar	52	72.08	3748.00	2370.00	-1.431	0.152
	Evli	106	83.14	8813.00			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
İletişim becerileri ölçeği	Bekar	52	72.84	3787.50	2409.50	-1.283	0.200
	Evli	106	82.77	8773.50			
	Toplam	158					

Tablo 4.16.'da görüldüğü gibi; bireylerin medeni durumlarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmıştır ve anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; U=2730.50, U=2244.50, U=2370.00 ve U=2409.50 ; $p>0.05$].

4.4.4. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.17.'de verilmiştir.

Tablo 4.17. Bireylerin Mesleki Kıdem Sürelerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Zihinsel alt ölçeği	1-5 yıl arası	68	80.26	2	0.819	0.664
	6-10 yıl arası	48	74.94			
	11 yıl ve üzeri	42	83.49			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Duygusal alt ölçeği	1-5 yıl arası	68	78.03	2	0.662	0.718
	6-10 yıl arası	48	77.31			
	11 yıl ve üzeri	42	84.38			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Davranışsal alt ölçeği	1-5 yıl arası	68	78.32	2	0.191	0.909
	6-10 yıl arası	48	78.89			
	11 yıl ve üzeri	42	82.11			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
İletişim becerileri ölçeği	1-5 yıl arası	68	77.71	2	0.609	0.738
	6-10 yıl arası	48	77.92			
	11 yıl ve üzeri	42	84.21			
	Toplam	158				

Tablo 4.17.'de görüldüğü gibi; bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin mesleki kıdem süreleri bakımından bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; $\chi^2 = 0.819$, $\chi^2 = 0.662$, $\chi^2 = 0.191$ ve $\chi^2 = 0.609$; $p > 0.05$].

4.4.5. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların bireylerin eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.18.'de verilmiştir.

Tablo 4.18. Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Zihinsel alt ölçeği	Lise mezunu	18	66.22	2	2.425	0.297
	Üniversite mezunu	120	79.88			
	Yüksek lisans mezunu	20	89.15			
	Toplam	158				
Duygusal alt ölçeği	Lise mezunu	18	79.42	2	0.009	0.996
	Üniversite mezunu	120	79.36			
	Yüksek lisans mezunu	20	80.40			
	Toplam	158				
Davranışsal alt ölçeği	Lise mezunu	18	60.58	2	4.061	0.131
	Üniversite mezunu	120	80.74			
	Yüksek lisans mezunu	20	89.10			
	Toplam	158				
İletişim becerileri ölçeği	Lise mezunu	18	67.83	2	1.786	0.409
	Üniversite mezunu	120	79.93			
	Yüksek lisans mezunu	20	87.45			
	Toplam	158				

Tablo 4.18.'de görüldüğü gibi; bireylerin eğitim düzeylerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin eğitim düzeyleri bakımından bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; $\chi^2 = 2.425$, $\chi^2 = 0.009$, $\chi^2 = 4.061$ ve $\chi^2 = 1.786$; $p > 0.05$].

4.4.6. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların bireylerin kaç kardeşi olduğuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.19.'da verilmiştir.

Tablo 4.19. Bireylerin Kaç Kardeşi Olduğuna Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Zihinsel alt ölçeği	Tek çocuk	6	79.08	3	1.369	0.713
	1 kardeş	56	74.15			
	2-3 kardeş	67	83.81			
	4 kardeş ve üzeri	29	79.97			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Duygusal alt ölçeği	Tek çocuk	6	70.50	3	5.227	0.156
	1 kardeş	56	69.25			
	2-3 kardeş	67	84.69			
	4 kardeş ve üzeri	29	89.16			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Davranışsal alt ölçeği	Tek çocuk	6	67.42	3	1.029	0.794
	1 kardeş	56	77.58			
	2-3 kardeş	67	79.57			
	4 kardeş ve üzeri	29	85.55			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
İletişim becerileri ölçeği	Tek çocuk	6	62.33	3	3.633	0.304
	1 kardeş	56	72.40			
	2-3 kardeş	67	83.37			
	4 kardeş ve üzeri	29	87.81			
	Toplam	158				

Tablo 4.19.'da görüldüğü gibi; bireylerin kaç kardeşi olduğuna göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin kaç kardeşi olduğu bakımından bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; $\chi^2 = 1.369$, $\chi^2 = 5.227$, $\chi^2 = 1.029$ ve $\chi^2 = 3.633$; $p > 0.05$].

4.4.7. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına göre farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20. Bireylerin Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Zihinsel alt ölçeği	İlk çocuk	58	83.36	2	0.912	0.634
	Ortanca çocuk	45	79.81			
	Son çocuk	55	75.17			
	Toplam	158				
Duygusal alt ölçeği	İlk çocuk	58	82.56	2	1.591	0.451
	Ortanca çocuk	45	83.20			
	Son çocuk	55	73.25			
	Toplam	158				
Davranışsal alt ölçeği	İlk çocuk	58	76.54	2	0.395	0.821
	Ortanca çocuk	45	81.73			
	Son çocuk	55	80.79			
	Toplam	158				
İletişim becerileri ölçeği	İlk çocuk	58	80.51	2	0.579	0.749
	Ortanca çocuk	45	82.61			
	Son çocuk	55	75.89			
	Toplam	158				

Tablo 4.20.’de görüldüğü gibi; bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; $\chi^2 = 0.912$, $\chi^2 = 1.591$, $\chi^2 = 0.395$ ve $\chi^2 = 0.579$; $p > 0.05$].

4.4.8. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.21.'de verilmiştir.

Tablo 4.21. Bireylerin Gelir Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Zihinsel alt ölçeği	3000 TL ve altı	101	72.22	7294.50	2143.50	-2.668	0.008**
	3001 TL ve üzeri	57	92.39	5266.50			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Duygusal alt ölçeği	3000 TL ve altı	101	78.29	7907.50	2756.50	-0.443	0.658
	3001 TL ve üzeri	57	81.64	4653.50			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Davranışsal alt ölçeği	3000 TL ve altı	101	69.66	7036.00	1885.00	-3.604	0.001**
	3001 TL ve üzeri	57	96.93	5525.00			
	Toplam	158					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
İletişim becerileri ölçeği	3000 TL ve altı	101	71.52	7223.50	2072.50	-2.920	0.004**
	3001 TL ve üzeri	57	93.64	5337.50			
	Toplam	158					

**p<0.01

Tablo 4.21.'de görüldüğü gibi; bireylerin gelir düzeylerine göre gruplar arasında zihinsel iletişim becerileri, davranışsal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçekleri puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark

bulunmaktadır ($p<0.01$). Zihinsel iletişim becerileri, davranışsal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanları açısından gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır [Sırasıyla; $U=2143.50$, $p=0.008$; $U=1885.00$, $p=0.001$ ve $U=2072.50$, $p=0.004$; $p<0.01$].

Gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan bireylerin zihinsel iletişim becerileri, davranışsal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanları gelir düzeyi 3000 TL ve altı olan bireylerin zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanlarına oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bireylerin gelir düzeylerine göre duygusal iletişim becerileri ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmıştır ve anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$U=2756.50$; $p>0.05$].

4.4.9. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.22’de verilmiştir.

Tablo 4.22. Bireylerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Zihinsel alt ölçeği	Okur yazar ve altı	30	84.92	4	3.378	0.497
	İlkokul mezunu	70	74.46			
	Ortaokul mezunu	19	88.92			
	Lise mezunu	23	72.87			
	Üniversite mezunu	16	89.75			
	Toplam	158				

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Duygusal alt ölçeği	Okur yazar ve altı	30	92.55	4	9.496	0.050
	İlkokul mezunu	70	84.21			
	Ortaokul mezunu	19	75.08			
	Lise mezunu	23	56.72			
	Üniversite mezunu	16	72.44			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Davranışsal alt ölçeği	Okur yazar ve altı	30	89.35	4	8.335	0.080
	İlkokul mezunu	70	73.45			
	Ortaokul mezunu	19	99.34			
	Lise mezunu	23	66.00			
	Üniversite mezunu	16	83.34			
	Toplam	158				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
İletişim becerileri ölçeği	Okur yazar ve altı	30	91,27	4	6.402	0.171
	İlkokul mezunu	70	75,45			
	Ortaokul mezunu	19	89,82			
	Lise mezunu	23	63,98			
	Üniversite mezunu	16	85,22			
	Toplam	158				

Tablo 4.22.'de görüldüğü gibi; bireylerin annelerinin eğitim düzeylerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin annelerinin eğitim düzeylerine bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; $\chi^2 = 3.378$, $\chi^2 = 9.496$, $\chi^2 = 8.335$ ve $\chi^2 = 6.402$; $p > 0.05$].

4.4.10. Bireylerin İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanların babalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.23.'de verilmiştir.

Tablo 4.23. Bireylerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Grupların İletişim Becerilerinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	²	p
Zihinsel alt ölçeği	İlkokul mezunu ve altı	59	77.54	3	0.481	0.923
	Ortaokul mezunu	22	78.66			
	Lise mezunu	40	78.73			
	Üniversite mezunu	37	83.96			
	Toplam	158				
Duygusal alt ölçeği	İlkokul mezunu ve altı	59	80.92	3	0.407	0.939
	Ortaokul mezunu	22	79.80			
	Lise mezunu	40	75.60			
	Üniversite mezunu	37	81.28			
	Toplam	158				
Davranışsal alt ölçeği	İlkokul mezunu ve altı	59	77.69	3	1.813	0.612
	Ortaokul mezunu	22	69.80			
	Lise mezunu	40	85.15			
	Üniversite mezunu	37	82.04			
	Toplam	158				
İletişim becerileri ölçeği	İlkokul mezunu ve altı	59	78.13	3	0.670	0.880
	Ortaokul mezunu	22	74.32			
	Lise mezunu	40	80.46			
	Üniversite mezunu	37	83.73			
	Toplam	158				

Tablo 4.23.'de görüldüğü gibi; bireylerin babalarının eğitim düzeylerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi yapılmış; bireylerin babalarının eğitim düzeylerine bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [Sırasıyla; $\chi^2 = 0.481$, $\chi^2 = 0.407$, $\chi^2 = 1.813$ ve $\chi^2 = 0.670$; $p > 0.05$].

4.5. Bireylerin Benlik Saygısı ve İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin benlik saygısı ve iletişim becerileri envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında bir ilişki olup olmadığı Spearman Korelasyon Analizi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.24'de verilmiştir.

Tablo 4.24. Bireylerin Benlik Saygısı ve İletişim Becerileri Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçek		Benlik saygısı ölçeğinin puanları
Zihinsel iletişim becerileri ölçeğinin puanları	r p	-0.086 0.283
Duygusal iletişim becerileri ölçeğinin puanları	r p	-0.172 0.030*
Davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanları	r p	-0.194 0.014*
İletişim becerileri ölçeğinin puanları (toplam skor)	r p	-0.183 0.021*

*p<0.05

Tablo 4.24.'de görüldüğü gibi; bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar ile bireylerin duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Spearman Korelasyon-Analizi yapılmış ve negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (p<0.05). **Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puan arttıkça bireylerin duygusal iletişim becerileri, davranışsal iletişim becerileri ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanlarda düşmekte olduğu görülmüştür [Sırasıyla; r=-0.172, p=0.030; r=-0.194, p=0.014 ve r=-0.183, p=0.021; p<0.05].**

5. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmanın amacı, devlet kurumunda çalışan memurların benlik saygıları ile iletişim becerisi düzeylerinin arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Ayrıca memurların sosyodemografik değişkenleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem süresi, eğitim düzeyi, kardeş durumu, doğum sırası, gelir düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi) ile iletişim becerileri ve benlik saygısı düzeylerinin ilişki de incelenmiştir.

Araştırmada bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.4.). Araştırmamız ile benzer sonuçlara ulaşılan çalışmalar incelendiğinde; İnanç'ın (1997) üniversite öğrencilerinde yapmış olduğu araştırmasında kız ve erkek öğrencilerin arasında anlamlı bir fark çıkmadığı, başka bir araştırmada ise Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencilerini benlik saygısı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşıldığı görülmüştür (Maşrabacı, 1994). Yapılan bir diğer çalışmada da Öztürk (2006) ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış toplamda 308 üniversite öğrencinden oluşan örnekleminde bireylerin benlik tasarımlarını konu edinmiştir. Yapılan analizlerin ışığında benlik saygısı ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca varılmadığını ifade etmiştir. Araştırmaların bulguları ile çalışmamızın bulgularının paralellik gösterdiği görülmektedir. Çünkü bu çalışma ile diğer çalışmalarda kullanılan erkek ve kız katılımcıların benzer düşüncelere ve algılara sahip olduğu düşünülmektedir. Bazı araştırmalarda ise cinsiyet değişkeni ile benlik saygısı düzeyi arasında farklı sonuçlara ulaşıldığını görmek mümkündür.

Chapman ve Mullis (2002), Orr ve Dinur (1995), Rizvançe (2005), Govender ve Moodley (2004), Hatipoğlu (1996) yaptıkları araştırmalarında öğrenim gören erkeklerin benlik saygılarının kızlara oranla daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşırken, Frost ve McKelvie (2004) üniversitede okuyan bireylerle yaptığı meta analiz araştırmasında kızların benlik saygısı düzeyinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmaların bulguları ile çalışma bulguları arasında çelişki olmasının sebepleri arasında öğrencilik hayatı ile iş hayatı algısının farklılığından kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmamızda bireylerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlarda farklılaşmanın olmamasının sebebi toplumsallaşmayla ve kitle iletişim araçlarının gücüyle beraber bayanların erkekler ile eşit şartlara sahip olması, bayanların meslek ve okul hayatına atılarak üstlendikleri rollerde etkili bir şekilde misyon üstlenmesi olabilir. Bu faktörlerin iki grup arasında fark olmadığı sonucuna ulaşılmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada ulaşılan diğer bulgu bireylerin yaşlarına göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanın farklılaşmadığıdır (Tablo 4.5.). Yapılan araştırmalar incelendiğinde çeşitli bulgulara rastlamak mümkündür. Araştırmamız ile benzer sonuçlara ulaşılan çalışmalar incelendiğinde; Dinçer (2008) hemşire ve ebelik bölümünde öğrenim gören bireylerle yapmış olduğu araştırmasında, korelasyon analizi uygulamış ve bu analiz sonrasında bireylerin yaşları ile benlik saygısı ölçeği arasında istatistiksel anlamda bir fark olmadığını bulmuştur. Ayrıca Terakye (1989) huzurevinde yaşayan bireylerle, Yılmaz ve Ekinci (2001), Aştı ve Bilgin (1997), Çam ve arkadaşları (2000), Yıldız ve Erdim (1997) hemşirelikte öğrenim gören üniversite öğrencileri ile yürütmüş oldukları çalışmalarında benlik saygısı ölçeğinden alınan puanların yaş ile ilişkisinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşamadıkları görülmüştür. Bu çalışma ile diğer çalışmalar arasında yaş değişkenleri ve katılımcı sayısının birbirine yakın olmasından dolayı benzer sonuçlara ulaşıldığı düşünülmektedir. Bazı araştırmalarda ise yaş değişkeni ile benlik saygısı düzeyi arasında farklı sonuçlara ulaşıldığını görmek mümkündür.

Razı ve arkadaşları (2009) çalışan bireylerle yaptıkları araştırmalarında benlik saygısı puan ortalamasına göre yaşları 19-24 yaş arası değişen çalışan grupta benlik saygısı ölçeğinin orta düzeyde olduğunu saptamışlardır. Çetin ve arkadaşları (2006) yürütmüş olduğu çalışmalarında ise iş yaşamına giren grubun kendi yaş grubuna göre daha çabuk büyüdüklerini, daha fazla hayatı umursadıklarını ve daha verimli olduklarını ifade etmiş, benlik saygılarının orta ve yüksek düzeyde olduğunu saptamışlardır. Saygılı ve arkadaşları (2014) 285 üniversitede öğrenim gören bireylerle yaptıkları araştırmalarında yaş ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. 4 yaş grubu içerisinde (18-20 yaş, 21-23 yaş, 24-26 yaş, 27 yaş ve üzeri) anlamlı farklılaşma ortaya çıktığını, 21-23 yaş aralığında bulunan bireylerin en düşük, 27 yaş ve üzeri olan bireylerin en yüksek benlik saygısına sahip olduğunu saptamışlardır. Bostan ve Erbil (2004) ebe ve hemşirelerde

yaptıkları, Otacıoğlu Gürşen (2009) üniversitede müzik bölümünde öğrenim gören bireyler üzerinde yaptıkları araştırmalarında benlik saygısı ölçeğinden alınan değerlerin ortalamasının yaş ile anlamlı ilişki içerisinde olduğunu bulmuşlardır. Yapılan alışmalar ile bu araştırma arasında yaş grubu kategorisinden dolayı benzer sonuçlara ulaşılamadığı düşünölmüştür.

Çalışmamızda bireylerin yaşlarına göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlarda farklılaşmanın olmamasının sebebi senelerin ilerlemesi ile beraber yaş alan bireyin tecrübesinin arttığı, bu artışla beraber doğrudan benlik saygısının da artışının da beklendiği; ancak iş hayatlarında yaşanılan güvensizliğin ve tükenmişliğin cevapları etkileyebileceği, genel anlamda benlik saygısı yüksek bir grup olduğu için homojen bir dağılım gösterdiği, benzer cevaplar ve kişilik özellikleri dağılımının sonucu da bu şekilde etkilemiş olabileceği düşünölmektedir.

Çalışmada ulaşılan diğer bulgu bireylerin medeni durumuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanın farklılaşmadığıdır (Tablo 4.6.). Araştırmalara bakıldığında bulgumuzu destekleyen çalışmalar olduğu görölmüştür. Altıok ve arkadaşları (2010) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarında medeni durum ile benlik saygısı ölçeği arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Yılmaz (2001) ise bekar veya evli olma durumuna göre benlik saygısında bir değişim olmadığını araştırmasında göstermiştir. Bazı araştırmalarda ise medeni durum ile benlik saygısı düzeyi arasında farklı sonuçlara ulaşıldığını görmek mümkündür.

Bostan ve Erbil (2004) ebe ve hemşirelerde yaptıkları araştırmalarında medeni durum ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşmışlardır. Ayrıca Yılmaz ve Ekinci (2001) bekar olan bireylerin evli olan bireylere göre benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek çıktığı görölmüştür. Aydoğan (2016), profesyonel futbolcularla yapmış olduğu araştırmasında evli bireylerin benlik saygı düzeylerinin bekar bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu görmüştür.

Çalışmamızda bireylerin medeni durumlarına göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlarda farklılaşmanın olmamasının sebebinin günümüzde yaşam standartlarının zorlaşmasıyla beraber gereksinimlerin ön plana çıktığı, ilk önce hayati ihtiyaçların giderilmesi gerektiği, bu kavramın önemini yitirmiş olabileceği, iki grubun birbiri ile homojen bir yapıya sahip olabileceği düşünölmüştür.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanın farklılaşmadığıdır (Tablo 4.7.). Yapılan araştırmalar incelendiğinde çeşitli bulgulara rastlamak mümkündür. Araştırmamız ile benzer sonuçlara ulaşılan çalışmalar incelendiğinde; Karaca ve arkadaşları (2013) yaptıkları araştırmalarında anaokulu öğretmenlerinin benlik saygısı ve problem çözme becerisinin ilişkisi konulu çalışmasında mesleki kıdem süreleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Yine, Kutanis ve Tunç (2013) hemşirelerle yapmış oldukları araştırmalarında iş hayatında çalışma süresi 10 yıl ve üzeri olan bireylerin 9 yıl ve altı süre ile çalışan bireylere göre daha yüksek çıktığı bulunmuştur. 4 yıl ve altı 5-9 yıl arası meslekte çalışmış olan bireylerin benlik saygısı ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmadığı görülmüştür.

Çalışmamızı destekleyen ve desteklemeyen sonuçlar ışığında anlamlı fark çıkmamasının nedeni olarak mesleklerine yeni başlamış bireylerin kişilik yapısının etkisinden, karşılaştığı güçlükten, daha önceden aileler tarafından sorumluluk verilmiş olmayışından, yaşlarının genelde 18 ve 40 yaş arası olmasından dolayı mesleklerinin başında bıkmışlık geliştirdikleri düşünülebilir. Mesleklerinde daha uzun süreli çalışan bireylerle beraber çalışarak onlar gibi düşünmeye ve davranmaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Daha uzun süreli çalışan bireylerde ise buldukları şartların durumu, tükenmişlik gibi sorunlar ortaya çıkmış olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin eğitim düzeylerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanın farklılaşmadığıdır (Tablo 4.8.). Yapılan çalışmalarda bulgularımızı destekleyen sonuçlara ulaşmak mümkündür. Aydoğan (2016) profesyonel futbolcuların benlik saygısını bazı sosyodemografik değişkenlerle karşılaştırmıştır. Araştırmasının verileri sonucunda bireylerin eğitim durumu ile benlik saygısı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşmadığı görülmüştür. Bazı araştırmalarda ise eğitim düzeyi ile benlik saygısı düzeyi arasında farklı sonuçlara ulaşıldığını görmek mümkündür.

Saygılı ve arkadaşları (2015) üniversitelerde farklı düzeylerde eğitim gören üniversite öğrencilerinde yapmış oldukları araştırmalarında eğitim düzeyleri ve benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu görmüşlerdir. Bizim çalışma bulgularımızın literatürde bulunan çalışmalarla paralellik göstermeyişinin sebebi olarak eğitim düzeyinin kategorilerde dağılmış olduğu, hepsinin üniversite mezunu olmamasından dolayı bu sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Çalışmamızda lise mezunu 18 kişi, üniversite mezunu 120 kişi, yüksek lisans mezunu 20 kişi bulunmaktadır. Gruplar arasında anlamlı bir sonucun çıkmayışının ana sebebini gelişen bir yapıya sahip insanoğlunun sürekli araştırma ve kendini geliştirme gayesinden kaynaklandığını düşünebiliriz. Kolayca ulaşılabilecek bir yapıya sahip olan kitle iletişim araçlarının insanın kendini geliştirmesinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Kişiler lise mezunu olmasına rağmen görevde kıdem kazanabilmek, görevde yükselebilmek için eğitimlerini yükseltme gayesindedirler. Bu yüzden var olan bilgileri sürekli okuyarak, araştırarak güncelleme yapabilmek özgürlüğüne sahiplerdir. Grubun cevaplarının homojen bir yapıya sahip olması sürekli okuyan, okuduğuna yaşadığı hayat tecrübesi ile bir şeyler koyabilen insanlar olduğunu göstermektedir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin kaç kardeşi ve kaçınıcı çocuk olduğuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanın farklılaşmadığıdır (Tablo 4.9., Tablo 4.10.). Yapılan analizlerin ışığında benlik saygısı ile kaç kardeşi ve kaçınıcı çocuk olduğu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca varılmadığını destekleyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Terakye (1989) 'nin yetişkin bireylerle yaptığı çalışma ile, Kahriman (2005) Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencileri ile yaptığı çalışma araştırmamızı destekler şekildedir. Aştı ve Bilgin (1997) de araştırmasında kaçınıcı çocuk olduğuna göre bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldığı puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa ulaşamamışlardır. Benlik saygısı ölçeğinden alınan puanlar ile bireyin kaç kardeşi olduğu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.. Araştırmaların bulguları ile çalışmamızın paralellik göstermesinin sebebi olarak kardeş sayıları ve kaçınıcı çocuk olduğuna ilişkin verilen cevaplardaki algının benzer olduğu düşünülmüştür. Yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Dinçer (2008) ailede kardeş sayısına göre benlik saygısı ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptamış, ileri analiz yöntemi kullanarak bu farklılığın 3 kardeş ve üzeri kardeş sahibi olanlarda bu ilişkinin olduğunu görmüştür. Ailede 3. çocuk olan bireylerin en yüksek benlik saygısı puanına sahip olduğunu da saptamıştır. Araştırmalarda kardeşi olmayan veya az kardeş sayısına sahip bireylerin benlik saygı puanlarının daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur. Yiğit (2010) ergenlerle yapmış olduğu

araştırmasında doğum sırasına göre benlik saygısı ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını, kardeş sayısına göre ise farklılaşma olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca kardeşi olan ergenlerin benlik saygı düzeyleri olmayanlara göre daha düşük bulunduğu sonucuna da araştırmasında ulaşmıştır. Bulgular ışığında yol alınacak olursa çalışmaya farklı değişkenler eklenmesi halinde sonuçlarda değişiklikler çıkmasına sebebiyet verebilir olmasıdır.

Kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğuna dair verilen cevapların benlik saygısı ölçeği puanlarını yordamadığı görülmüştür. Genel anlamda grubun kardeş sahibi olan ve olmayanların durumdan hoşnutsuz olmadığını akla getirmiştir. Türk toplumunda akrabalık, komşuluk ilişkilerinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Tek çocuk olan bir birey kuzen, yeğen, komşu çocuğu gibi kişilerle beraber büyüyebilir, kendisine onları yakın görebilir. Bu yüzden kardeş sahibi olanlarla benzer tutum ve düşüncelere sahip olabileceği düşünülebilir. İlk çocuklarda aile tecrübesiz olabilir. Son çocuk daha tecrübe edilerek büyütülebilir. Burada kişilerin savunma mekanizmaları devreye girmiş olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin gelir düzeyine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanın farklılaşmadığıdır (Tablo 4.11.). Yapılan çalışmalarda bulgularımızı destekleyen sonuçlara ulaşmak mümkündür. Çalışmamız ile paralellik gösteren araştırmalar incelendiğinde; Cengil (2009) üniversitede okuyan öğrenciler üzerinde yapmış olduğu çalışmada araştırmamızı destekleyecek bulgulara ulaşmıştır. Ekonomik durum ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır. Ayrıca Eşer (2005), Özmen (2007) 'in öğrenim gören bireylerde yapmış olduğu araştırmalarda da benlik ile gelir düzeyi arasında bir farklılaşmaya ulaşamamışlardır. Çalışmamızın, araştırmalar ile benzer sonuçlar vermesine sebep katılımcıların birbirlerine yakın ekonomik gelire sahip olması olduğu düşünülmüştür. Diğer taraftan yapılan çalışmalarda gelir düzeyi ile benlik saygısı arasında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Altınok ve arkadaşları (2010) gelir düzeyinde sıkıntı olmayan öğrenim gören bireylerin gelir düzeyinde yetersizlik yaşayanlara göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduğunu bulmuşlardır. Veselskal ve arkadaşları (2009) öğrencilerle yaptıkları araştırmalarında düşük gelire sahip bireylerin düşük benlik saygısına sahip olduğunu saptamışlardır. Aydoğan (2016) futbolcularla yapmış olduğu araştırmasında

bireylerin kazançları ile benlik saygısı doğru orantılı bir ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak gelir düzeyi düşük olan bireylerin benlik saygısının gelir düzeyi yüksek olan bireylere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmamızda bireylerin gelir düzeyine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlarda farklılaşmanın olmamasının sebebi genelde bireylerin orta seviyede bir ekonomik duruma sahip olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Memur maaşlarındaki artış çok cüzi miktarlarda olduğu için aradaki maaş farkı uçurumuna yol açmamaktadır. Bu yüzden bireyler var olan durumu kabullenmiştir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin anne-baba eğitim düzeyine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanın farklılaşmadığıdır (Tablo 4.12., Tablo 4.13.). Yapılan analizlerin ışığında benlik saygısı ile bireylerin anne ve babalarının eğitim durumları arasında anlamlı bir sonuç çıkmadığını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Dinçer (2008) 'in hemşirelik ve ebelik bölümü okuyan üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmasında anne ve babalarının eğitim durumları ile benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşamadıkları görülmüştür. Ayrıca Çam ve arkadaşları (2000), Pektekin (1993), Ünsar ve İşsever (2003), Yılmaz ve Ekinci (2001) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda da bulgularımızla paralellik gösteren sonuçlar olduğu görülmüştür. Literatürdeki araştırmalar ile çalışmamızın benzer sonuçlar ortaya koymasının sebebi olarak örneklem grubundaki benzerlikler olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan yapılan çalışmalarda bireylerin anne ve babalarının eğitim durumları ile benlik saygısı arasında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Torucu (1990) bireylerle yapmış olduğu çalışmasında anne-baba eğitim durumu ile benlik saygısı arasında ilişki olduğunu ifade etmiştir. Anne-babaları yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin, yüksek benlik saygısına sahip olduğunu söylemiştir. Ayrıca Aksoy (1992), öğrenim gören bireylerle yapmış olduğu çalışmasında anne-baba eğitim düzeyinin, benlik saygısı ile ilişkisinin olduğunu belirtmiştir. Araştırmalar ile çalışmamızda paralel bulgular elde edilmemesinin sebebi olarak anne-babanın sahip olduğu eğitim düzeylerinin farklılığı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada anne ve babanın eğitim düzeyleri ne olursa olsun kendilerini bilgi ile donattıklarını, çağın gerisinde kalmayıp kendilerini geliştirdiklerini ve bu aktarımları çocuklarına sağladıklarını, çocuklarının gereksinimlerini gözardı etmediklerini, sağlıklı bir toplum oluşmasında birey için gerekli olan kişilik kavramının gelişiminde destekleyici bir tutum sergilediklerini gösterdiği düşünülmektedir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin cinsiyetlerine göre gruplar arasında davranışsal iletişim becerileri ölçeği puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmasıdır. Davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanları açısından erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır. Davranışsal iletişim becerileri alt boyutuna göre erkeklerin bayanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.14.). Yapılan araştırmalar incelendiğinde çalışmamız ile paralel sonuçlar gösteren bulgulara rastlamak mümkündür. Araştırmamız ile benzer sonuçlara ulaşılan çalışmalar incelendiğinde; Toy (2007) İstanbul'daki devlet üniversitelerinin mühendislik ve hukuk fakültesinde eğitim gören öğrenciler üzerinde iletişim ve cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkiye baktığı çalışmada, iletişim becerilerinin alt boyutu olan davranışsal iletişim becerileri ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar çıktığını belirtmiştir. Ayrıca Tozoğlu ve arkadaşları (2014) üniversitede öğrenim gören öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmalarında üniversitede öğrenim gören erkeklerin iletişim becerilerinin, üniversitede öğrenim gören bayan öğrencilerin iletişim becerilerine kıyasla daha yüksek çıktığını bulmuşlardır. Literatürlerdeki bulgular ile çalışmamızdaki bulguların paralel sonuçlar vermesinin sebebi olarak örneklemdaki katılımcıların benzer algıya sahip olarak soruları cevapladıkları söylenebilir. Diğer taraftan yapılan çalışmalarda cinsiyet ile iletişim becerileri arasında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Pehlivan (2005) öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmada cinsiyet ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır. İletişim becerilerinin alt boyutları olan zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve davranışsal iletişim becerileri ile cinsiyet arasında bir ilişkiye ulaşamadığını belirtmiştir. Sonuçların bu şekilde çıkmasında toplumsal cinsiyet faktörünün etkili olduğu düşünülmektedir. Ataerkil bir toplumda büyütülen erkeklerin daha rahat hareket alanı

olduğu, daha rahat düşünce ve davranışları ortaya koyduğu düşünülmektedir. İçinde yaşadığımız Türk toplumu diğer batılı toplumlara göre erkeklerin daha baskın, sözünün ve davranışlarının kabul gördüğü bir yer olduğu için cinsiyetler arasında fark çıkmış olabileceği düşünülebilir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin yaşlarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığıdır (Tablo 4.15.). Yapılan analizlerin ışığında iletişim becerileri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir sonuç çıkmadığını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Küçükkaragöz ve arkadaşları (2013) öğretmen adayları ile yaptıkları araştırmalarında yaş değişkeni ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamışlardır. Ayrıca Kumcağız ve arkadaşları (2011) Samsun ve çevresinde görev yapan hemşireler ile yaptığı çalışmalarında yaş ile iletişim becerileri alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalarda çeşitli bulgulara ulaşmak mümkündür.

Nacar ve Tümkaya (2010) sınıf öğretmenleri ile yaptıkları araştırmalarında yaş ile iletişim becerileri arasında araştırmada bulunun sonuç ile tam tersi bir sonuç elde etmiştir. Yaş ile iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Literatürlere bakıldığında çalışmamız ile çelişkili sonuçlara ulaşmasında kullanılan veri toplama araçlarının farklılığı ve değişik alt boyutlara sahip içeriğinin olması şeklinde açıklama getirilebilir.

Araştırmada iletişim becerileri her yaşta kazanılabilen bir kazanım olduğu söylenmektedir. Belli bir yaş aralığındaki insanların özellikle çalışma hayatında bir takım benzer iletişim becerilerine hakim olmasını bekleriz. Memuriyet sosyal bir meslek olduğu için insanlarla iletişim her şekilde gereklidir. Örneklemin iletişim becerileri düzeyi birbirlerine yakın olduğu için yaş olarak da bireyler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı düşünülebilir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin medeni durumlarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığıdır (Tablo 4.16.). Araştırma ile paralellik gösteren Korkut (2005) yetişkin bireylerle yaptığı çalışmasında bireylerin medeni durumu ile iletişim becerileri düzeylerini karşılaştırmıştır. Araştırmada medeni

durum ile iletişim arasında anlamlı bir farklılık çıkmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer sonuca ulaşan Kumcağız ve arkadaşları (2011) Samsun ilinde çalışmakta olan hemşirelerle yapmış olduğu araştırmasında medeni durum ile iletişim becerileri düzeyi arasında anlamlı bir farklılığa ulaşamamışlardır. Çalışmamız ile tutarlı sonuçlar çıkmasında kullanılan yöntemlerin benzer olması ile açıklanabilir. Yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmüştür.

Oyur ve arkadaşları (2012) yapmış oldukları araştırmalarında bekar olanların evli olanlara göre zihinsel ve duygusal iletişim alt boyutlarında anlamlı bir farklılık yarattığını bulmuşlardır. Literatürdeki çalışmalar ile çelişkili bulgulara ulaşılmasında iletişim becerilerini düzeyinin etkilenebileceği çok fazla etmenin olması ve bireysel farklılıklar olarak ifade edilebilir. Bu çalışmada evli ve bekar medeni duruma sahip bireyler arasında anlamlı bir farklılık çıkmaması ölçekleri dolduran kişilerin benlik saygılarını tamamladığını, bireylerde patolojik herhangi bir problem olmadığını, kendi ile barışık birey olarak toplumda var olduğunu, kendisini olduğu gibi kabul ettiğini göstermiştir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığıdır (Tablo 4.17.). Yapılan analizlerin ışığında iletişim becerileri ile mesleki kıdem arasında anlamlı bir sonuç çıkmadığını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Örucü ve Kıvrak (2013) telekomünikasyon sektöründe çalışan personeller ile yaptığı çalışmada çalışma süresinin iletişim becerileri ile anlamlı sonuç vermediğini bulmuştur. Literatürdeki araştırmalar ile çalışmamızın bulguları karşılaştırıldığında sonuçlarının paralellik göstermesi kategorilerdeki benzerlik ve katılımcıların benzer cevap verdikleri şeklinde değerlendirilebilir. Yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmüştür.

Ceylan (2007) öğretmenlerin iletişim becerileri düzeyi ve sınıf atmosferinin arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İş hayatına yeni atılan ve mesleğinde 20 yıl ve üzeri çalışan öğretmenlerin diğerlerine göre en yüksek iletişim becerisine sahip bireyler olduğu sonucuna varmıştır. Yapılan araştırmaların çalışmamız ile paralellik göstermemesinin sebebi olarak iletişim becerileri düzeyindeki çok boyutluluğun sonuçları etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Çalışmamızda iletişim becerileri

yönünden uzun süre çalışan ve işe yeni başlamış kişiler arasında fark olmamasının nedeni olarak bireylerin sosyal çevreleriyle de sürekli olarak sağlıklı bir iletişime geçmiş olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin eğitim düzeylerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığıdır (Tablo 4.18.). Çalışmalarda bulgulara paralellik gösteren veya tam tersi çıkan sonuçlar olan araştırmalar görülmektedir. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Örucü ve Kıvrak (2013) telekomünikasyon sektöründe çalışan personeller ile yaptığı çalışmada eğitim durumu ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir fark olmadığını bulmuşlardır. Ayrıca Korkut (2005) yetişkinlerle yaptığı çalışmada iletişim becerileri ile eğitim değişkeni arasında bir ilişkiye ulaşamamıştır. Literatürdeki araştırmalar ile çalışmamızın bulguları karşılaştırıldığında sonuçların paralellik göstermesi aynı veri toplama aracı kullanıldığı için benzerlik çıkmış olabileceği şeklindedir. Yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmüştür.

Kumcağız ve arkadaşları (2011) Samsun ilinde çalışmakta olan hemşirelerle yapmış olduğu araştırmasında eğitim durumu ile iletişim becerileri düzeyi arasında anlamlı bir farklılığa ulaşmışlardır. Hemşirelerin iletişim becerilerinin alt boyutu olan davranışsal iletişim becerilerinin öğrenim düzeyi ile ilişkisi olduğunu, dört yıllık üniversite ve üzeri öğrenim gören hemşirelerin davranışsal iletişim alt boyutunun diğer öğrenim düzeyine sahip hemşirelere göre daha yüksek ve anlamlı sonuca ulaştığını ifade etmiştir ($p<0.05$). Çalışmamız ile tutarsız sonuçlar çıkmasında kullanılan yöntemlerin benzer olmaması olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin kaçınıcı çocuk ve kaç kardeş olduklarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığıdır (Tablo 4.19., Tablo 4.20.). Yapılan analizlerin ışığında iletişim becerileri ile kaçınıcı çocuk ve kaç kardeş oldukları arasında anlamlı bir sonuç çıkmadığını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Bingöl ve Demir (2011) Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarında iletişim becerilerinin alt boyutu olan zihinsel

iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve davranışsal iletişim becerileri ölçekleri puanı ile kaçınıcı çocuk ve kaç kardeş olduğu arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmadığını ifade etmişlerdir ($p>0.05$). Yapılan çalışma ile paralel bulgulara ulaşılan çalışmamızda kullanılan yöntem, veri toplama araçlarının aynı, kullanılan örneklem sayısının birbirine yakın olmasından dolayı sonuçların bu şekilde çıktığı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Araştırma paralelinde giden sonuçlar olduğu gibi, araştırmayı desteklemeyen sonuçları da görmek olasıdır. Bireylerin yüksek benlik saygısına sahip olduğu bunun da beraberinde iletişimi getirdiği düşünülmüştür. Ailenin çocuklarla olan bağı ve iletişimi ruhsal ihtiyaçlarına vermiş oldukları cevaplar sebebiyle bu gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı düşünülebilir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin gelir düzeylerine göre gruplar arasında zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmasıdır (Tablo 4.21.). Zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanları açısından gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan bireylerin lehine anlamlı bir fark vardır. Yani gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan bireylerin zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanları gelir düzeyi 3000 TL ve altı olan bireylerin zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanlarına oranla daha yüksek olduğu, duygusal iletişim becerileri ölçeğinin puanları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Görür (2001), Saygıdeğer (2004) öğrenim gören bireyler ile yaptığı çalışmalarında gelir düzeyi ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. Bireylerin gelir düzeylerine göre gruplar arasında zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) arasında anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Araştırmaların tutarlı sonuçlar vermesinde kişilerin benzer cevaplar verdiği, kullanılan ölçeğin alt boyutlarının ve ölçeğinin benzer oluşu etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Araştırma paralelinde giden sonuçlar olduğu gibi, araştırmayı desteklemeyen sonuçları da görmek olasıdır.

Tepeköylü ve arkadaşları (2009) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarında bireylerin gelir durumlarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmişlerdir. Diğer bir araştırmada Köker ve arkadaşları (2005) bireylerin gelir düzeyi değişkeninin iletişim becerileri düzeyini etkilemediğini söylemişlerdir. Araştırmalara bakıldığında çalışma ile paralel bulgular vermemesi analize sokulan değişkenlerin çok olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmada gelir düzeyi yüksek olan bireylerin alım gücünün daha fazla olabileceği varsayılmaktadır. Bu ekonomik gücün beraberinde daha fazla imkanları getireceği, iletişim becerilerini geliştirebilecek daha fazla aktiviteye zaman ayırabileceği, kendilerini daha özgüvenli ve özgür hissedebilecekleri düşünülmektedir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığıdır (Tablo 4.22., Tablo 4.23.). Yapılan analizlerin ışığında iletişim becerileri ile anne ve babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir sonuç çıkmadığını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Tepeköylü ve arkadaşları (2009) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarında bireylerin anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmişlerdir. Diğer bir araştırmada ise Bingöl ve Demir (2011) Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarında iletişim becerilerinin alt boyutu olan zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve davranışsal iletişim becerileri ölçekleri puanı ile anne ve babalarının eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmadığını ifade etmişlerdir ($p>0.05$). Her birey farklı özelliklere sahip olsa da bu araştırmanın bulguları bireylerin benzer tutum ve düşüncelerle ölçekleri cevaplandırmış olabilecekleri düşünülmektedir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puan arttıkça bireylerin duygusal iletişim becerileri, davranışsal iletişim becerileri ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanlarda düşmekte olduğu görülmüştür. Yani negatif yönde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır (Tablo 4.24.). Yapılan analizlerin ışığında iletişim becerileri ile benlik saygıları arasında anlamlı bir sonuç çıktığını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmamızın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar incelendiğinde; Özşaker (2013) Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada iletişim becerileri ile benlik saygısı arasında istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir ilişki çıktığını ifade etmiştir ($p < 0.05$). Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin benlik saygısı skorları yükseldikçe iletişim becerileri puanlarının da yükseldiği görülmektedir. Bir diğer araştırmada Ceyhan (2006) üniversitede öğrenim gören gençlerle yaptığı araştırmasında çalışmamıza paralel bir sonuca varmıştır. Yapılan çalışma ile paralel bulgulara ulaşılan çalışmamızda kullanılan veri toplama araçlarının ve analiz yöntemlerinin benzer olmasından dolayı sonuçların bu şekilde çıktığı düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Topsakal (2007) Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlüler ile yürütmüş olduğu çalışmada, benlik saygısı ile iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca Sübaşı (2007) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada, benlik saygıları düşük, sosyal kaygıları yüksek olan öğrencilerin iletişimde zorluk yaşayacağını ifade etmiştir.

Araştırmanın ana problem cümlesi bu iki değişkenin (benlik saygısı ve iletişim becerileri düzeyi) arasındaki değişimin var olup olmadığının incelenmesiydi. Bu araştırmadan elde edilen bulgularla iletişim ve benlik kavramlarının birbirleri ile etkileşim halinde olduğunu söyleyebiliriz.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışma sonrasında elde edilen sonuçlara ve bu bulgular ışığında konuya ilişkin önerilere değinilmiştir.

1- Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının gruba göre dağılımına baktığımızda ortalama değer 0-1 değer arasında olduğu için grubun benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

2- Bireylerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

3- Bireylerin 18-30 yaş arası, 31-40 yaş arası veya 41 yaş ve üzeri olma durumuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

4- Bireylerin medeni durumlarına göre benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

5- Bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

6- Bireylerin eğitim düzeylerinin lise, üniversite veya yüksek lisans olma durumuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

7- Bireylerin tek çocuk, 1 kardeş, 2-3 kardeş veya 4 kardeş ve üzeri olma duruma göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

8- Bireylerin ilk, ortanca ve son çocuk olma durumuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

9- Bireylerin gelir düzeylerine göre benlik saygısı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

10- Bireylerin annelerinin okur-yazar veya cahil, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olma durumuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

11- Bireylerin babalarının okur-yazar veya cahil, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olma durumuna göre benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

12- Bireylerin cinsiyetlerine göre zihinsel, duygusal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

13- Bireylerin cinsiyetlerine göre gruplar arasında davranışsal iletişim becerileri ölçeği puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanları açısından erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır. Erkeklerin davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanları kadınların davranışsal iletişim becerileri ölçeğinin puanlarına oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur.

14- Bireylerin yaşları bakımından bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

15- Bireylerin evli veya bekar olma durumlarına göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

16- Bireylerin mesleki kıdem sürelerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

17- Bireylerin eğitim düzeyleri bakımından bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

18- Bireylerin tek çocuk, 1 kardeş, 2-3 kardeş, 4 kardeş ve üzeri olması bakımından bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

19- Bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına göre bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

20- Gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan bireylerin zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanları gelir düzeyi 3000 TL ve altı olan bireylerin zihinsel iletişim becerileri, duygusal iletişim becerileri ve iletişim becerileri (toplam skor) ölçeklerinin puanlarına oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

21- Bireylerin gelir düzeylerine göre duygusal iletişim becerileri ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

22- Bireylerin annelerinin eğitim düzeylerine göre zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

23- Bireylerin babalarının eğitim düzeylerine bireylerin zihinsel, duygusal, davranışsal ve iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

24- Bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puan arttıkça bireylerin duygusal iletişim becerileri, davranışsal iletişim becerileri ve iletişim becerileri ölçeklerinden aldıkları puanların düşmekte olduğu görülmüştür. Bu sonuçtan yola çıkarak benlik saygısı ile iletişim becerileri düzeyi arasında istatistiksel anlamda bir ilişki olduğu görülmüştür.

6.2.2. Öneriler

1- Örneklem sayısının daha çok artırıldığı bir çalışma evreni daha iyi temsil edecek gruba araştırma yapması önerilir.

2- Meslek gruplarının iş yükü, çalışma saatleri kendi aralarında farklılaşmaktadır. Bu yüzden kişilerde daha farklı ruhsal yaklaşımlar meydana çıkabilir. Daha ağır ve yoğun işte çalışan memurlarla, daha hafif ve sıkıntılı işte çalışmayan memurların ayrı değerlendirilmesi yapılabilir. Bu öneriler doğrultusunda

benlik düzeyleri ve iletişim becerileri düzeyleri arasındaki çalışma tekrar araştırılıp, yenilenebilir.

3- Bu araştırmada memurlarda benlik saygısı ve iletişim becerileri düzeylerine bakılmıştır. Farklı değişkenler eklenerek aralarındaki ilişki tekrar araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Abramowitz, R. H., Petersen, A.C. & Schulenberg, J.E. (1984). Changes in Self-Image During Early Adolescence. *Journal of New Directions for Mental Health Services*. 22, 19-28.
- Aksoy, C. A. (1992). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı ve Denetim Odağını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aktaş, S. (2011). 9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri ABD, Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bilim Dalı.
- Altıntaş, G. (2006). Liseli Ergenlerin Kişilerarası İletişim Becerileri ile Akılcı Olmayan İnançları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altıok, H. Ö., Ek, N., & Koruklu, N. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyi ile İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *Adnan Menderes Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1.1, 99-120.
- Altunay, A., & Öz, F. (2006). Hemşirelik Yüksekokul Öğrencilerinin Benlik Kavramı. *Hemşirelik Yüksek Okul Dergisi*, 13.1, 46-59.
- Arı, R. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Arı, R., Üre, Ö., & Yılmaz, H. (1998). *Gelişim ve Öğrenme*. Konya: MikroYayınlar.
- Arieti, S. (1975). *American Handbook of Psychiatry*. New York. Basic Books Inc. Publishers. 5, 480- 490.
- Aruoba, O. (2005). *Benlik*. İstanbul: Metris Yayınları.
- Aştı, N., Bilgin, H. (10-12 Eylül 1997). Hemşirelik Yüksekokulu ile Diğer Üniversiteli Kız Öğrencilerde Benlik Saygısının Karşılaştırılması. *IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu*. KKTC: 50-258.

- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Nolen-Hoeksema, S. (2002). *Psikolojiye Giriş*. Y. Alogan (çev.), Ankara: Arkadaş Yayınları (2.Basım).
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları. 83-140.
- Aydoğan, H. (2016). Profesyonel Futbolcuların Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu.
- Baker, S. B., & Shaw, M. C. (1987). *Improving Counseling Through Primary Prevention*. Ohio: Merrill Publishing Company.
- Başbakkal, Z., Karayağız, G., Akçay, N., & Bolışık, B. (2007). Obezite Çocuklarda Düşük Benlik Saygısına Neden Oluyor Mu? *Ege Pediatri Bülteni*, 14.3, 150-160.
- Baybek, H., Yavuz, S. (2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 90-95.
- Baykara, A. (1989). Ana Baba Tutum Özelliklerinin Gencin Uyumuna Etkisi. *Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Bilimsel Çalışmaları Sempozyumu*. Ankara: Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi. 30-33.
- Baymur, F. (1989). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkilap Kitapevi. 260-274.
- Berglund, E., Eriksson, M., & Westerlund, M. (2005). Communicative Skills in Relation to Gender, Birth Order, Childcare and Socioeconomic Status in 18-Month- Old Children. *Scandinavian Journal of Psychology*. 46, 483-492.
- Bilgin, Ş. (2001). Ergenlerde Kaygı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bingöl, G., Demir, A. (2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*. 26.4, 152-159.
- Bogenç, A. (2011). Kendine Saygı Ölçeği. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Ed.). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçekler* içinde. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005, 150-165.

- Bolton, R., (1986). *People Skills: How to Assert Yourself, Listen to Others and Resolve Conflicts*. Newyork: Simon& Schuster.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss, Vol. 2: Seperation: Anxiety and Anger* Newyork: Basic Books. 31-74.
- Bozkurt, A., & Çok, F. (1990). Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Atılganlık Düzeyiyle Beden İmajından Sağlanan Doyum Arasındaki İlişki. *V. Ulusal Psikoloji Kongresi Psikoloji-Seminer Dergisi Özel Sayısı*. 8,515-518.
- Buckman, R. (2001). Communication Skills in Palliative Care. *Neurologic Clinics*. 19.4, 970-1010.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. 3. Basım. Ankara: Bilim ve Sanat..
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İ. Deniz, E. Sarıoğlu (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları. 415-440.
- Can, G. (1990). *Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımını Etkileyen Etmenler*. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Cemalcılar, Z., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. 16. Baskı. Ankara: Evrim Yayınları, 247-250.
- Cengil, M. (2009). Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi I. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 8.15, 77-102.
- Cevher, F. N. & Buluş, M. (2007). Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı: Önemi ve Geliştirilmesi. *Akademik Dizayn Dergisi*. 2, 50-65.
- Ceyhan, A.A. An (2006). Investigation of Adjustment Levels of Turkish University Students with Respect to Perceived Communication Skill Levels. *Social Behavior And Personality*. 34.4, 365-382.
- Ceylan, G. (2007). Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminin Sınıf Atmosferine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Chapman, P., Mullis, A. K. (2002). Readdressing Gender Bias in the Coopersmith Self-Esteem Inventory-Short Form. *Journal of Genetic Psychology*. 160-165.
- Crocker, J., Wolfe, C. T. (2001). Contingencies of Self-Worth. *Psychological Review*. 108.3., 590-625.
- Cüceloğlu, D. (1994). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. 4. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve Davranışı*. 15. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Cüceloğlu, D. (2006). *Yeniden İnsan İnsana*. 36. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi. 400-410.
- Cüceloğlu, D. (2011). *İletişim Donanımları Keşkesiz Bir Yaşam İçin İletişim*. 36. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çam, O., Karaaslan, A. (29 Ekim- 2 Kasım 2000). Öğrenci Hemşirelerin Girişkenlik ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının Eğitim Süreçleri İçinde Longitudinal Olarak İncelenmesi I. *Uluslararası VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi*. Antalya. 160-175.
- Çam O, Khorshid L, Özsoy S.A. (2000). Bir Hemşirelik Yüksekokulundaki Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Hemşirelik Araştırma Dergisi*. 1, 33-40.
- Çamdereli, M., (2008). *İletişime Giriş*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Çamlıbel, İ.A. (2012). Çocukların Gelişim Süreci ve Televizyonun Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Çankaya, Ö. (1997). Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, F. Ç., Canat, S., Kılıç, E. Ö., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., Hoşgör, G. A., Işıklı, S., & Avcı, A. (12 Aralık 2006). Ergen ve Ruhsal Sorunları: Durum Saptama Çalışması. *19. Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu*. Sempozyum Kitapçığı. Ankara.
- Çiftçi, S., Taşkaya, S. M. (20-22 Mayıs 2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlik ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişki. *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. Fırat Üniversitesi Bildiriler Kitabı. Elazığ: 509-512.

- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adölesanlarda Benlik Saygısı. *Yayınlanmış Uzmanlık Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Dalgas, P. (2006). Effects of A Self-Esteem Intervention Program on School Age Children. *Pediatric Nursing*. 32.4, 340-350.
- Damon, W., & Hart, D. (1988). *Self-Understanding in Childhood and Adolecense*. Newyork: Cambridge University Press.
- De Wied, M., Goudena, P.P., & Matthys, W. (2005). Empathy in Boys with Disruptive Behavior Disorders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 46.8, 860-880.
- Demirci, E. E. (2002). İletişim Becerileri Eğitiminin Mesleki Eğitim Merkezi'ne Devam Eden Genç İşçilerin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2000). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Deniz, İ. (2003). İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dereboy, İ. F. (1993). *Kimlik Bocalaması, Anlamak, Tanımak, Ele Almak*. Malatya: Özmert Ofset.
- Dilekman, M., Başçı, Z., & Bektaş, F. (2008). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Atatürk Üniversitesi SBE Dergisi*. 12.2, 222-232.
- Dinç, A., & Hotun, N. (1993). İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Ruhsal Durumlarının İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Bülteni*. 7.28, 90-105.
- Dinçer, F. (2008). Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı.
- Doğru, N., & Peker, R. (2004). Özsaygı Geliştirme Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17.2, 313-330.

- Dökmen, Z. H. (2014). *Toplumsal Cinsiyet*. 4. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. 31. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Egan, G. (1994). *Psikolojik Danışmaya Giriş*. F. Akkoyun (çev.), Ankara: Form Ofset (orjinal baskı tarihi 1975).
- Erbil, N., Bostan, Ö. (2004). Ebe ve Hemşirelerde İş Doyumu, Benlik Saygısı ve Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 7.3.
- Erden, M., & Akman, Y. (2004). *Gelişim ve Öğrenme*. 13. Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2005). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk Yayınları.
- Ergin, A., Birol, C. (2005). *Eğitimde İletişim*. 1. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. NY: W.W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, E.H. (1980). *Identity and Life Cycle*. NY: W. W. Norton& Company, Inc.
- Eriş, Y. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğlu, F. (2004). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Basım.
- Erözgen, A. (2007). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörler. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Ersanlı, K., Balcı, S. (1998). İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2.10, 7-13.
- Erşan, E. E., Doğan, O., & Doğan Sivas, S. (2009). Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*. 12, 40-43.

- Ertem, Ü., & Yazıcı, S. (2006). Ergenlik Döneminde Psikososyal Sorunlar ve Depresyon. *T.C Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. 3.9, 63-70.
- Eşer, H. (2005). Üniversite Öğrencilerinde Dini İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. S. İrvan (çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Frost, J., Mckelvie, S. (2004). Self-Esteem and Body Satisfaction in Male and Female Elementary School, High School, and University Students. *Sex Roles*. 51.1-2, 45-54.
- Geist, C. R. & Hamrick, T. J. (1983). Social Avoidance and Distress: Its Relationship to Self-Confidence, and Needs for Affiliation, Change, Dominance and Deference. *Journal of Clinical Psychology*, 39.5, 725-730.
- Gençtan, E. (2005). *Psikanaliz ve Sonrası*. 11. Baskı. İstanbul: Metris Yayınları.
- Govender, K., Moodley, K. (2004). Maternal Support and Adolescent Self-Esteem. *Journal of Children and Poverty*. 10.1, 35-55.
- Görür, D. (2001). Lise Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi SBE.
- Gün, E. (2006). Spor Yapanlarda ve Spor Yapmayan Öğrencilerde Benlik Saygısı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Güneysu, S. (1986). Üniversite Gençlerinin Kendini Kabul Düzeyine, Ana Baba Tutumlarının Etkisi. *Yayınlanmış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gür, A. (1996). Ergenlerde Depresyon ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gürüz, D., & Temel Eğinli, A. (2008). *İletişim Becerileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Güven, A. (22-25 Eylül 1992). Farklı Öğretim Programı İzleyen Öğrencilerde Algılanan Ana-Baba Öğretmen Tutumlarının Benlik Kavramına Etkisi. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Bildiriler Kitabı. Ankara: 145-165.
- Hamarta, E., Arslan, C., Saygın, Y., & Özyeşil, Z. (2009). Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançlar Bakımından Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının Analizi. *Değerler Eğitim Dergisi*. 7.18, 20-45.
- Hamarta, E., & Demirtaş E. (2009). Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21.
- Hamilton, N. G. (1993). *Benlik*. T. Alkın (çev.), Ankara: Türk Psikiyatri Dergisi. 4.3. 229-230.
- Hatipoğlu, Z. T. (1996). Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Algılanan Anne Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Hoffman, M. (2000). *Empathy and Moral Development*. Cambridge: Cambridge University Press. 29-250.
- Horney, K. (1950). *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Houtte, V.M. (2005). Global Self-Esteem in Technical/Vocational vs General Secondary School Tracks: A Matter of Gender. *Sex Roles*. 53, 750-760.
- İnanç, N. (1997). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki Başarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep Üniversitesi SBE.
- Jacoby, M. (1996). *Shame and the Origins of Self-Esteem: A Jungian Approach*. Classic ed.. London: Routledge. 22-44
- Jacobvitz, D. B., & Bush, N. F. (1996). Reconstructions of Family Relationships: Parent Child Alliances, Personal Distress, and Self-Esteem. *Developmental Psychology*. 32.4, 730-745.

James, W. (1890). *Principles of Psychology*. New York: Henry Holt.1.

Kansız, M., & Arkar, H. (2011). Mizaç ve Karakter Özelliklerinin Evlilik Doyumu Üzerine Etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 12.1, 30-36.

Karabacak, A. (2005). Romantik İlişkisi Olan ve Olmayan Kız ve Erkek Ergenlerin Depresyon ve Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi.

Kahriman İ, (2005). Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 9.1, 24-32.

Kahriman, İ., & Polat, S. (2003). Adölesanlarda Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 6.2, 15-22.

Karaaslan, A. (1993). Benlik Saygısı: Genel Bir Gözden Geçirme. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 9, 2-21.

Karaca, N. H., Akyol, T., Karaca, L., Yaşar, M. C. (2016). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Becerileri ve Benlik Saygılarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 18.1, 199-220.

Kawash, G. F. (1982). A Structural Analysis of Self-Esteem From Pre-Adolescence Through Young Adulthood: Anxiety and Extraversion As Agents in the Development of Self-Esteem. *Journal of Clinical Psychology*. 38.

Kışlak-Tutarel, Ş., & Çabukça F. (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 2.6, 32-38.

Kinnunen, M.L., Felt, T., Kinnunen, U., & Pulkkinen, L. (2008). Self-Esteem: An Antecedent or a Consequence of Social Support and Psychosomatic Symptoms? Cross-Lagged Associations in Adulthood. *Journal of Research in Personality*. 42.2, 330-350.

- Koçak, E. (2008). Öğrencilerde Yanlızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Sürekli Öfke ve Öfke Tarzlarının İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, M. (1996). Yetişkin Örneklem İçin Bir Benlik Saygısı Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Korkut, F. (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2.7, 18-23.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28, 143-149.
- Köker, S., Evrengöl, A., & Canat, S. (2005). Ergenlerin Ana Babaları ile İletişimlerini Algılama Düzeyleri. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*. 1, 75-78.
- Köknel, Ö. (2005). *İnsanı Anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Köroğlu, E., & Bayraktar, S. (2011). *Kişilik Bozuklukları*. İstanbul: Boylam Psikiyatri Enstitüsü.
- Köroğlu, M. (2006). Emniyet Teşkilatı Emniyet Hizmetleri Sınıfı Personelinin İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Samsun: Ondokuz Mayıs SBE.
- Kulaksızoğlu, A. (2003). *Kişisel Gelişim Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kumcağız, H., Yılmaz, M., Çelik Balcı, S., & Avcı Aydın, İ. (2011). Hemşirelerin İletişim Becerileri: Samsun İli Örneği. *Dicle Tıp Dergisi*. 38.1, 49-56.
- Kutunis, R. Ö., Tunç, T. (2013). Hemşirelerde Benlik Saygısı ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki: Bir Üniversite Hastanesi Örneği. *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*. 15.2, 1-15.
- Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N., & Gül, A. (2007). Annelere Çocukluklarında Uygulanan Ceza Yöntemleri ile Çocuklarına Uyguladıkları Ceza Yöntemleri Arasındaki İlişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 20-30.

- Kuzgun, Y. (2002). *İlköğretimde Rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 97-105.
- Kuzu, T. S. (2003). Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim. *Milli Eğitim Dergisi*. 158, 22-26.
- Küçükkaragöz, H., Canbulat, T., & Akaya, Y. (2013). Öğretmen Adaylarının Atılganlık Düzeyi ve İletişim Becerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10.22, 123-133.
- Lawrence, D. (1996). *Enhancing Self-Esteem in the Classroom*. 2nd ed., London: Paul Chapman Publishing Ltd.
- Loy, K. J. (2006). Effective Teacher Communication Skills and Teacher Quality. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. USA: Ohio State University.
- Maşrabacı, T. S. (1994). Hacettepe Üniversitesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Menteş, A. (1986). *Ceza-İnfaz Kurumlarında Görevli Personel İçin Psikoloji Kitabı*. Ankara: Yarı-Açık Cezaevi Matbaası.
- Morgan, C.T. (1998) *Psikolojiye Giriş*. H. Arııcı vd. (çev), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları (orjinal baskı tarihi 1981). 310-320.
- Morganett, S. R. (2005). *Yaşam Becerileri*. S. Gürçay, A. Kaya, M. Saçkes (çev.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Mullis, A. K., Mullis, R.L., & Normandin, D. (1992). Cross-Sectional Longitudinal Comparisons of Adolescent Self-Esteem. *Adolescence*. 27.105, 50-60.
- Nacar, F. S., Tümkaya, S. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin İletişim ve Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi SBE.
- Nutku, U. (1998). *İnsan Felsefesi Çalışmaları*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Oğurlu, U. (2006). Düşünsel Duygulanımcı Davranış Terapisi Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Ergenlerdeki Benlik Saygısı Düzeyine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Oğuzkan, F. (2003). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. 3. Baskı. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Oral, N. (1986). Atılganlık Düzeyi, Depresyon ve Cinsiyet Arasındaki İlişkilerin Değişik Gruplar Üzerinde İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Orr, E., Dinur, B. (1995). Social Setting Effects on Gender Differences in Self-Esteem : Kibbutz and Urban Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*. 24, 2-27.
- Oskay, Ü. (1993). *XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevlerine Kuramsal Bir Yaklaşım*. İstanbul: Der Yayınları.
- Otacıoğlu, G. S. (2009). Müzik Öğretmeni Adaylarının Benlik Saygısı Düzeyleri ile Akademik ve Çalgı Başarılarının Karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13, 141-150.
- Oyur, E., Mercan, N., Şaylan, O. & Buran, A. Ç. (2012). İş Ortamında Duyguları İfade Etme ve İletişim Becerileri Üzerinde Bir Araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 4.1, 97-106.
- Öner, U. (1987). *Benlik Gelişimine İlişkin Kuramlar, Ergenlik Psikolojisi*. B. Onur (drl.). Ankara: Hacettepe-Taş Kitapçılık.
- Öner, N. (1996). *Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Öngay, A. E. (1998). Anaokuluna Giden ve Gitmeyen İlkokul Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarının Karşılaştırılması. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önür, N. (2002). *Küreselleşen Dünyada İletişim ve Toplum*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Örücü E., Kıvrak, O. (2013). Telekomünikasyon Sektöründe Çalışan Personelin İletişim Becerileri Düzeylerinin İncelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi*. 20.1, 15-29.
- Özbay, Y. (2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Trabzon: İber Matbaacılık.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi I*. 5. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi.

- Özmen, F. (2007). Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi ve Bir Uygulama Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, M., Sayar, K., Tüzün, Ü., & Tanrıöver Kandil, S. (2000). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nda Metilfenidat ve Benlik Saygısı. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*. 10.3, 137-145.
- Öztürk, S. (2006). Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pehlivan B., K. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim-Online* 4.2: 17-23. <http://ilkogretimonline.org.tr>. (03 Nisan 2017).
- Pektekin, Ç. (8-13 Eylül 1993). İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulunda Uygulanan Eğitimin Öğrencilerin Davranışları ve Benlik Saygısı Üzerine Etkisi. *III. Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu*. İstanbul: 38-45.
- Pişkin, M. (15-16 Nisan 1996). Türk ve İngiliz Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Yönünden Karşılaştırılması. *III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları. 1-11.
- Pişkin, M. (2003). *Özsaygı Geliştirme Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.95-120.
- Razı, G. S., Kuzu, A., Yıldız, A. N., Ocakcı, A. F., & Arifoğlu, B. Ç. (2009). Çalışan Gençlerde Benlik Saygısı, İletişim Becerileri ve Stresle Baş Etme. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 8.1, 19-21.
- Rice, K.G. (1990). Attachment in Adolescence: A Narrative and Meta-Analytic Review. *Journal of Youth and Adolescence*. 19, 511-538
- Rizvançe, Ş. (2005). Türkiye ve Makedonya 'daki Türk Asıllı Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Rogers, C.R. (1983). *Empati Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir*. F. Akkoyun (çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 16, 100-125.

Rosenberg, M. (1965). *Society and The Adolescent Self-Image*. New Jersey: Princeton University Press.

Santrock, J. W. (2011). *Yaşam Boyu Gelişim*. G. Yüksel (çev.). Ankara: Nobel Yayınları (orjinal basım tarihi 2014).

Sarıyüce Körükçü, Ö. (2004). Altı Yaş Grubundaki Çocukların Özsaygı Düzeyleri ile Anne Empatik Becerilerinin İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Sayan, A., Tan, M., Uğurlu, N., & Çevirme, H. (2001). Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Olumlu Sağlık Davranışları, Olumlu Kendilik Algısı İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 42.2, 28-31.

Saygıdeğer, A. (2004). Benlik Saygısı Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İletişim Becerilerine İlişkin Algılarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Saygılı, G., Kesecioğlu, T. İ., & Kırıktaş, H. (2014). Eğitim Düzeyinin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 4.2, 21.

Saygın, Y. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sübaşı, G. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygıyı Yordayıcı Bazı Değişkenler. [Some Variables For Social Anxiety Prediction in College Students] *Eğitim ve Bilim*. 32, 144.

Şimşek, A., & Eroğlu, Ö. (2013). *Davranış Bilimleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Temel, Z. F., & Aksoy, B. A. (2001). *Ergen Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Tepeköylü, Ö., Soytürk, M., & Çamlıyer, H. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (Besyo) Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 7, 15-124.
- Terakye, G. (1989). Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Benlik Saygısının İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Meslek Yüksek Okulu Dergisi*. 5, 1-18.
- Topsakal, E. (2007). Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki Hükümlülerin Benlik Saygıları ve İletişim Becerileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi SBE.
- Torucu, K. B. (1990). 13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Toy, S. (2007). Mühendislik ve Hukuk Fakülteleri Öğrencilerinin İletişim Becerileri Açısından Karşılaştırılması ve İletişim Becerileriyle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi SBE.
- Tozoğlu, E., Bayraktar, G. (2014). Effects of Sports on Communication Skills: A Research on Teachercandidates. *Research on Humanities and Social Sciences*. 4.2, 68-74.
- Tufan, B., Yıldız, S. (1993). *Geri Dönüş Sürecinde İkinci Kuşak*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Tuna, Y., & Kayaoğlu, A. (2013). Kişilik. S. Ünlü (Ed.). *Birey ve Davranış* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 2., 45-85.
- Turan, M., Herken, H., Mutlu, N., & Küçükkolbaşı, H. (9-11 Eylül 1998). Öğrencilerde Benlik Saygısı ile Ruhsal Belirti Arasındaki İlişki. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Konya: 2, 66-74.
- Tutar, H., Altınöz, M., & Çakıroğlu D. (2009). İşgörenlerin Kendilik Algılarının Bireysel Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21, 485-497.
- Tutuk A., Al, D., & Doğan, S. (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Empati Düzeylerinin İncelenmesi. *Celal Bayar Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 6.2, 36-42.

- Uğur, G. (1996). Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Uğurluoğlu, M. Y. (1996). Lise Öğrencilerinde Özsaygı Düzeyi ile Atılganlık Kişilik Özelliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Ulupınar, S. (1991). Çeşitli Kurumlarda Çalışan Hemşirelerin Benlik Saygısı ve Ruhsal Durumlarını Etkileyen Faktörlerin Araştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Ulusoy, M. D., Özcan D., N., & Görgün, B. (2005). Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Öğrenci Problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3.3, 367-386.
- Usluata, A. (1994). *İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uzuner, Y. (2003). *Çocukta Ruh Sağlığı, Uyum Bozukluğu: Ailede Ruh Sağlığı*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ünal, S. (2007). Atılganlık Becerileri Eğitim Programının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyi ve Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünsar, S., İşsever, H. (2003). Trakya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygısını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Hemşirelik Forumu*. 6.1, 7-11.
- Ünüvar, A. (2003). Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisine ve Benlik Saygısına Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.
- Veselskal, Z., Geckoval A. M., Gajdosova, B., Orosova, O., Dijk1, J. P. V., & Reijneveld, S. A. (2009). Socioeconomic Differences in Self-Esteem of Adolescents Influenced by Personality, Mental Health and Social Support. *European Journal of Public Health*. 20.6, 645–655.
- Whirter, J. MC. & Voltan-Acar, A. (1985). *Çocukla İletişim. Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı*. Ankara: Nüve.

- Yanbastı, G. (1990). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yalom, I. D. (1999). *Momma and the Meaning of Life*. NY: Harper Collins.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazgan İnanç, B. & Yerlikaya, E.E. (2014). *Kişilik Kuramları*. 8.Baskı. Ankara: Pegem Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, S., Erdim, L. (10-12 Eylül 1997). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin İlk-Orta Öğrenim Deneyimlerinin Sınav Kaygıları ve Benlik Saygıları ile İlişkisi. *IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu*. KKTC: 230-235.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler Arasındaki Uyum, Ana Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 16.1, 20.
- Yılmaz, S., & Ekinci, M. (2001). Hemşirelik Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 4.2, 1-10.
- Yiğit, H. (2010). Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı.
- Yörükan, T. (2000). *Alfred Adler: Bireysel Psikolojisi, Sosyal Roller ve Kişilik*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 50-88.
- Yörükoğlu, A. (1993). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. 8. Baskı. İstanbul: Özgür Yayınları. 90-102.
- Yüksel, G. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Utangaçlık Düzeylerini Etkileyen Faktörler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22.3, 35-60.

Yüksel-Şahin, F. (1997). Grupla İletişim Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerine Etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.

Yüksel-Şahin, F. (2010). İletişim Becerilerine Genel Bakış. A. Kaya (Ed.). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 32-55

Yüncü, F. (1990). *Kişilerarası İlişkiler*. İzmir: Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Kütüphanesi.

Zıllıoğlu, M. (1994). *İletişim Nedir?*. İzmir: Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Kütüphanesi.

EKLER

Ek-1. Kişisel Bilgi Form

Sevgili Katılımcılar;

Aşağıda sizin ile ilgili bazı sorular sorulmuştur. **Kişisel bir değerlendirme yapılmayacak ve sizlerden elde edilen bilgiler sadece bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır.** Sizden istenen sorulara içten ve doğru cevaplar vermenizdir. Kesinlikle soruları boş bırakmayınız ve sadece 1 kutuyu işaretleyiniz.

Araştırmamıza yapmış olduğunuz katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

1) Cinsiyetiniz Erkek ( ) Kadın ( )

2) Doğum Yeriniz:

3) Yaşınız:

18-30 arası ( ) 31-40 arası ( ) 41-50 arası ( ) 51 ve üzeri ( )

4) Mesleki Kıdeminiz:

1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 11 yıl ve üzeri ( )

5) Öğrenim Durumunuz:

İlkokul mezunu ( )

İlköğretim/Ortaokul mezunu ( )

Lise mezunu ( )

Üniversite mezunu ( )

Yüksek Lisans Mezunu ( )

Doktora Mezunu ( )

6) Medeni durumunuz:

Bekar ( )

Bosanmış ( )

Evli ( )

Dul ( )

7) Kardeşiniz var mı? Evet ( ) Hayır ( )

(Cevap **EVET** ise 8. ve 9. soruyu yanıtlayınız)

8) Siz hariç kaç kardeşiniz?

1 kardeş ( )

2-3 kardeş ( )

4-6 kardeş ( )

7 ve daha çok ( )

9) Siz kaçınıcı çocuksunuz?

İlk çocuğum ( )

Ortanca çocuğum veya ortancalarındanım ( )

Son çocuğum ( )

10) Aylık Geliriniz:

1001-2000 TL ( )

2001-3000 TL ( )

3000 TL ve üzeri ( )

11) Annenizin eğitim durumu:

Okur-yazar değil ( )

Okur-yazar ( )

İlkokul mezunu ( )

İlköğretim/Ortaokul mezunu ( )

Lise mezunu ( )

Üniversite mezunu ( )

12) Babanızın eğitim durumu:

Okur-yazar değil ( )

Okur-yazar ( )

İlkokul mezunu ( )

İlköğretim/Ortaokul mezunu ( )

Lise mezunu ( )

Üniversite mezunu ( )

Ek-2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Aşağıdaki cümleleri okuyarak sizin için uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

5. Kendimle gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

7. Genel olarak kendimden memnunum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

9. Bazen kesinlikle kendimin işe yaramadığımı düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

Ek-3. İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ)

Bu ölçek iletişimle ilgili bazı özelliklerinizi ölçmeye yöneliktir. Aşağıdaki cümleleri okuyarak sizin için uygun olan ifadeden birini (**her zaman, sıklıkla, bazen, nadiren, hiçbir zaman**) işaretleyiniz. Hiçbir ifadeyi boş bırakmamanız sonuçları daha sağlıklı değerlendirmemize yardımcı olacaktır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

	Herzaman	Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
1. İnsanları anlamaya çalışırım.					
2. İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim.					
3. Düşüncelerimi başkalarına tam olarak iletmede zorluk çekerim.					
4. Konuşurken, etkili bir göz iletişimi kurabilirim.					
5. Genelde eleştirilmekten hoşlanmam.					
6. Dikkatimi karşımdakinin ilgi alanı üzerinde toplayabilirim.					
7. Kişilerin, anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırırım.					
8. Karşımdaki kişiye genellikle söz hakkı veririm.					
9. Karşımdaki kişiyi dinlerken hayal kurarım.					
10. Başkaları konuşurken sabırsızlanır, onların sözünü keserim.					
11. İnsanları dinlerken sıkıldığımı hissederim.					
12. Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incitmeden iletirim.					
13. Konuşurken ilk adımı atmaktan çekinmem.					
14. Konuşurken açık, sade ve düzgün cümleler kurarım.					
15. Karşımdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmasam bile fikirlerine saygı duyarım.					
16. İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne baktığım halde sözlerini dinlemediğim olur.					
17. Karşımdaki kişinin konuşmaya ve dinlemeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım.					
18. Yanlış tutum ve davranışlarımı kolaylıkla kabul ederim.					
19. Dinlediğim kişiyi daha iyi anlamak için sorular yöneltirim.					
20. Dinleyenim anlamaz gördüğünde, iletmek istediklerimi tekrarlar, yeni kelimelerle ifade eder, özetlerim.					

21. İnsanlarla görüşürken, bilerek onları rahatlatacak şeyler yaparım.					
22. Dinlerken, karşımdaki kişinin sözünü kesmemeye özen gösteririm.					
23. Küs olduğum birisiyle barışmak istediğimde ilk adımı atmaktan çekinirim.					
24. Karşımdaki kişinin bana ters düşen duygu ve düşüncelerini yargılarım.					
25. Ses tonumu konunun özelliğine göre ayarlayabilirim.					
26. Genellikle insanlara güvenirim.					
27. Karşı cinsten biriyle iletişim kurduğumda rahatsızlık duyarım.					
28. Başkalarını dinlemek mecburiyetinde olmadığımı düşünürüm.					
29. Özür dilemek bana zor gelir.					
30. Tartışma sonunda, savunduğum düşüncelerin yanlış olduğunu kabul edebilirim.					
31. Konuşurken sözümün kesilmesinden rahatsız olurum.					
32. İnsanları kontrol etmeye ve istediğim kalıba sokmaya çalışırım.					
33. İletişim kurduğum kişinin tutumundan daha çok sorununu anlamaya çalışırım.					
34. Çevremdeki insanlara karşı ilgisiz kaldığım kanısındayım.					
35. Çoğunlukla duygularımdan emin olamıyorum.					
36. İletişim kurduğum kimse tarafından anlaşılmaktan mutluluk duyarım.					
37. Başkaları ile ilişkilerimi bozacak çıkışlar yapabilirim.					
38. Karşımdaki kişiye güvenmek beni mutlu eder.					
40. İletişim kurduğum kimselerden, birşeyler alır ve onlara da birşeyler verdiğimi hissederim.					
43. Öneride bulunduğu kişinin öneriye açık olup olmadığına dikkat ederim.					
44. İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissederim.					
45. Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak,duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırım.					

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Güldeniz BAKKAL
Doğum Yeri : Anamur
Doğum Tarihi : 17.01.1986
Medeni Hali : Evli
E-mail : guldenizbakkal@gmail.com
Adres : Atıfbey Mah. 5 Sokak Çıkmazı Akıner Apartmanı No: 9
Daire:5 Gaziemir/İzmir
Telefon : 0506 886 43 31

Yabancı Dil : İngilizce, İspanyolca

Eğitim Durumu:

2014- 2017 Yüksek Lisans- Psikoloji-İstanbul Arel Üniversitesi
2005-2010 Lisans- Psikoloji-İzmir Ekonomi Üniversitesi
1997-2004 İzmir Bornova Anadolu Lisesi
1992-1997 Tahsin Şahinkaya İlköğretim Okulu

İş Tecrübesi:

2010-2012 Psikolog- İzmir Dünya Özel Eğitim ve Danışmanlık Merkezi
Psikolog- İzmir Mavi Elele Anaokulu
2012-..... Psikolog- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri- İzmir Buca
Kapalı/Açık Cezaevi